

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Մտքագիր

Զարգացման Գրքացի
Ռ. ՏԱՐԻ

421.44-8
30

1927

Բ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

491.99-8

Զ-36

Վերապահում

Տարածական Ընթացք

Բ. ՏԱՐԻ

1927

ՏՊԱՐԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻԻ»

ՊՈՍԹԸՆ

GARIS

12 APR 2013

8381

Մ Ե Ղ Բ Ա Գ Ե Տ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Ո՞՞, ԴԺՈՒԱՐ ԶԷ ԱՇԽԱՏԻԼԸ

Հրանդ արթնցաւ, նայեցաւ չորս կողմը, բայց չելաւ անկողնէն:

— Ա՛խ, ի՛նչ դժուար բան է երկուշաբթի առտուն անկողնէն ելլելը:

Աքաղաղը թափահարեց թեւերը, եւ բարձր ձայնով կանչեց՝ կու-կու-լիկ-կո՛ւ, կու-կու-լիկ-կո՛ւ:

Հրանդ, անկողնին մէջ, դարձաւ աջ կողմէն ձախ կողմին վրայ, եւ ուզեց նորէն աչքերը դոցել:

Բայց, ահա, լսեց ծիծառներուն ձայնը՝ տանիքին քիւին տակ. մայրիկը կեր կը բերէր իր կտուցով եւ ձագուկները կը ճչայի՛ն, կը ճչայի՛ն:

— Ա՛խ, ի՛նչ դժուար է դպրոց երթալը, ըսաւ Հրանդ նորէն:

Այս անգամ, իր ականջին եկաւ կովերուն բառաչիւնը եւ գառնուկներուն մայիւնը. նախիրն էր որ հաւաքուեր, արածելու կ'երթար:

Պատուհանէն կարմիր արեւն ալ ներս սողաց, ինկաւ Հրանդին աչքին վրայ, եւ ըսաւ անոր.

— Ելի՛ր, խելօ՛ք տղայ. ծոյլերը միայն կ'ըսեն թէ դժուար է ոտքի կենալ եւ դպրոց երթալ: Աշխարհքին մէջ դժուար բան չի կայ: Հագի՛ր լաթերդ, լուսա՛ երեսդ, ա՛ռ գրքերդ եւ վազէ՛ դպրոց:

Հօ՛փ, ըսաւ Հրանդ, ու ոտքի ելաւ:

Լուաց երեսները, սանտրեց մագերը, եւ երբ գրքերն առած՝ դպրոց կ'երթար, տեսաւ թէ իրաւ ծուլութիւնն է եղեր դժուար բանը:

5-7421-ահ

2700-70

Տ Ղ Ա Ն Ե Ի Թ Ռ Չ Ն Ի Կ Ը

— Նախշո՛ւն թռչնիկ, ո՞ւր կերթաս դուն.
այսպէս ձրգած բոյն, տեղ ու տուն.
կեցի՛ր իմ մօտ, երգէ՛ երգեր,
ապրի՛ր քովս ամբողջ ձրմեռ:

— «Ձեր աշխարհն է աշուն, անձրեւ,
«ծառ ու ճիւղեր չունին տերեւ.
«չի կայ արեւ, տաքուկ օրեր,
«ի՞նչպէս երգեմ անուշ երգեր:
«Նախշո՛ւն տըղայ, սիրուն տրոյայ,
«երբ որ նորէն գարունը գայ՝
«ես չեմ մոռնար իմ տունս ու բոյն,
«կուգամ, կ'երգեմ քեզ օրն ի բուն»:

Գ Ո Ռ Չ Մ Ո Շ Ա Կ Ը

Պզտիկ մոծակ մը մօտեցաւ եղջերուի մը, որ
հանդիստ կ'արածէր:

Յանկարծ, եղջերուն գլուխը բարձրացուց ու
սկսաւ փախչիլ:

— Տե՛ս, տե՛ս, ինչպէ՛ս ինձմէ վախցաւ ողոր-
մելին, — պոռաց գոռոզաբար մոծակը: Իրեն պէս
ահագին կենդանի՛ մը, ինձի պէս փոքրիկ արարածէ
մը կը փախչի՛... բայց, ձեռքէս չես ազատիր. տես

թէ հիմա ինչպէ՛ս կը հասնիմ քեզի ու կը խայ-
թեմ... .

Եւ մոծակը սլացաւ եղջերուին ետեւէն:

Մէյ մըն ալ ետեւը դարձաւ, ի՞նչ տեսնէ որ հաւ-
նիս. ահաւոր առիւծ մը՝ որ խոշոր-խոշոր ոստիւն-
ներով առաջ կը վազէ:

— Վա՛յ, վա՛յ, ես ի՞նչ ըրի իրեն, ի՞նչ վնաս
հասցուցի, որ այսպէս ետեւէս է ինկեր, — բզզաց
մոծակը, եւ թողուց եղջերուն հալածելը, ու լեղա-
պատառ սկսաւ փախչիլ:

Բայց, տեսաւ որ առիւծը ուրիշ կողմ կը վազէ.
այն ատեն, ուրախ-գուարթ մտածեց.

— Հը՛, կ'երեւի խելքի ինկաւ որ մոծակին ձեռք
դպցնելը դիւրին բան չէ... .

Եւ մեր մոծակը հպարտօրէն թռաւ, նստեցաւ
արածող ձիուն մէջքին վրայ:

Իսկ, այդ միջոցին, առիւծը կը հալածէր եղջե-
րուն:

Ե Ր Ե Ք Թ Ի Թ Ե Ռ Ն Ի Կ Ն Ե Ր Ը

1

Երեք թիթեռնիկ՝ եղան եղբայր իրարու: Մէկը
ձերմակ էր, մէկը կարմիր, միւսը սկեգոյն:

Երեք անհոգ եղ-
բայրները կը պարէին
մինչեւ իրիկուն՝ արե-
ւուն տակ. կը կենա-
լին մէկ թուփէն միւ-
սին վրայ. իրենց մա-
զի պէս բարակ կնճի-
թը կը թաթխէին ծա-

դիկներու բաժակին մէջ, կը ծծէին շաքարի պէս քաղցր հիւթը:

— Ա՛խ, ի՛նչ գեղեցիկ բան է, կ'ըսէին անոնք. ծաղիկները մեզի մեղր կուտան, արեգակը կը տաքցնէ, մենք ալ կը սպարենք ու կը թռչինք: Ի՛նչ լաւ բան է թիթեռնիկ ըլլալը:

Բայց ահա, օր մըն ալ, երկինքը ամպեց եւ սկըսաւ անձրեւ գալ՝ հեղեղի՛ պէս:

— Ամա՛ն, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. աշխարհքի վերջն է, արեգակը մեռաւ. ի՛նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը...

Երեքն ալ վաղեցին ծղօտի մը տակ. ուղեցին թռչիլ, բայց իրենց թեւերը թրջեր էին եւ չէին կրնար շարժել:

2

Յանկարծ, տեսան թէ, քիչ մը անդին, կակաչ մը կայ, — կարմիր ու դեղին գոյներով կակաչ մը, որ գոցեր է թերթիկները եւ կը կենայ արեւին տակ:

— Աղուո՛ր կակաչ, դուն բարի ես, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. բա՛յց թերթիկներդ, որ գանք քիչ մը նստինք անոնց մէջ, չորցնենք մեր թեւերը ու թռի՛նք երթանք:

— Ես կը բանամ թերթիկներս, ըսաւ կակաչը, բայց կը բանամ դեղին ու կարմիր թիթեռնիկներուն համար. անոնք ինծի կը նմանին. ես ալ անոնց: Ներս կ'առնեմ երկուքը, բայց չեմ առներ ճերմակը. ես սովորութիւն չունիմ

օտար հիւր ընդունելու:

— Քանի որ այդպէս է, ըսին կարմիր ու դեղին թիթեռնիկները, մե՛նք ալ չենք դար: Մենք չենք ուզեր որ դուռը թողունք մեր եղբայրը:

3

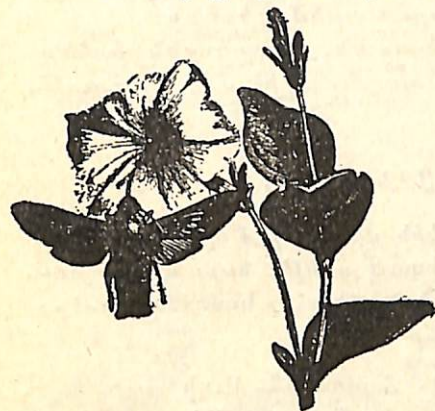
Սակայն անձրեւը կուգար:

Թիթեռնիկները ուժ տուին իրենց թեւի՛ն. հազար նեղութիւնով թռան, հասան գեղեցիկ շուշանին քով:

— Ա՛յ շուշան. դուն մեծ ես, դուն ազնիւ

ես. քիչ մը տեղ տուր մեզի՛ քու պսակիդ մէջ, մինչեւ որ անձրեւը դադրի, թեւերնիս չորցնենք ու թռինք երթանք. մ'եղբենք, գթա՛ մեզի:

Շուշանը հըպարտ-հպարտ նա-

յեցաւ անոնց եւ ըսաւ.

— Ներս կ'առնեմ ճերմակը, որ իմ գոյնս ունի, բայց չե՛մ առներ միւսները. ես չեմ ճանչնար գանոնք:

Ս,յն ատեն, ճերմակ թիթեռնիկը ըսաւ բարկութեամբ.

— Եթէ մեր երեքին համար տեղ չես տար, ես ալ չեմ դար պսակիդ մէջ: Ի՛նչպէս կրնամ բաժնուիլ իմ եղբայրներէս: Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ: Լաւ է

որ միասին թրջինք, միասին նեղուինք՝ քան թէ իրարմէ բաժնուի՛նք:

4

Թիթեռնիկները ուղեցին անգամ մըն ալ թռչիլ եւ ուրիշ տեղ մը փնտուել. շարժեցին իրենց թրջած թեւերը, բայց չի կրցան:

Այս միջոցին էր որ արեւը ելաւ ամպին ետեւէն, եւ իր ճաճանչները ձգեց թիթեռնիկներուն փափուկ թեւերուն վրայ:

— Բարի եղբայրներ են ասոնք, իրար շատ կը սիրեն, — ըսաւ արեւը, վարձատրեմ գիրենք:

Եւ թիթեռները ուրախացան, չորցուցին իրենց թեւերը եւ սկսան դարձեալ պարել օդին մէջ՝ զուարթ ու անհո՛գ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք ձեր քարետախտակին վրայ՝ դէմ դէմի. — Գերմանացի — Գերմանացի: ձերմակ եւ սայիտակ գրեթէ նոյն նշանակութիւնն ունին, այս պատճառով անոնց կ'ըսենք հոմանիշ բառեր:

Գրենք ուրիշ հոմանիշ բառեր ալ.

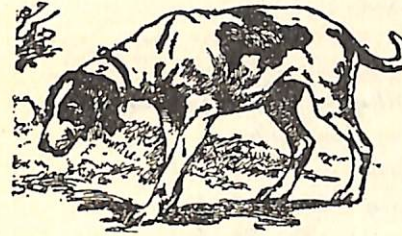
1. Զգեստ — Հանդերձ	4. Ճամբայ — Ուղի
2. Ակոսայ — Ատամ	5. Ճամբորդ — Անցորդ
3. Տուն — Բնակարան	6. Գիր — Տառ

8

ԺԱՄԿՈՉԸ ԵՒ ՈՒՒՏԱՒՈՐԸ

1

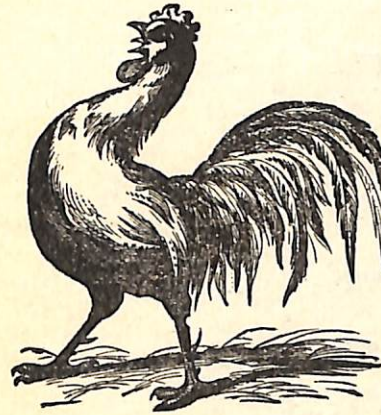

Օրուան մէկը կեռ պոչ շունը իր տիրոջմէն նեղացած՝ մ'իտքը դըրաւ ձրգել տունը, փախի՛լ, երթա՛լ, ա՛լ չգալ:

Բայց եկուր տես, գտաւ ընկեր մեր շատախօս աքլորը: Չափեցին վար, չափեցին վեր, ինկան ճամբայ միասին:

2

Քըրտինք մըտած աքլոր ու շուն՝

ուրք քաշեցին լեռ ու ձոր. ցորեկն անցաւ, եղաւ իրկուն, վանքի մը մօտ կանգ առին: — Ա՛լ հերիք է, եղբա՛յր աքլոր, ըսաւ շունը խիստ յոգնած. եկուր պառկինք, քնանանք որ առտուն կանուխ արթնանք: Աքլորն ելաւ ու թառեցաւ վանքին վերի տանիքը. շունն ալ փըռեց իր չորս թաթը,

դըրան առջեւ երկընցաւ:

9

Մեր ճամբորդներն այսպէս վատ լաւ,
մութն անցուցին կիսաքուն:
Լուսածագին աքլորն ելաւ
կանչեց իրեն կուկլիկուն:

Որ տեղէն որ, այդ չար
ժամուն,
ձայնը լըսեց աղուէսը.
վազեց եկաւ, տեսաւ
արթուն
մեր աքլորին երեսը:

— Բարի՛ լոյս քեզ, աքլոր՛ը եղբայր,
աղուէսն ըսաւ քիթը վեր.
Խնդրե՛մ, եկուր, շուտ դուռը բաց,
վանքն աղօթել եմ եկեր:
— Բարո՛վ եկար, քա՛ւոր աղուէս,
աչքիս վրայ տեղ ունիս.
Գալըդ բարի, աղէկ կ'ըսես,
ի՛նծի կու տաս աւետիս.
բայց տե՛ս, վանքին դռանը քով
մեր ժամկոչը պառկեր է,
արթընցուր որ բանայ դուռը,
ըսաւ վարպետ աքլորը:

4

Մեր աղուէսը՝ սուտ ուխտաւոր՝
վանքին դռան մօտեցաւ.
բայց որ տեսաւ դամբուր խոչոր,
ոտքը տակը ծալլուեցաւ:
Շունն է յանկարծ հաջեց հա՛ւ, հա՛ւ,
ցատկեց տեղէն մէկ կանգուն,

վրան հասաւ այն աղուէսին,
սեւ ուխտ բերաւ իր գլխուն:
Լեղապատառ ու կաղնիկաղ,
աղուէսն հաղիւ հողին փրկեց.
Երբ որջն հասաւ արինն թաթախ,
չունչ մը առաւ ու ըսաւ.
— Չէ՛, քանի այս վանքն այսպէս դեռ
ժամկոչ ունի իր դուռը,
Աստուա՛ծ վրկայ, իր կեանքին մէջ
ա՛լ ուխտաւոր չի տեսներ...

1. Աղուէսը ինչո՞ւ ուխտաւոր եղաւ եւ ի՞նչ ըսաւ աքլորին:
2. Աքլորը ի՞նչ պատասխանեց:
3. Ո՞վ էր ժամկոչը եւ ի՞նչ ըրաւ:
4. Հապա եթէ աքլորը ի՛նք բանար վանքին դուռը:

ԲԵՐՆԻՆ ՀԱՄԸ ԳԻՏՅՈՂ ՇՈՒՆԸ

1

Մեծ քաղաքի մը մէջ, օր մը, ճամբորդին մէկը
հացագործի մը խանութէն հաց կը գնէր: Տեսաւ որ
խոչոր շուն մը եկաւ, կեցաւ իր առջեւ եւ կարծես
հասկցնել կ'ուզէր թէ՛ քիչ մըն ալ այդ հացէն ինծի
տուր:

Ճամբորդը փրցուց կտոր մը եւ նետեց անոր:

— Այս շունը ձե՞րն է, — հարցուց ճամբորդը հացագործին:

— Ո՛հ, պատասխանեց հացագործը. բայց մեր խանութին առջեւէն անդին չ'երթար, եւ անցնող դարձողէն դրամ կը մուրա՛յ:

— Դրա՛մ կը մուրայ, զարմացած հարցուց ճամբորդը. շունը ի՞նչ պիտի ընէ դրամը:

— Օ՛, պարո՛ն, շատ լաւ գիտէ թէ ի՛նչ պիտի ընէ. կը մտնէ հացագործի մը խանութը եւ կարկանդակ կը գնէ, ըսաւ հացագործը:

2

Ճամբորդը շատ զարմացաւ այս անհաւատալի խօսքերէն եւ ուզեց ստուգել լսածները:

Սկսաւ քալել փողոցն ի վար: Շունը հետեւեցաւ իրեն. ճամբորդը կանգ առաւ փողոցին մէջ. շունն ալ կանգ առաւ, եւ աչքովը կը հասկցնէր թէ բան մը կ'ուզէ:

Այն ատեն, ճամբորդը տասնոց մը նետեց գետինը:

Շունը խածաւ տասնոցը եւ սկսաւ քալել. հասաւ փուռի մը առջեւ, կանգ առաւ հացագործին դէմ, առջեւի երկու թաթերը դրաւ հաշուեսեղանին վրայ, եւ դրամը երկնցուց հացագործին:

3

Հացագործը հասկցաւ. հաց մը տուաւ շանը: Բայց շունը ուժով կը սեղմէր դրամը իր ախոաներուն տակ եւ չէր ձգեր:

Հացագործը ըմբռնեց թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէր շունը. ուստի, ձեռքը երկնցուց փոքր կարկանդակի մը.

շունը անմիջապէս ուրախութեամբ վար ձգեց դրամը, առաւ կարկանդակը, եւ պոչը երերցնելով, սկսաւ ուտել:

Ճամբորդը ապշած էր եւ չէր կրնար հաւատալ իր աչքերուն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն դէմ իրենց հոմանիշները.

1. Ուսուցիչ	4. Մտիկ ըրէ՛ք
2. Տղայ	5. Կեդրանի
3. Երես	6. Լուսամուտ

1

— Ա՛ր, մայրի՛կ, ե՛ս երթամ շուկան, է՛ս երթամ բերեմ, կ՛ըսէր պզտիկ Սիսակ իր մայրիկին:

Սիսակենց տունը քիչ մը հեռու էր շուկայէն. ասոր համար, մայրիկը կը վախնար զինք շուկայ զրկելու:

Այդ օրը, Սիսակին մայրը լուացք կ՛ընէր, եւ յանկարծ, օձառն էր պակսեր. է՛, ի՞նչ ընէր, լուացքը կիսա՞տ թողուր:

— Հա՛, մայրի՛կ, ե՛ս երթամ շուկան... ես երթամ, — միշտ կը պնդէր Սիսակ:

— Տէ՛ լաւ, գնա՛, տեսնեմ պիտի կրնա՞ս ըսածներս բերել: Ա՛ռ զամբիւղը, ա՛ռ քեզի սա տասը դահեկաննոցն ալ. կ՛առնես մէկ հօխա օձառ, մէկ տուփ լեղակ ու չորս դահեկան ալ ետ կը բերես: Հասկցա՞ր. անգամ մը կրկնէ տեսնեմ. ի՞նչ պիտի ըսես:

— Մէկ հօխա օձառ, մէկ տուփ լեղակ եւ չորս դահեկան ալ ետ, — արագ-արագ կրկնեց Սիսակ:

— Լա՛ւ, ապրի՛ս. տէ՛ վազէ՛, շո՛ւտ. չուշանաս, տե՛ս:

Սիսակ, իսկոյն, զամբիւղը գլուխն անցուց եւ ուրախ-ուրախ դուրս վազեց:

— Մէկ հօխա օձառ, մէկ տուփ լեղակ եւ չորս դահեկան ալ ետ, — կը կրկնէր, ճամբան, աշխատելով որ չի մոռնայ:

2

Քիչ մը անդին, դէմն ելաւ Մարիամը, դրացի-ենց աղջիկը:

Սիսակ՝ ցոյց տալով գլխուն անցուցած զամբիւղը, հպարտութեամբ ըսաւ.

— Տէ՛ս, Մարիա՛մ, շուկայ կ՛երթամ:

— Սիսա՛կ, եկուր որ ես ալ տիկնիկս ցոյց տամ քեզի. տեսնա՞ս, ի՞նչ սիրուն է:

— Չէ՛, չէ՛, կ՛ուշանամ, — պատասխանեց Սիսակ, ու շարունակեց վազել:

— Մէկ հօխա լեղակ, չորս տուփ օձառ, չորս դահեկան ալ ետ, — արագ-արագ կը կրկնէր մտքէն:

3

Մօտիկ փողոցէն դուրս ելաւ՝ բարձրահասակ նիհար ծերունի մը, թեւին տակ մեծ հովանոց մը, ու կ՛երթար դէպի վեր: Դպրոցին ուսուցիչն էր, պարոն Հայրապետը:

Սիսակ, տեսնելով վարժապետը, հանեց զամբիւղը գլխէն, քղանցքները շիտկեց եւ շտապելով առաջ անցաւ:

Երբ մօտեցաւ վարժապետին, մեծի պէս բարեւ տուաւ:

— Ա՛, շուկա՛յ կ՛երթաս, Սիսո՛, — հարցուց Պ. Հայրապետը:

— Այո՛, պարո՛ն, մայրիկս զրկեց, — պատասխանեց Սիսակ, ու սկսաւ նորէն կրկնել մտքովը.

— Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օձառ, չորս լեղակ ալ ետ: Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օձառ, չորս լեղակ ալ ետ...

Ու կը քալէր արագ-արագ:

4

Սիսակ շարունակեց իր ճամբան, աշխատելով յիշել մայրիկին պատուէրը:

Դէմն ելաւ նախիրը, եւ եղին մէկը կոտորները տնկած՝ վրան եկաւ:

Վախցաւ Սիսակ, բայց վազեց առաջ ու սկսաւ քալել:

Ի՞նչ էր ըսեր մայրիկը. մոռցեր էր:

— Հա՛, մտաբերեց յանկարծ, ուրախութեամբ. մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ... մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ...

Վերջապէս, հասաւ խանութը:

Սիսակ ներս մտաւ, ու հպարտ-հպարտ ըսաւ խանութպանին.

— Մէկ դահեկան լեղակ, մէկ օճառ տուփ եւ չորս հօխա ալ ետ:

Խանութպանը խնդաց:

— Ի՞նչ, ի՞նչ:

— Մէկ դահեկան օճառ, մէկ լեղակ տուփ, չորս հօխա ալ ետ, — կրկնեց Սիսակ:

— Կ'երեւի՛ մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ, — հարցուց խանութպանը խնդալով:

— Այո՛, այո՛, մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ, — կարմրելով հաստատեց Սիսակ:

Երջանիկ եւ ուրախ դէմքով, տուն կը վերադառնար փոքրիկ Սիսակը. զգուշութեամբ բռնած էր գամբիւղը, եւ ձեռքին մէջ ամուր սեղմած էր չորս դահեկանը:

Դունէն ներս մտնելով, վազնէ վազ գնաց խոհանոցը ու պոռաց:

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, տե՛ս, բերի ամէնը. ա՛ռ քեզի մէկ լեղակ հօխա, մէկ օճառ տուփ, չորս դահեկան ալ ետ::

Բաղեղի հունտ մը ինկած էր՝ ուռենիի մը արմատին քով: Եկաւ ամառ. բաղեղը ծիլեր արձակեց, ամեցաւ ու տեսաւ ուռենին:

— Բարի՛ ուռենի, ըսաւ բաղեղը. կ'ուզեմ ես ալ վեր բարձրանալ, կ'ուզեմ ես ալ արեւին լոյսը վայելել՝ այդ բարձր տեղէն. թող կուտա՞ս որ փաթթըլիմ բունիդ ու գամ վերը, հանգչիմ քու դալար ճիւղերուդ մէջ:

Ուռենին գլուխն երերցուց, եւ «այո՛, այո՛» ըսաւ՝ տերեւները շարժելով:

Բաղեղը փաթթուեցաւ անոր բունին, մագլցեցաւ կամաց կամաց, ելա՛ւ, ելա՛ւ մինչեւ դալար ճիւղերը:

Ծծեց արեւուն ճառագայթները եւ շատ չանցած՝ բացաւ կապոյտ, ճերմակ, կարմիր ու դեղին ծաղիկներ:

Ծառը որ ծաղիկ չունէր՝ զարդարուեցաւ նոր հարսի պէս:

Ուռենին բաղեղին օգնեց, բաղեղն ալ ուռենին գեղեցկացուց:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն հոմանիշները:

1. Փոքրիկ	5. Հանգարտ
2. Չորս կողմը	6. Քաջասիրտ
3. Չի խորհիր	7. Կը ժպտի
4. Փրկած է	8. Ծիլ

2700-77

ԿԱՄՈՒՐՋ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

1

Անգամ մը, կենդանիները եկան, շարուեցան՝ անտառին մեծ կաղնիին տակ, եւ խորհուրդի նստեցան:

Խօսք առաւ առիւծը:

— Գիտէ՞ք, աղա՛ներ, այս ժողովը ինչու ենք գումարեր...

Դայլը ոռնաց, արջը մոլտաց. ամէնքն ըսին թէ պատճառը չեն գիտեր:

Այն ատեն, անտառին թաղաւորը այսպէս ըսաւ.

— Այսօր հաւաքուեր ենք՝ մեծ գործի համար: Դուք բոլորդ գիտէք որ՝ այս անտառը նեղ կուգայ մեզի... աղուէսը կը գանգատի որ՝ երկու տարի է,

18

բերանը հաւու միս չէ տեսեր. դայլը բորոտութենէ առեր, եւ բժիշկները պատուիրեր են որ գառնուկի արիւն լակէ. բայց ի՞նչպէս լակէ, իշխաննե՛ր, երբ անտառին մէջ ո՛չ նախիր կը մտնէ, ո՛չ ալ ոչխար մը հիւր կուգայ... պատճառը շատ պարզ է. սա մեր քովի անիծած գետը՝ մեզ աշխարհքէն կտրեր է. այսպէս որ մնայ, մենք ամէնքս ալ կորսուած ենք. պէտք է որ ասոր մէկ ճարը գտնենք...

Կենդանիները մռնչեցին, ոռնացին, ճչացին ու ամէնքն ալ իրաւունք տուին Առիւծին:

2

Շատ խորհեցան, քիչ խորհեցան, վերջապէս վճռեցին որ՝ գետին վրայէն կամուրջ մը ձգեն:

— Աղուէսը թող ճարտարապետ ըլլայ, ըսաւ Առիւծը. թող պատրաստէ կամուրջին յատակագիծը. ի՞նչ կ'ըսէ՞ք, իշխա՛ններ. Աղուէսին քուէ կուտա՞ք այս պաշտօնին համար...

19

— Հրամա՛նք է, հրամա՛նք է, մուլտացին ժողովականները:

— Շատ լա՛ւ, ըսաւ Առիւծը. հիմա բաժնենք աշխատութիւնը մէջերնիս. թող ամէն մէկը պաշտօն մը առնէ եւ սկսինք շինութեան...

Կապիկը ժողովին քարտուղարն եղաւ եւ գրեց որոշումները:

Վագրը ուստա-պաշի պիտի ըլլար եւ արջն ալ անտառէն գերան պիտի կտրէր. փիղն իր կնճիթով ջուր պիտի կրէր, էջն ալ կոնակով կիր ու աւազ:

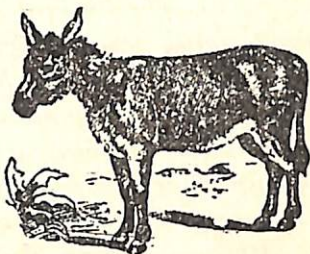
Երբ խորհուրդը լմնցաւ, կենդանիները անտառէն դուրս ելան, եւ խումբով գացին գետին մօտ:

Գացին, որպէսզի որոշեն ձգուելիք կամուրջին տեղն ու պարագաները:

Ահա, այդ միջոցին, էջը առաջ անցաւ, խոնարհութիւն մը ըրաւ Առիւծին դէմ, եւ դառնալով ժողովին՝ հարցուց.

— Աղա՛ներ, շատ աղէկ ըսիք, շատ լաւ որոշեցիք, բայց բան մը կայ որ դեռ խելքիս չի պառկեցաւ. ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ, այս կամուրջը որ պիտի շինենք, գետին երկայնքէ՞ն պիտի ձգենք թէ լայնքէն...

• Ի՞նչ կ'ըսէք իշուն հարցումին,

Օգը չոր էր,
տարին երա՛շտ.
աղանձեր էր
սար, ձոր ու դաշտ:

Բարկացեր էր
վերէն Տէրը,
սպառեր էր
մեծ գետերը:

Իր ծերացած

էջը հեծած՝

Արազն անցաւ ծերուկ Ալին:

— Հէ՛յ խան Արազ, վա՛յ քու հալին,
դարձաւ ըսաւ.

տե՛ս դուն բանին

որ Ալին

էջն ալ հունէդ ահա անցաւ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ուշադրութիւն տուէք սա երկու բառերուն՝ մութ-լոյս:
Մէկը միւսին հակառակ նշանակութիւն ունի: Այս տեսակ բառերուն կ'ըսենք հակամիջ:

Հակամիջ բառեր

1. Լաւ — վատ

2. Բարի — չար

3. ձերմակ — սեւ

4. Կարծր — կակուղ

1

Մի՛ դարձանաք, տղա՛ք, որ կոյրերն ալ գիրք ունին եւ կոյրերն ալ կրնան կարդալ ձեզի պէս: Դուք աչքով կը կարգաք, անոնք ալ մատներով:

Կոյրերուն գիրքը ձեր գրքին պէս շինուած չէ. անոնց գրքին մէջի գրքերը դուրս ցցուած են. կոյրերը, իրենց մատները քսելով այդ գրքերուն վրայ, կը հեզեն եւ կը սկսին կարգալ:

Բայց, մտիկ րէք որ իմանաք թէ ո՛վ հնարեց, եւ ի՞նչպէս հնարեց կոյրերուն գիրքը:

2

Օր մը, գիտունին մէկը, եկեղեցիի մը դռան առջեւէն կ'անցնէր. տեսաւ որ հոն կոյր աղքատ մը նըստած է եւ ողորմութիւն կ'ուզէ:

Գիտունը ուզեց Տ դուրուշնոց մը տալ անոր. ձեռքը տարաւ գրպանը, հանեց դրամը եւ դրաւ աղքատին ափը:

Կոյրը շօշափեց դրամը եւ զարմացաւ. դարձեալ շօշափեց, եւ հասկցաւ որ ոսկի մըն է ձեռքին դրամը:

Կոյրը թէեւ աղքատ էր, բայց պարկեշտ մարդ էր. ուստի, անմիջապէ՛ս, սլոռաց անցորդին ետեւէն.

— Պարո՛ն, պարո՛ն, անշուշտ սխալած ըլլալու էք: Ինծի տուած դրամնիդ ոսկի է:

Գիտունը ետ դարձաւ, եւ տեսաւ որ՝ իրա՛ւ, սըլխալումով, Տ դրուշի տեղ՝ ոսկի մը տուած է:

— Բայց, ի՞նչպէս գիտցար որ տուածս ոսկի է, հարցուց գիտունը զարմացած:

— Ի՛նչպէս գիտցա՛յ, ըսաւ կոյրը. շօշափեցի մատներովս եւ հասկցայ:

3

Գիտունը շարունակեց իր ճամբան, բայց իր մըտքին մէջ լոյս մը ծագեցաւ. — Եթէ կոյր մը կրնայ մատներով ճանչնալ դրամ մը, ինչո՞ւ ուրեմն պիտի չի կրնայ ճանչնալ գրքեր եւ թուանշաններ, եթէ անոնք շինուին ցցուած ձեւո՛վ...

Մտածեց, մտածեց, եւ սկսաւ շինել այդ ձեւով գրքեր, այդ գրքերով ալ գիրք մը:

Եկեղեցիի մը դրան առջեւ կոյր պատանի մը դտաւ, տարաւ իր տունը. սկսաւ անոր մատները գրքերուն վրայ քսել տալով՝ կարգալ սորվեցնել:

Քիչ ատենէն, կոյրը ճանչցաւ բոլոր գրքերը, եւ սկսաւ ինքնիրեն կարգալ ամէն բան:

Անկէ ետք, գիտունը բոլոր աշխարհին յայտնեց իր գիւտը:

Առաջին անգամ, ի՛նք բացաւ կոյրերուն համար դպրոց մը. իրեն նայելով՝ ուրիշներ ալ բացին, եւ այսօր, աշխարհի շատ քաղաքներուն մէջ՝ կան կոյրերու վարժարաններ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գտէ՛ք սա բառերուն հակամիշները.

1. Ադֆառ	4. Ետեւէն	7. Ծագեցաւ
2. Նստած	5. Սխալումով	8. Բացաւ
3. Պարկեշտ	6. Լոյս	9. Առաջին

1

Եղեր է, չէ եղեր, խենդ ու տգէտ քահանայ մը: Ճամբան, երբ տեսնէր որ դէմէն մէկը կուգայ, դեռ քառսուն քայլ հեռուէն կը պոռար:

— Հէ՛յ, հեռո՛ւ, ճամբա՛յ տուր:

Օր մըն ալ, այսպէս, թագաւորին հանդիպեցաւ:

— Է՛, հեռո՛ւ, ճամբա՛յ տուր, պոռաց քահանան փողոցին ծայրէն:

Սակայն, թագաւորը դիտաւորութիւն չունէր ճամբան շեղելու, եւ կը շարունակէր առաջ դալ:

Քահանան ստիպուեցաւ ինքը ճամբայ տալ: Երբ որ իրարու մօտեցան, թագաւորը ըսաւ անոր.

— Վաղն առտու, կանո՛ւխ, պէտք է պալատս դաս. քեզի երեք հարցում պիտի հարցնեմ. եթէ չկրնաս անոնց պատասխանը տալ, վար պիտի առնեմ փիլոնդ...

2

Առ քեզի բա՛ն. տէրտէրը խենդ ու խելառ պոռալ-կանչելու մէջ վարպետ էր, բայց հարցումի պատասխան տալը բնաւ դործին չէր գար:

Ելաւ զնաց ժամկոչին քով: Ժամկոչը իրմէ աւելի խելօք էր, ուստի անկէ խելք հարցուց: Վերցուցի՛ն, ձգեցին, վերջապէս՝ որոշեցին որ, տէրտէրին տեղ, ժամկոչը երթայ թագաւորին քով:

Ժամկոչը հագաւ քահանային հագուստը եւ գընաց պալատ:

3

Պալատին մէջ, զինք դիմաւորեց թագաւորը՝

Թագը գլխին, մականը ձեռքին, եւ ոսկիի ու արծաթի մէջ կորսուած:

— Հա՛, եկա՞ր, ըսաւ թագաւորը:

Այո՛, ի՛նչ ընեմ, եկայ, պատասխանեց քահանան:

— Տէ՛ ուրեմն, ամենէ՛ն առաջ, պատասխանէ սա՛ հարցումիս. ո՞րքան հեռու է արեւելքը արեւմուտքէն:

— Մէկ օրուայ ճամբայ է:

— Ի՞նչպէս, հարցուց թագաւորը:

— Ահա թէ ի՛նչպէս. արեւը արեւելքէն արեւմուտք կ'երթայ եւ մէկ օրէն տեղ կը հասնի:

— Եիտա՛կ է, ըսաւ թագաւորը: Հիմա պատասխանէ երկրորդ հարցումիս. ո՞րքան կ'արժեմ ես՝ անձովս ու հագուստներովս:

— Քրիստոսը զնահատեցին 30 դահեկանի, ուրեմն դուն 29 դահեկանէն աւելի չես արժեք:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ըսաւ թագաւորը. քանի որ դուն այդքան խելացի ես, գիտցիր թէ հիմա ի՞նչ բանի վրայ կը մտածեմ ես:

— Դուն հիմա կը մտածես թէ՛ քու առջեւ կեցողը քահանան է. բայց ո՛չ, քու առջեւ կանգնածը ժամկոչն է:

— Է՛ ուրեմն, քանի որ այդպէս է, ասկէ ետք դո՛ւն կ'ըլլաս քահանայ, քահանան կ'ըլլայ ժամկոչ, — ըսաւ թագաւորը:

Այդպէս ալ եղաւ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գտէ՛ք սա բառերուն հակամիջները

1. Կանուխ	4. Կը բարձրանայ	7. Կը կենայ
2. Ցուրտ	5. Անօքի	8. Անուշ
3. Կը մսէին	6. Հեռուէն	9. Նստիլ

Ի՞նչպէս եղաւ, թըռաւ յանկարծ
ցուրտ հիւսիսէն ան չար քամին,
տեսաւ սիրուն դըրախտ դարձած
ճամբաները լեռան, ձորին:

Ու զայրացած ըսաւ ահա.

— Ի՞նչ էք այդպէս զարդարուեր դուք,
չէ՞ք տեսներ որ ելեր կու գայ
սառնամանիք, ձըմեռ ու փուք:

Ծառերն ամէն սուգը մըտան,
հովին տուին նախշուն լաթեր.
ըսին «ափսո՛ս մեր ամառուան,
«ափսո՛ս, դացին արեւ օրեր»:

Թըռչունները երամ եղած՝
ամէն կողմէ հաւաքուեցան,
թըռա՛ն բարձրէն թեւատարած,
թըռա՛ն, աչքէ կորսուեցան:

Արօտական, հովիւ ու հօտ
իջան լեռնէն դաշտերը ցած.
ձորին առուն լոկ փըրփուրոտ՝
քարերուն հետ մինակ մընաց:

Լեղապատառ դողդըղացին
տերեւները ցուրտ ճիւղերուն.
Թափթրփեցան ասդին անդի՛ն,
սըրսըփալով դացի՛ն հեռուն:

Արեւն երկրէն չի կշտացած՝
ամպը եկաւ զինքը թաղեց.
ամպը եկաւ ու վերէն ցած
հանդա՛րտ, հանդարտ արցունք մաղեց:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Եկէ՛ք բաժնենք սա ամէն մէկ բառը ու տեսնեն ըթէ անոնց-
մէ իւրաքանչիւրին մէջ քանի՞ բառ կայ:

1. Քաջասիրտ	—	քաջ	եւ	սիրտ
2. Քարետախտակ	—	քար	եւ	տախտակ
3. Դասադիրք	—	դաս	եւ	գիրք
4. Նաւապետ	—	նաւ	եւ	պետ
5. Սեղանատուն	—	սեղան	եւ	տուն

Երբ որ երկու դատ դատ ու իմաստ ունեցող բառեր՝ իրա-
րու կը միանան եւ մէկ բառ կը կազմեն, այդ բառին կ'ըսենք
բարդ բառ: Քաջասիրտ, քարետախտակ, դասագիրք բառերը
բարդ բառեր են:

ՀՈՎԸ, ԶՈՒՐԸ ԵՒ ԹՈՉՈՒՆՆԵՐԸ

1

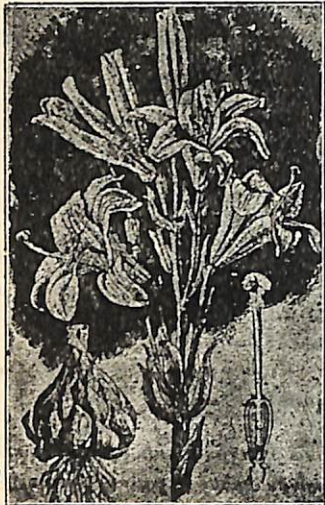
Երբ որ դաշտը պտոյտի էին դացեր, ուսուցիչը
իր քով հաւաքեց աշակերտները, եւ սա՛ հարցումը ը-
րաւ անոնց.

— Ըսէ՛ք տեսնեմ. դուք զիտէք որ արտին մէջ

երկրագործը կը ցանէ ցորենն ու գարին, ոսպն ու կորեկը. ո՞վ կը ցանէ հապա անտառին ծառերը, դաշտին խոտերն ու լեռան ծաղիկները...

Աշակերտները մտմտացին, մտմտացին, բայց չի կրցան պատասխան տալ:

2

— Վաղէ՛, Վահան, բունէ՛ դա հովանոցի նըման մեծ չոր բոյսը եւ հոս բեր, ըսաւ ուսուցիչը:

Վահան բունեց եւ բերաւ:

Ուսուցիչը առաւ եւ ըսաւ.

— Տղա՛ք, եթէ այս բոյսը նետեմ օդին մէջ, ո՞վ կը քշէ, կը տանի զայն:

— Հո՛վը, հո՛վը, — պոռացին ամէնքը:

Հիմա, նայեցէ՛ք եւ ըսէք թէ ի՞նչ կայ ասոր ծայրը:

— Սերմե՛ր, սերմե՛ր, ըսին անոնք:

— Երբ հովը այս չոր բոյսը գլորեւով տանի, ի՞նչ կ'ըլլան անոր վրայի սերմերը:

— Կը թափի՛ն, կը թափի՛ն, պատասխանեցին աշակերտները:

— Ո՞ւր կը թափին:

— Ասդին, անդին:

— Ուրեմն հովը ի՞նչ կ'ընէ սերմերը:

28

— Հովը սերմերը կը ցանէ:

— Հիմա ըսէ՛ք. երբ խոտերուն ու ծաղիկներուն սերմերը հասունանան՝ հովը ի՞նչ կ'ընէ զանոնք:

— Հովը կը քշէ, կը տանի, կը ցրուէ ամէն կողմ:

— Ըսել է, երկրագործէն զատ ա՛լ ո՞վ կը ցանէ:

— Հո՛վը, հո՛վը, պոռացին աշակերտները:

3

Տղաքը մտան ծառերուն մէջ:

— Ասողի՛կ, տե՛ս, ի՞նչ կ'ընէ դա թռչունը:

— Խնձորը կը կտցէ, խնձորը կ'ուտէ:

— Թռչունները մինակ խնձո՞ր կ'ուտեն:

— Ո՛չ, տանձ ալ կ'ուտեն, սերկեւիլ ալ կ'ուտեն, բոլոր պտուղներն ալ կ'ուտեն:

— Ըսէ՛, Արամ՛, ի՞նչ կայ պտուղներուն մէջ:

— Կուտե՛ր, կուտե՛ր, ըսաւ Արամ:

— Ճիշտ է: Թռչունները կ'ուտեն ամէն տեսակ պտուղներ եւ կը տանին ամէն կողմ. այդ պտուղներուն կուտերը կը թափին. հոս ու հոն, եւ անոնցմէ կը բուսնին ծառեր ու թուփեր:

— Հիմա հասկցայ, ըսաւ Բարկէն. մեր գեղին բլուրին վրայ միս մինակ սեւ-թութի ծառ մը բուսեր է. ըսել է, կա՛մ հովը, կա՛մ թռչուններն են ցաներ անոր սերմը. ճի՞շտ է, պարո՛ն:

— Ճի՛շտ է, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Հիմա ըսէ՛ք, տղա՛ք, ա՛լ ո՞վ կը ցանէ ուրեմն:

— Թռչո՛ւններն ալ, թռչո՛ւններն ալ, ըսին աշակերտները:

29

Տղաքը շարունակեցին իրենց ճամբան:

— Տղա՛ք, նայեցէք սա առուին. ի՞նչ կը բերէ ջուրը:

— Պտուղի կուտեր են, պտուղի կուտեր են, կանչեցին մէկ քանիները:

— Կը նշանակէ թէ ջուրն ալ կը ցանէ, ըսին շատերը:

Տղաքը անցան խոտերուն մէջէն:

— Մկրտի՛չ, ադ ի՛նչ է փակեր լաթերուդ:

Ընկերները նայեցան եւ ըսին.

— Խոտի սերմեր են:

— Ուրեմն, մենք ալ կը ցանենք, ըսաւ Տիգրանուհին:

— Ճի՛շտ է, կրկնեց ուսուցիչը: Շատ լաւ, հիմա գացէ՛ք խաղալու. բայց, երթալէ առաջ՝ անգամ մըն ալ ըսէ՛ք թէ՛ մենք ի՛նչ սորվեցանք այսօր:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ երկու մասէ կազմուած են սա բարդ բառերը.—

- 1. Երկարագործ
- 2. Ատաղձագործ
- 3. Կօշկակար
- 4. Սարայատակ
- 5. Մեծապատիւ
- 6. Վարժատուն

Ինչպէս կը տեսնէք, ա գիրը կապ է եղեր եւ կապեր է երկու բառերը իրարու հետ: Այս ա գրին կ'ըսենք յօդակապ:

— Գիտէ՞ք, տղա՛ք, բան մը կայ որ չենք տեսներ, բայց միշտ մեզի հետ է. մեզի հետ է՝ տանը մէջ, տունէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ամէ՛ն տեղ՝ ուր որ երթանք: Գտէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ բան է, հարցուց ուսուցիչը աշակերտներուն:

Տղաքը սկսան իրարու երես նայիլ ու մտմտալ: Մտմտացին, բայց չգտան:

— Ա՛ռ սա գիրքը, Աւետի՛ս, ու շարժէ՛, արագ-արագ, երեսիդ դիմաց:

— Աւետիս առաւ ու շարժեց:

— Ի՞նչ կ'իմանաս երեսիդ վրայ, հարցուց ուսուցիչը:

— Հո՛վ, պատասխանեց Աւետիս:

— Հիմա դո՛ւն ըսէ, Կարապետ, ըսաւ ուսուցիչը. երբ որ ուժով վազես փողոցին մէջ, ի՞նչ բան կը զգաս դէմքիդ դէմ:

Հո՛վ, հո՛վ, պատասխանեց Կարապետ:

— Լա՛ւ, բայց ի՞նչ բան է հովը:

Տղաքը նորէն լռեցին, որովհետեւ չէին գիտեր:

— Է՛, հիմա մտիկ ըրէք, որ ըսեմ ձեզի թէ ի՛նչ է հովը:

«Հովը օդ է. օդ ըսուածն ալ առարկայ մըն է, բայց թեթեւ է, թափանցիկ է եւ չի տեսնուիր. ո՛չ համ, ո՛չ ալ ձեւ ունի: Երկրիս վրայ չկայ տեղ մը, ուր օդ չըլլայ. մեր սենեակին մէջ, սենեակէն դուրս,

դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ուր որ երթանք՝ միշտ
օդ կը գտնենք:

«Օդն է որ մեր քիթէն ու բերնէն ներս կը քա-
շենք. մօտեցողէք ձեռքերնիդ ձեր բերնին եւ հօ՛րը-
րէք. տեսէ՛ք, ձեր ներս քաշած օդն է որ դուրս կու-
տաք: Եթէ օդ չըլլար՝ բոլոր մարդիկ, բոլոր կենդա-
նիները, բոլոր թռչունները անմիջապէս պիտի մեռ-
նէին, բոյսերը պիտի չորնային եւ աշխարհիս վրայ
ողջ կենդանի չպիտի մնար»:

— Ուրի՛շ բաներ, ուրի՛շ բաներ ալ ըսէ՛ք օդին
վրայ, կը պոռային տղաքը իրենց ուսուցչին:

— Այո՛, այո՛, պիտի խօսիմ, ըսաւ ուսուցիչը:

«Ըսի ձեզի թէ՛ օդ որ չըլլայ, չենք կրնար ապ-
րիլ. բայց պէտք է գիտնաք որ՝ մաքուր օդն է օգտա-
կարը:

«Օդը երբ որ փակ սենեակի եւ փակ տեղերու
մէջ մնայ՝ անմաքուր կը դառնայ: Շատ վնասակար
է այն օդը, որ լեցուած է մեր արտաշնչութիւնով. օ-
րինակի համար, դասարաններուն օդը, դպրոցին օ-
դը, մեր ննջասենեակներուն օդը: Ասոր համար է որ՝
չուտ շուտ պէտք է բանանք լուսամուտները եւ մա-
քուր օդ մտցնենք ներս:

«Ով որ անմաքուր օդի մէջ բնակի, անպատճառ
կը հիւանդանայ: Մաքուր օդը՝ հացէն ու ջուրէն ա-
ւելի անհրաժեշտ է մեզի համար»:

Մանուկները ուրախ էին որ նոր բաներ կ'իմա-
նային:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք քար, հաց, տուն, մուկ, հայր, մայր:

Կրնա՞նք բաժնել այս բառերն ալ: Ո՛չ, չենք կրնար, որով-
հետեւ անոնց վրայ ուրիշ բառ կամ ուրիշ աւելորդ գիր դրուած
չէ. ահա այս տեսակ բառերուն՝ արմատ բառ կ'ըսենք:

ԱՂՈՒՔՍՆ ՈՒ ԳԱՅԼԸ

1

Ուստա աղուէսն օյինպազ
Եկա՛ւ, եկա՛ւ վաղնէ վաղ,
Ճամբուն մէջտեղ, կամացուկ
պառկեցաւ հոն, սուտ մեռուկ:

Ու տաւուլով, զուռնայով,
կարմիր գինի կոնծելով՝
տասը քսան հարսնելոր,
ալլը-փուլլը ձիաւոր՝
առեր նոր հարս մը խաթուն,
կը տանէին կեսրանց սուն:

Եկան հասան աղուէսին.
Ճամբէն առին
չարածըճին,
ընծայ տուին նոր հարսին:

Դըրին հարսին գաւակը.
բայց ան չարի գաւակը
թրոաւ անոր շալակը,
խըտխըտացուց նոր հարսը:
Հարսը թոթվեց իր վարսը:

— Ամա՛ն, աղուէ՛ս,
է՛յ աներես,
զիս մի՛ ըներ
դուն սեւերես.

Ես նոր հարս եմ անխօսական,
հանաք մ'ըներ, անախ'տան:
— «Լաւ, հարսնո՛ւկ ճան, որ չըբի,
կու տա՞ս ոսկիդ դուն ինձի»:

Նոր-հարսնուկը ամօթէն,
ոսկին հանեց իր պուկէն,
տըռաւ ան չար աղուէսին:
Աղուէսն առաւ երբ ոսկին,
մէկիկ մէկիկ թօփ ըրաւ,
ձիուն թամբէն հօփ ըրաւ,
թըռաւ գետին ու վրժեց,
հարսն էր տեղէն վո՛ւր-վըռեց:

2

Աղուէսն է, հա՛, շէն-ուրա՛խ,
ոսկին ձրգած պոչէն կախ,
մէկ ձախ, մէկ աջ,
ետ ու առաջ,
կը շարժէ, խաղ կը կանչէ,
խենդենայը բան մը չէ.
— «Ամա՛ն, ամա՛ն,
«հէ՛յ եաման,
«ո՞վ կայ, ո՞վ կայ,
«ինձ նըման:
«Ելայ հարսին գաւաղը,
«Գաւակէն ալ շալակը,
«առի ոսկին
«հարսնուկին,
«առի՛, առի՛, ու փախայ.
«տէ՛, աղուէ՛ս ճան,
«տէ՛ խաղայ:»

Աղուէսն այսպէս, առաջ, ետ,
կը խաղար իր պոչին հետ:
Գայլ մը եկաւ, դունչն արնոտ,
մազը թափած ու քոտոտ.
ըսաւ «ո՞վ է, ա՛յ աղուէս,
«այսքան ոսկին տըռեւր քեզ:»

— Գէ՛լուկ
մե՛լուկ
գէ՛լ աղա,

փըչել գիտե՞ս
դուն դունա.
ծա՛փ զարկ,
չա՛փ զարկ,
հոգի՛դ սիրես,
կանգնիմ թաթի,
կըրունկի,
խաղամ, պարեմ
թամղարա.
հա՛յ շօրօրա՛, շօրօրա՛,
վա՛յ շօրօրա՛, շօրօրա՛...
ոսկին կարգով
իւր շարոցով
աս իր պոչէն,
դաշտին մէջէն
թող ճընկճընկայ,
չունեցողն ալ
մըղմըղայ հա՛ մըղմըղայ:
— «Ատ ո՞ր տեղէն, ալ ո՞ւր կայ...»

— Գէ՛լիկ,
մե՛լիկ,

դէ՛լ աղա,
Լիճը տըռաւ
ինձ ընծայ.

այն տեղ, այն տեղ կայ մէկ լիճ,
ափերուն մօտ ջուրը քիչ.
այդ ջուրին մէջ ես ողջ ողջ
դըրի պոչս օր մ'ամբողջ.
մէկ օրուան մէջ, տե՛ս, այսքան
ոսկիներն է դիզուեցան

պոչիս վրայ,
Աստուած՝ վրկայ:

Մինակ ո՞սկի, ձուկերն հապա՛.
երթա՛նք, կ'ուզես, դէ՛լ աղա,
տամ լիճն ամբողջ քեզ ընծայ:

— «Որ այդպէս է,
մե՛ր աղուէս,
հեծի՛ր մէջքիս,
տանիմ քեզ»:

3

Աղուէսն հեծաւ մէջքը դայլին
ու քրչելով իր անսանձ ձին,
եկան հասան ան լըճին:
Գայլը ափին պըպըղեցաւ,
պոչն արմատէն ջուրը դըրաւ:
Աղուէսը թէ՛ «Գա՛յլ, քու մօտ,
մէյ մ'ալ կու դամ առաւօտ.
տեղէդ չելլես, մահտե՛սի,
պոչդ թող լաւ մը թըրջի
որ դուրս հանէ շատ ոսկի»:

36

Երկինք
գետինք

ճընկճընկաց՝

գայլը ցրտէն
վընկվընկաց՝

«ինձի պէ՛տք չէ ձուկ, ոսկի...»
Պոչը քաշեց որ փախչի.
բայց ո՞ր տեղէն, ան լիճէ՞ն.
լիճը կըպեր էր պոչէն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Սա բառերը իրարու միացուցէ՛ք ա յօդակապով եւ կազմե՛ցէ՛ք բարդ բառեր:

1. Նաւ	վարդ	6. Լոյս մտնելու տեղ
2. Բուք	մատ	7. Գիրք ծախող
3. Ննջելու	սեմեակ	8. Գետի բերան
4. Որքի	տունկ	9. Արագ հոսող
5. Վանքի	հայր	10. Քաղցր լեզու

37

— Լսեցի՞ր, Կարապետ, հարցուց Մարտոն. մեր գեղին շունը, Չալօն, կատաղեր է: Երէկ, յանկարծ, յարձակեր է հովիւին վրայ եւ ուզեր է խածնել. հովիւը իր ցուպով ինքզինք պաշտպաներ է եւ հաղիւ կրցեր է հողին ազա-

տել: Այսօր գեղացիները հաւաքուեր են՝ որ սպանեն Չալօն:

— Մեղք չէ՞ Չալօյին, ինչո՞ւ կը սպանեն:

— Խեղճ ես, ի՞նչ ես, ըսաւ Մարտոն. եթէ չսպանեն, կը խածնէ գեղացիները:

Կարապետ չէր գիտեր, թէ ի՞նչ ըսել է շան կատաղիլը:

Մարտոն ալ շատ բան չէր գիտեր. խօսելով խօսելով՝ դացին դպրոց:

2

Ուսուցիչը ինք ալ խմացեր էր Չալօյին կատաղիլը:

Բոլոր տղաքը կատղած շանը վրայ կը խօսէին, ու կը մեղքնային որ խեղճ Չալօն պիտի մեռնեն:

— Այո՛, գաւակներս, ըսաւ ուսուցիչը. բայց գիտէ՞ք թէ ի՞նչ գէշ բան է շուներուն կատղիլը: Չալօն

հիմա հասած մարդը խածնել կ'ուզէ. եւ անգամ մը որ մէկը խածաւ, ա՛լ այդ մարդուն կեանքը վտանգի տակ է:

— Ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս, հարցուցին տղաքը:

— Ըսեմ թէ ինչպէս. օրինակի համար, եթէ Չալօն խածնէր հովիւ Սահակը, Սահակն ալ քանի մը շաբաթ ետք, կը սկսէր կատղիլ. ինք ալ կը յարձակէր գէմը ելլողին վրայ, կը խածնէր, կը փարատէր. ա՛լ չէր ազատեր եւ մեծ տանջանքներով կը մեռնէր:

3

Տղաքը քիչ մը լուռ կեցան, յետոյ հարցուցին.

— Դարման չկա՞յ այս հիւանդութեան:

— Հարկա՛ւ կայ: Կատողութիւնն ալ հիւանդութիւն մըն է՝ ամէն հիւանդութեան պէս: Այդ հիւանդութեան թոյնը կը դտնուի կատղած շան շողինքին մէջ. երբ շունը խածնէ, շողինքը կը խառնուի մարդուն արիւնին հետ եւ մարդն ալ կը վարակուի: Փասթէօու անուսով գիտուն բժիշկ մը գտաւ գեղը: Անոր դտած դարմանը հեղուկ մըն է՝ որ շիճուկ կը կոչուի:

— Ի՞նչ կ'ընեն այդ շիճուկը, հարցուցին մանուկները:

— Այդ շիճուկը կը ներարկեն վարակուած մարդուն մարմինին մէջ: Այսպէս, մարդը կ'աղէկնայ. բայց ատեն կորսնցնելու չի գար. պէտք է որ հիւանդը անմիջապէս բժիշկին քով տարուի:

4

— Հապա մեր գիւղին մէջ որ շիճուկ չկա՞յ, ի՞նչ պէտք է ընենք, հարցուց Սարգիս:

— Այն ատեն, պէտք է ուրիշ ճար մը խորհինք, ըսաւ ուսուցիչը. կա'մ անմիջապէս խածուած տեղը տաղելու ենք, կա'մ շուտով քաղաք տանելու ենք հիւանդը:

— Այդ շիճուկը գտնուելէ առաջ՝ ի՞նչ կ'ընէին մարդիկ հապա, հարցուց Գրգօն:

— Ի՞նչ պիտի ընէին, դաւա'կս, բան մըն ալ չէին կրնար ընել. հազարաւոր մարդիկ կը մեռնէին պարապ տեղը: Գիտուն Փասթէօնը իր դեղը գտաւ եւ ամբողջ աշխարհին բարիք ըրաւ: Ասոր համար է որ՝ Փասթէօնը մարդոց մեծ բարերարներէն մէկն է. պահեցէ՛ք անոր անունը ձեր միտքը:

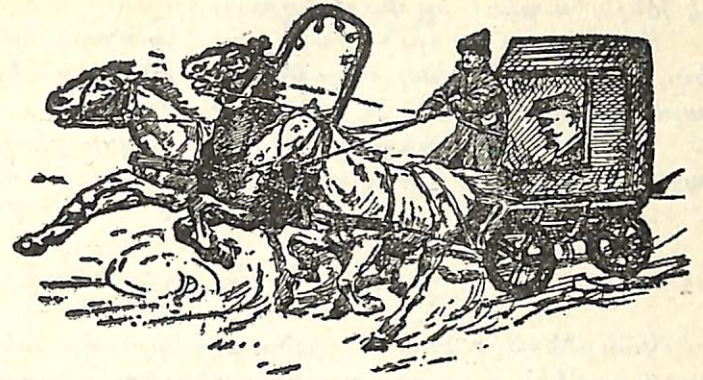
1. Զուրը հեղուկ է. ա'լ ուրիշ ի՞նչ բաներ հեղուկ են:

2. Ի՞նչու Փասթէօն բարերար կը կոչուի:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Արմատ թէ բարդ բառ է՝

1. Գեղ	4. Հիւանդ	7. Մեծանուն
2. Սեւ	5. Սեւագոյն	8. Միտք
3. Ներարկել	6. Անուն	9. Սրամիտ

ՔԱԶԱՍԻՐՏ ՔՈՅՐԸ

1

Անահիտ, իր փոքրիկ եղբայրը գրկած, կը քալէր փողոցէն: Յանկարծ, մեծ աղմուկ մը լսեց ետեւէն: Ետին դարձաւ եւ ի՞նչ տեսնէ աղէկ:

Կառք մը կուգայ սաստիկ արագութեամբ: Կատղած ձիերը կը վազեն քառասմբակ:

Փողոցը նեղ ու ամայի էր:

Անահիտ սարսափեցաւ. ո՞ւր երթայ, ի՞նչպէս ազատէ ինքզինք ու իր գրկին մանկիկը:

Կը նայի չորս կողմը, ո՛չ բաց դուռ կայ, ո՛չ ալ փախելու ճար:

Կառքը կը մօտենայ սակայն:

Անահիտ մտածեց եւ մէկ վայրկեանի մէջ որոշեց ընելիքը: Մէկ ճար միայն կայ՝ իր փոքրիկ եղբայրն ազատելու համար:

Անահիտ ինքզինք չի խորհիր, միայն կը մտածէ

Թէ ի՛նչպէս փրկէ իր փոքր եղբայրը:

Ահա արագ ոստիւնով մը՝ ցատկեց դրան մը առջեւ. դրկին մէջ պինդ սեղմեց մանկիկը, իր երեսը դարձուց զէպի պատը եւ կեցաւ անվախ:

Գիտէ որ կառքը պիտի գայ, պիտի տրորէ զինք, բայց պիտի ազատի իր եղբայրը:

2

Կառքին մէջ նստած անցորդները կը տեսնեն փոքր աղջիկն ու անոր գրկին մանուկը. սարսափի ճիչ մը կը հանեն. փողոցը նեղ է եւ կառքը լայն. երկու մանուկներուն կեանքը վտանգի տակ է:

Հնար չկայ ձիերը կեցնելու:

Անահիտ կանգնած է՝ երեսը զեփ զեղին, բայց հանդարտ, անչարժ եւ քաջասիրտ:

Կառքը կը հասնի, կ'անցնի, ահա անցաւ...:

Քոյր ու եղբայր տապալեցան գետին, բայց, փա՛ռք Աստծու, բոլորովին ջախջախուած չեն:

Քոյրը ոտքի կ'ելլէ անմիջապէս, եւ առանց ինքզինք հոգալու՝ կը վա-

զէ եղբօրը մօտ ու վեր կը վերցնէ:

Եղբայրը վնասուած չէ. բայց ճղմուած է Անահիտին մէկ թեւը:

Անահիտ կը դրկէ մանկիկը. կը դրկէ եւ կը սկսի քալել. իր թեւը սաստիկ կը ցաւի. սակայն չ'իմանար իր ցաւը, կը ժպտի փոքրիկ եղբօրը երեսին: Կը ժպտի՝ հպարտ ու քաղցր ժպտով, որովհետեւ զի՝ աէ թէ փրկած է անոր կեանքը:

1. Եթէ դուք ըլլայիք Անահիտին տեղ՝ ի՞նչ պիտի ընէիք:
2. Անահիտ միայն քաջասի՞րտ աղջիկ մըն էր:
3. Ինչո՞ւ հպարտ ու քաղցր ժպտով կը ժպտէր Անահիտ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Արմա՞տ թէ բարդ բառ է՝

1. Մեղու	4. Լեռ	7. Խոտ
2. Գովէշ	5. Լեռնագագաթ	8. Խոտակեր
3. Մակեր	6. Նուշ	9. Միս

Մ Է Գ Ի Ն Մ Է Ձ

Մըռայլ մէզը ծածկեց ծովը,
լայնատարա՛ծ, կապոյտ ծովը:
Մութ մէզին մէջ, տեսէ՛ք, վա՛յ, վա՛յ,
մոլորուէր է խեղճուկ մէկ ճայ...:

Ծովն է անհուն, լայն ու անծայր,
մէզն է թանձրը, խաւար ու չար:
Է՛հ, ի՞նչ ընէ, լա՞յ թէ ճըջա՛յ,
խեղճ ու անճար, փոքրիկ մէկ ճայ:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Արեւելքի թագաւորը պատճառ կը փնտռէր, որ կռիւի բռնուի արեւմուտքի թագաւորին հետ:

Գիր զրկեց ու մէջն ալ այսպէս գրեց.

«Արեւմուտքի թագաւոր, քու ձիդ որ այդտեղ խրխնջաց, իմ ձիս այս տեղ վախցաւ»:

Արեւմուտքի թագաւորը չհասկցաւ արեւելքի թագաւորին միտքը: Կանչեց իր նազիր-վէզիրները, որ բացատրեն թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ արեւելքի թագաւորը:

Բայց, մէկը չեղաւ որ բացատրէր:

Տեսաւ որ չըլլար, դեսպաններ զրկեց գիւղ ու քաղաք:

Ղրկեց որ իմաստուն մէկը գտնեն ու իրեն բերեն:

2

Դեսպանները շատ պտտեցան, հոս ու հոն ինկան, բայց մէկը չգտան՝ որ արեւելքի թագաւորին միտքը հասկնար:

Յուսահատած, ետ կը դառնային:

Վերջը, գիւղէ մը անցած ատեն, տեսան որ քարին վրայ մանուկ մը նստած է:

— Է՛յ, տղա՛յ, հարցուցին դեսպանները, — ո՞ւր է հայրդ:

— Հայրս, պատասխանեց մանուկը, — վէճ կը ցանէ:

— Ի՞նչպէս թէ վէճ կը ցանէ, ի՞նչ ըսել է վէճ ցանել, հարցուցին դեսպանները:

— Ա՛յ, սա ճամբուն վրայ, — մատով ցոյց տուաւ

մանուկը, — հայրս պարտէզ է տնկեր: Անցնող-դարձողը կը մտնէ՝ վարունգ կը կտրէ, ձմերուկ կը փրցնէ, սոխ կը քաղէ: Հայրս ալ անոնց հետ շարունակ կը վիճի ու կը կռուի:

— Մա՞յրդ ո՛ւր է հայա:

Մայրս ալ արցունք փոխ կուտայ:

— Ա՞տ ի՛նչ կը նշանակէ:

— Ահա՛ թէ ինչ կը նշանակէ: Գեղին մէջ մէկը որ մեռնի, մայրս մեռելատունը երթալով՝ կուլայ, արցունք փոխ կուտայ:

3

Դեսպանները տեսան որ այս տղան շատ սրամիտ ու իմաստուն տղայ է: Մտքերնուն մէջ ըսին. «Կայ, չկայ՝ այս տղան է որ պիտի կրնայ հասկնալ արեւելքի թագաւորին միտքը»:

Կ'առնեն մանուկը ու կը տանին թագաւորին քով:

Եւ թագաւորին կը պատմեն հալ-հէքիաթ այսպէս ու այնպէս:

Թագաւորը կ'ըսէ.

— Խելօ՛ք տղայ, թէ որ արեւելքի թագաւորին միտքը բացատրես, թագաւորութեանս կէսը քեզի՛ պիտի տամ: Արեւելքի թագաւորը ինծի գիր է գրեր՝ թէ քու ձիւն, որ հող խրխնջաց, իմ ձիս հոս վախցաւ. ի՞նչ ըսել է աս. այդպէս բան կարելի՞ է:

— Թագաւորը ապրա՛ծ կենայ, ըսաւ մանուկը. արեւելքի թագաւորը պատճառ կը փնտռէ՝ որ կռուի քեզի հետ: Ինծի երեք հարիւր ձիաւոր տուր, ես անոր պատասխանը տամ:

4

Մանուկը առաւ երեք հարիւր ձիաւորը, եւ ա-

նոնց գաղտուկ խրատներ տուաւ. խրատներ տուաւ ու ճամբայ հանեց:

Երեք հարիւր ճիւղերն զացին, մտան արեւելքի թագաւորին մայրաքաղաքը ու ջարդեցին բոլոր շուները:

Արեւելքի թագաւորը ա՛ս որ իմացաւ, իր քով հանչեց ճիւղերն ու հարցուց.

— Ինչո՞ւ ջարդեցիք իմ քաղաքի շուները:

— Մեր թագաւորին հօտին մէջ գայլեր էին ինկեր, — պատասխանեցին ճիւղերն: Մեր հովիւները ձայն տուին, պոռացին ձեր շուներուն. բայց ձեր շուները չեկա՛ն ու չեկա՛ն. ասոր համար, մենք ալ եկանք, կոտորեցինք դանոնք:

— Ատ ինչպէ՞ս կարելի է. այնտեղէն հոս ձայն կը լսուի՞, — հարցուց թագաւորը:

— Հապա ատ ի՞նչպէս է որ մեր թագաւորին ճիւղն խրխինջը հոս կը լսուի եւ մեր հովիւներուն ձայնը չի լսուիր, ըսին ճիւղերն:

Արեւելքի թագաւորը մատը խածաւ՝ դարմանը՛ն ու հասկցաւ թէ բանն ի՛նչ է. հասկցաւ թէ ուժի գէ՛մ ուժ կայ, եւ ա՛լ կռիւի չելաւ:

Իսկ արեւմուտքի թագաւորը՝ իր թագաւորութեան կէսը տուաւ իմաստուն մանուկին, ու դայն իր խորհրդատուն ըրաւ:

Անոր հայրն ու մայրն ալ դեղէն բերաւ, եւ իր պալատին մէջ բնակեցուց:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բարդ բառերը. ըսէք թէ ի՛նչ երկու առանձին բառերէ կազմուած են եւ ի՛նչ յօդակապով միացած իրարու:

1. Զիւնագեղակ	4. Զիւնձաղիկ	7. Մովեգր
2. Խոտակեր	5. Ոսկեթել	8. Գետեգր
3. Որդեակ	6. Մեծափոր	9. Մնողաւեր

1

Մայրիկը միտերը շարեց շամփուրին վրայ, կրակը փռեց անոր տակ, եւ ըսաւ Մարոյին.

— Մա՛րօ, աղջիկս, կեցիր հոս եւ նայէ՛ խորովածին. ես մառանը գործ ունիմ: Նայէ՛ որ խորովածները չ՛այրին. շուտ շուտ դարձուր դանոնք... յետոյ, աչքդ անոնց վրայ ըրէ. չըլլայ թէ ձգես՝ որիչ տեղ երթաս, կատունները կուգան, կ'ուտեն:

Մայրիկը գնաց մառան. Մարօն կեցաւ խորովածին քով: Բայց, ահա, յանկարծ, դուռը կը ծեծեն:

— Ո՞վ է կը հարցընէ Մարօ:

— Ե՛ս եմ, բա՛ց...

Մարօ կը ճանչնայ ձայնը. իր բնկերուհին՝ Գոհարն է: Կը վազէ սանդուխներէն վար, եւ աճապարանքին մէջ, կը մոռնայ խոհանոցին

դուռը գոցել իր ետեւէ՛ն:

2

Յինօն, Մարոյենց փոքր շունը՝ պոչը երեքցնելով, հանդարտ հանդարտ, ներս կը մտնէ խոհանոց-

ցէն: Քիթը լայն-լայն կը բանայ. խորովածին անուշ հոտն է առեր:

— Օ՛րս, ինչ պատուական խորոված, կ'ըսէ ներս մտնելով...

Թաթերը կ'երկնցնէ, անոնց վրայ կը դնէ գլուխը, ու փայլուն աչքերով՝ անթարթ կը նայի մսի կտորներուն:

— Ը՛, ի՛նչ կ'ըլլայ, Ֆինօն կ'ըսէ մտքէն. Թաթ մը զարնեմ ու սա կտորներէն մէկ քանի հատը վերցընե՞մ...

Կը մտածէ, բայց չի համարձակիր: Գիտէ որ աղէկ բան չէ մտքէն անցածը:

Մարօն, վարը, խօսքի բռնուած է Գոհարին հետ:

Շատախօսութիւնը աղէկ բան չէ, բայց Մարօն ունի այդ պակասութիւնը: Բոլորովին մտքէն ելած է թէ՛ կրակին վրայ խորոված ունի. կը խօսի՛, կը խօսի՛ ընկերուհիին հետ:

3

Ահա, ճորորայէ՛ն, ճորորայէ՛ն՝ խոհանոցէն ներս կը մտնէ փխսիկն ալ: Անոր ալ քիթն է ինկեր խորովածին անուշ հոտը:

Կը նայի չորս բոլորը, կը տեսնէ Ֆինօն՝ որ վիզը երկնցուցած թաթերուն վրայ, նստեր է ու կը դիտէ խորովածը:

— Ա՛յ, սատանա՛յ, կ'ըսէ կատուն ինքնիրեն. տե՛ս անգամ մը, ի՞նչպէս Ֆինօն մինակը եկեր, տեղաւորուեր է խորովածին առջե՛ւ. առաջ հոտը կը քաշէ, որ ետքէն ալ խորովածը վայելէ... հո՛ւմ, չի գիտեր որ փխսիկն ալ իրեն բաժինը կ'ուզէ... միա՛ ու...:

Միտուն լսածին պէս, Ֆինօն գլուխը վեր կը վերցընէ, կը շարժէ պոչը ու կը նայի փխսիկին:

Փխսիկը, յուշիկ յուշիկ, կուգայ կրակարանին քով, ու կը կենայ Ֆինոյին մօտիկը:

4

Քէֆդ աղէկ տեղն է, աղա՛ Ֆինօ, կ'ըսէ կատուն, պէխերը շարժելով. բայց, չես ըսեր որ փխսիկըն ալ այս տանը ծառան է, ան ալ շատ կը սիրէ խորովածի հոտը...

— Քէֆս տեղն է, բայց բերանս բան չ'երթար, — կը պատասխանէ Ֆինօն:

— Եկո՛ւր, քրօջ-աղբօր պէս՝ բաժնենք խորովածը մեր մէջ, — կ'առաջարկէ փխսիկը: Մարօն հոս չէ, մինչեւ դայ՝ մենք մեր գործը կը տեսնենք...

— Չէ՛, աղէկ բան չէ ըսածդ, խա՛նրմ փխսիկ, գողութիւնը աղէկ բան չէ. ես չեմ ուզեր գող ըլլալ:

5

Կատուն խելքին չպառկեցան շանը խօսքերը. երբ տեսաւ որ Ֆինօն չընկերանար իրեն, մէկ ոստումով ցատկեց շամփուրին մօտ, եւ զարկաւ բերանը խորովածներուն:

Բայց, բերանը մսի կտորներուն դպաւ թէ չէ, սաստիկ այրեցաւ: Միա՛ ու, միա՛ ու, փխսիկին բերանը այրեցա՛ւ:

Ֆինօն արդէն ոտքի էր ելեր եւ կը հաջէր բարկութեամբ, կը հաջէր գողին վրայ:

Այս գողութեան մէջ, տապալեր էր շամփուրը, վար էին թափեր խորովածները եւ թաթխուեր էին մոխիրով:

Մարօն ներս մտաւ «վա՛յն իմ գլխուս» ըսելով՝ վազեց կրակարանին քով. արտորանքով մէկիկ մէկիկ վերցուց խորովածները, թոթուեց, մաքրեց, ու նորէն շարեց շամփուրին վրայ:

Ֆինօն, խելօքիկ, պառկեր էր իր տեղը. գիտէր որ ինք յանցաւոր չէ, անոր համար, վախ չունէր:

Իսկ փխտիկը՝ փախեր, գացեր պահուրտեր էր հացի ամբարին ետեւ:

Մարօն, երբ կարգի դրաւ խորովածները, առաւ հաստ փայտ մը, ու ինկաւ փխտիկին ետեւ:

Փխտիկը դուրս ելաւ պահուած տեղէն՝ որ փախի. փախա՛ւ, փախա՛ւ, բայց կռնակէն կերաւ խոշոր փայտը:

- 1. Կատուն ձեր կերակուրն ալ այդպէս կերե՞ր է:
- 2. Չեղի ալ պատահե՞ր է այն բանը՝ ինչ որ պատահեցաւ Մարոյին:
- 3. Ո՞ր կենդանիներուն միտը կ'ուտենք եւ խորոված կը պատրաստենք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք հետեւեալ բառերը.

- 1. Անբուն - Քուն չունեցող
- 2. Անյայս - Յոյս չունեցող
- 3. Անտես - Չտեսնուող
- 4. Անյատակ - Յատակ չունեցող
- 5. Անպատիւ - Պատիւ չունեցող
- 6. Անարգել - Առանց արգելքի

Երբ որ արմատ բառի մը սկիզբը ան մասնիկը դնենք՝ բառին իմաստը հակառակ նշանակութիւնը կ'առնէ:

Վերի բառերը ո՛չ արմատ են եւ ոչ ալ բարդ:

Այս տեսակ բառերուն կ'ըսենք անակն բառեր:

Ես ձեզի ըսեմ, որ դուք ալ ուրիշներուն պատմէք. ուրիշները լսեն եւ աշխարհն իմանայ թէ՛ ժամանակին արդարասէր դատաւոր մը կար:

Օր մը, այրի կին մը, գնաց անոր դուռը, ծունկի եկաւ անոր առջեւ եւ ըսաւ.

— «Արդա՛ր դատաւոր, լա՛ է այս աշխարհի զօրաւորներուն գործը, եւ դատ ու դատաստան կտրէ:

«Ես արտ մը ունէի, որ կը վարէի, կը ցանէի ու քրտինք թափելով՝ անկէ կը հանէի իմ ու իմ զաւակներուն հացը:

«Եղաւ որ արտիս քով գտնուի թագաւորին պարտէզը: Ու թագաւորին սիրտը, օրին մէկը, քէօշկ մը ուզեց. մարդ դրկեց, որ արտս ծախու առնէ, եւ անոր վրայ շինէ իր քէօշկը:

«Ըսի թագաւորին մարդոց թէ՛ ծախու չէ հոգս. արտս ես ժառանգեր եմ իմ մօրմէս, մայրս ալ ժառանգեր է իր նախնիքներէն. անոր հողի ամէն մէկ հատիկը՝ ոսկիի փոշի է իմ աչքիս: Չեմ ծախեր, պատասխանեցի, եթէ թագաւորը արտիս երեսը աղամանդով ծածկէ, եւ այդ աղամանդներն ալ ինծի տայ...»

«Չանցաւ շաբաթ մը երկուք, եւ ահա, թագաւորին վերակացուն, իր տիրոջը անունով դրաւեց արտըս, եւ անոր վրայ շինեց արքայական քէօշկը:

«Թագաւորը լուր ունէ՞ր թէ չէ, չեմ գիտեր. միայն, աս գիտեմ որ՝ ես զրկուեցայ իմ արտէս, մնացի չքաւոր եւ աւուր հացի կարօտ:

«Լսեցի որ դուն արդար դատ ու դատաստան կը

տեսնես. ճամբայ ելայ, ոտքով օր ու գիշեր քալեցի,
եկայ՝ ցաւս քեզի դանդաւտելու...»

Դատաւորը ձեռքով շփեց իր ճերմակ մօրուքը,
մտածեց քիչ մը եւ ըսաւ.

— Վերագարձի՛ր գեղդ. դատիդ տէրն ու տի-
րականը ես եմ ասկէ ետք...

2

Թագաւորը ուրա՛խ նստեր էր, նորակառոյց,
գեղեցիկ քէօշկին մէջ. թիկնապահները, ձեռք կա-
պած, կանգներ էին անոր դէմ. հոն էին արքունական
մարդիկը՝ ոսկեթել ուսնոցներով եւ շողշողուն
զգեստներով:

Յանկարծ, կը տեսնէ որ անդիէն ծերունի դա-
տաւորը կուգայ. հեծեր է իշու մը վրայ, եւ ձեռքը
պարսպ պարկ մը բռնած է:

Կու գայ, կը կենայ քէօշկին դիմաց: Վար կ'իջնէ
էշէն, խոնարհութիւն կ'ընէ թագաւորին, եւ կը հար-
ցընէ.

— Տէ՛ր թագաւոր, թոյլ կու տա՞ս որ պարկիս
մէջ քիչ մը հող լեցնեմ այս գետինէն:

Հող ըսա՛ծդ ի՛նչ:

— Լեցո՛ւր, կը հրամայէ թագաւորը:

3

Դատաւորը կը լեցնէ հողը պարկին մէջ՝ բերնէ
բերան. յետոյ, մօտենալով թագաւորին՝ կ'ըսէ.

— Մե՛ծ թագաւոր, կը տեսնես որ ծեր եմ, ուժս
հատեր է, առջի կարողութիւնս չէ՛ մնացեր. նեղու-

թիւն կրէ եւ օգնէ ինձի, որ պարկս բառնամ իշուս
վրայ...»

Թագաւորը կը ժպտի, չ'ուզեր կոտրել ծերունի-
ին խօսքը: Ոտքի կ'ելլէ, կ'երթայ որ բեռը բառնայ
ծերունիին հետ:

Բայց, թագաւորը ո՛ւր տեսած է բեռ վերցնել:
Հազիւ թէ պարկը քիչ մը վեր կ'առնէ, անմիջապէս
վար կը ձգէ՝ ըսելով.

— Ի՛նչ, ի՛նչ ծանր է եղեր անիծածը...

Դատաւորը կը կենայ, կը նայի թագաւորին ե-
րեսը եւ կ'ըսէ.

— Տէ՛ր, ծանր է կ'ըսես այս պարկին համար,
որուն մէջ քանի մը թի հող հազիւ լեցուցի ամբողջ
արտին մէջէն. իսկ այդ արտը, դուն բռնութեամբ
յափշտակեցիր խեղճ այրի կնոջ մը ձեռքէն... հապա
ի՞նչպէս ամբողջ արտին ծանրութեան պիտի դիմա-
նաս, երբ վաղը Աստուծոյ դատաստանին առջեւ ել-
լես:

Թագաւորը խելքի եկաւ, բռնեց արդարասէր
դատաւորին ձեռքը, համբուրեց ու զլխուն դրաւ:

Ապա, անմիջապէս, հրամայեց որ արտը ետ
տան այրիին. ետ տան՝ մէջի քէօշկով ու բոլոր հա-
րըստութիւններով միասին:

Երկինքէն ինկաւ երկու ոսկի խնձոր. մէկը ար-
դար դատաւորին, մէկն ալ... դուք ըսէք որո՞ւ:

1. Ի՞նչ ըսել է «այլսարհի զօրաւորներ». որո՞նք են աշ-
խարհի զօրաւորները, մինակ թագաւորնե՞րը:

2. Կինը ինչո՞ւ էր ուզեր իր արտը թագաւորին ծախել:

Կըռո՛ւնկ, ո՞ւսկէ կու գաս,
ծառայ եմ ձայնիդ,

կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս:

Մի՛ վազեր, երամիդ շուտով
կը հասնիս,

կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս:

Թողեր եմ ու եկեր արտերս
ու այգիս,

քանի որ ա՛խ կ'ընեմ, կը քաղուի հոգիս.
կըռո՛ւնկ, պահ մը կեցիր, ձայնիկդ հոգիիս,
կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Ո՛չ լուր օր գիտե՛մ, ոչ ալ կիրակին,
չամփուրն է զարկեր զիս՝ բըռնած կըրակին,
այրիլս չեմ հոգար, ձեզմէ կարօտ եմ:
Կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Աշունն է մօտեցեր, կ'երթաս տարագիր,
երամ ես ժողվեր հազարներ ու բիւր.
ինձ պատասխան չի տուիր, ելար ու գացիր,
կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն գընա՛, հեռացի՛ր:

Պաղտատէն կու գաս, կ'երթաս անապատ,
թուղթ մը գրեր եմ, տամ քեզ ամանաթ.
Աստուած թող վրկայ բլլայ քու վըրադ՝
տանես, հասցնես զայն զուկըներուս:

1. Պանդուխտը ի՞նչ կը հարցնէ կուռնիին:
2. Ինչո՞ւ պանդուխտը ախ կը քաշէ:
3. Ի՞նչ տեսակ թռչուն է կուռնիը, ձմեռո՞ղ թէ տարազնաց:
4. Կուռնիները ինչպէ՞ս կը կատարեն իրենց աշնան ճամբորդութիւնը եւ ո՞ւր կ'երթան:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրենք սա բառերը.

1. Հայ	—	Հայաստան	3. Ծառ	—	Ծառատան
2. Ռուս	—	Ռուսաստան	4. Պարսիկ	—	Պարսկաստան

Ըսէք թէ երբ աստան մասնիկը բառերուն վերջը աւելցընենք՝ ի՞նչ իմաստ կուտայ:

ԿՏՐԻՃ ԱԱԳՕՆ

1

Սագօն տասներկու տարեկան էր, երբ՝ ծառայ եղաւ նաւու մը մէջ:
Նաւը ճամբայ ելաւ. եղաւ իրիկուն. նաւաստի-

ները ընթրիքի նստեցան, եւ սկսան օղի խմել:

Կանչեցին Սազօն, եւ դաւաթ մըն ալ օղի իրեն տուին՝ որ խմէ:

— Ներեցէ՛ք, ըսաւ սլատանին, ես օղի չեմ խմեր:

Նաւաստիները սկսան քահ քահ խնդալ՝ Սազոյին վրայ. պնդեցին որ անսլատնառ խմէ: Բայց, տղան մնաց հաստատակամ, անզրդուելի:

Վրայ հասաւ նաւապետը, եւ ան ալ հրամայեց որ խմէ:

— Ներեցէ՛ք, նաւապե՛տ, չեմ ուզեր խմել, ըսաւ Սազօն:

Նաւապետը սաստիկ բարկացաւ՝ որ տղան չէր կատարեր իր հրամանը. դարձաւ նաւաստիներէն

մէկուն, եւ ըսաւ.

— Ա՛ռ, սա հաստ սլարանը, եւ լաւ դաս մը տուր թշուառականին. տեսնենք, ի՛նչպէս չ՞ուզեր իմ խօսքս լսել:

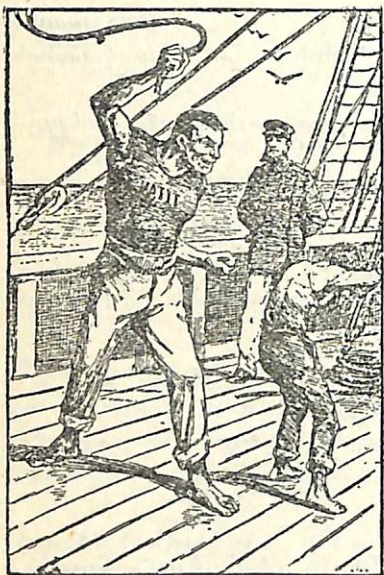
Նաւաստին առաւ սլարանը եւ լաւ մը ծեծեց տղան:

Հիմա պիտի խըմե՞ս թէ ոչ, հարցուց նաւապետը:

— Եթէ կը հաճիք պիտի չխմեմ, նաւա-

պե՛տ, ըսաւ Սազօն, արցունք թափելով:

Այն ատեն, շո՛ւտ բարձրացիր սա երկայն կայ-

մին դադաթը, եւ կեցիր հոն մինչեւ լոյս:

Խեղճ տղան վեր վերցուց աչքերը, եւ նայեցաւ մեծ կայմին. սկսաւ դողդղալ, մտածելով թէ՛ ի՛նչպէս, մինչեւ առաւօտ, այդ վտանգաւոր տեղը պիտի մնայ:

Բայց, ճար չկար, հնազանդեցաւ:

Միւս առտուն, երբ նաւապետը կը պտըտէր կամըրջակին վրայ, յանկարծ միտքը ինկաւ թէ՛ կայմին գլուխը բանտարկուած է Սազօն, եւ պոռաց անոր:

— Է՛յ տղա՛յ:

Պատասխան տուող չեղաւ:

Վա՛ր իջիր, կը լսե՞ս:

Դարձեալ պատասխան չկայ:

Այն ատեն, նաւաստի մը շուլուեցաւ երկար չըլաններէն վեր, եւ տեսաւ որ՝ Սազօն կէս մը սառած, թմրեր, մնացեր է:

Խեղճ տղան, վախնալով թէ կրնայ յանկարծ քընանալ ու ծովն իյնալ, թեւերով այնպէս պինդ փաթթըներ էր կայմին, որ նաւաստին հազիւ կրցաւ քակել անոր ձեռքերը:

Նաւաստին՝ չալկած վար իջեցուց Սազօն, եւ պառկեցուց կամըրջակին վրայ:

Անմիջապէս սկսան արագ արագ եւ ուժով շփել անոր մարմինը, որպէսզի սթափի:

Տղան, ցուրտէն ու անօթութենէն, բոլորովին թմրեր, սառեր էր. դիւրի՞ն բան էր դիչեր մը ամբողջ սառ հովին դէմ կենալը:

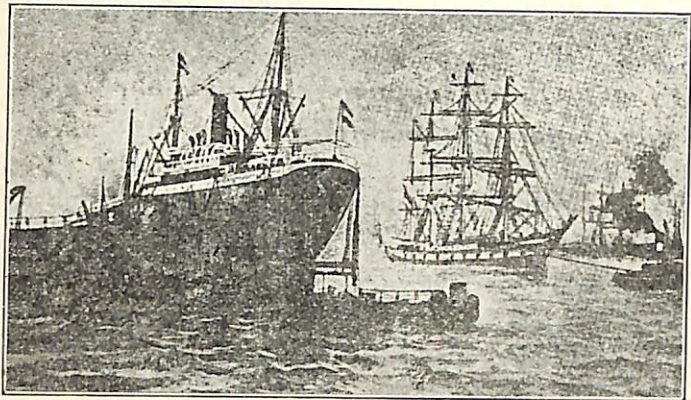
Երբ տղան աչքերը բացաւ եւ նստեցաւ, նաւապետը դաւաթ մը օղի լեցուց եւ ըսաւ անոր.

— Հիմա խմէ՛ այս մէկ դաւաթը՝ որ տաքնաս, տղա՛ս:

— Եթէ կը հաճիք, տէ՛ր, պիտի չխմե՛մ, ըսաւ նորէն Սաղօն: Մի՛ բարկանաք եւ թո՛ղ տուէք որ ըսեմ թէ ինչո՛ւ չեմ խմեր:

Եւ պատանին այսպէս պատմեց.

«Մենք ատեն մը կար որ շատ երջանիկ էինք բոլոր ընտանիքով. բայց, ահա, հայրս սկսաւ օղի խմել, գինովնալ:

«Այ մեզի դրամ չէր տար որ՝ հաց դնենք եւ ուտելիք առնենք. եղանք թշուառ, խեղճ: Օր մըն ալ ծախու հանեցին մեր տունն ու տեղը, եւ մենք մնացինք չքաւոր:

«Այս ցաւը մօրս սրտին դարկաւ. հալեցաւ, մաշեցաւ, կաշի ու ոսկոր մնաց, եւ քիչ ժամանակ վերջ մեռաւ:

«Մեռնելէն քանի մը վայրկեան առաջ, զիս իր անկողնին քով կանչեց եւ ըսաւ.

— «Ի՛մ պզտիկ դաւախս. տեսար թէ հօրդ գինովութիւնը ի՛նչ վիճակի հասցուց մեզ. խոստացիր ինձի որ կեանքիդ մէջ երբե՛ք բերանդ օղի ու գինի պիտի չառնես»:

«Խօսք տուի մօրս որ պիտի կատարեմ իր պատուէրը. հիմա, կ'ուզէ՞ք, տէ՛ր, որ դրժեմ մեռնող մօրս տուած խոստում խս»:

Այս խօսքերը դպան նաւապետին սրտին, եւ աչքերը լեցուեցան արցունքով:

Նաւապետը գրկեց պզտիկ Սաղօն իր թեւերուն մէջ, եւ ըսաւ.

— Ո՛չ, ո՛չ, հերո՛ս տղայ. պէտք է որ պահես մօրդ պատուէրը. եւ եթէ, ասկէ ետք մէկը քեզի օղի խմել ստիպէ՛ եկո՛ւր, յայտնէ՛ ինձի եւ ես պիտի ըլլամ քու պաշտպանդ:

1. Նաւապետը ինչո՞ւ հերոս ըսաւ Սաղոյին:

2. Դուք ալ ո՛րեւէ խոստում ըրա՞՞ծ էք ձեր մայրիկին:

ԲՍՈՒԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

1. Աին	— Ակնցի	4. Գեղ	— Գեղացի
2. Վան	— Վանեցի	5. Եգիպտոս	— Եգիպտացի
3. Պոլիս	— Պոլսեցի	3. Նարեկ	— Նարեկացի

Ի՞նչ նշանակութիւն կուտան ցի, եցի եւ ացի մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք:

— Եկէ՛ք, ըսին, մեծ-մայրիկին հարցնենք. տեսնենք ան ի՛նչ կ'ըսէ :

Եւ չորս քոյրերը, Սաթենիկ, Ատրինէ, Վարսենիկ եւ Գոհարիկ, դացին իրենց մեծ-մայրիկին քով :

— Ըսէ՛, մամա՛, մեզմէ ո՞ր մէկին դուն շատ կը հաւնիս...

Մեծ-մայրիկը՝ խնդաց բարի-բարի՛ եւ ըսաւ թոռնիկներուն.

— Խօսք կու տա՞ք որ իմ խրատս պիտի լսէք :

— Խօսք կու տանք, մամա՛, խօսք կու տանք, ըսին աղջիկները :

Այն ատեն, մեծ-մայրիկը հանեց ակնոցը իր աչքէն, գոգնոցին վրայ դրաւ ձեռքին կարը, եւ պատրաստուեցաւ խօսելու :

Թոռնիկները չըջապատեցին զինք :

1

— «Սաթենի՛կ, առաջ քեզմէ սկսիմ : Դուն շատ աղէկ ես, շատ խաս ես, բայց տե՛ս, թեւիդ մէկ կոճակը փրթեր է եւ երեք օր է որ չես կարեր : Նայէ՛, նայէ՛, աջ թեւիդ տակ ալ չըջաղգեստիդ կարը քակուեր է եւ գնդասեղով բռներ ես քակուած կուլթերը...» :

«Պակասութիւնդ ան է որ թափթփած եւ անհոգ ես. իսկ թափթփածութիւնը, աղջկան մը համար, մեծ յանցանք է...»

Սաթենիկ կարմրեցաւ, քիչ մը քիթը կախեց,

բայց չբարկացաւ :

— «Ատրինէն թափթփածութիւն չունի. ընդհակառակը, — շարունակեց մեծ-մայրիկը, — շատ կը սիրէ գեղեցիկ, մաքուր եւ նորածեւ լաթեր հագնելը : Բայց, անգամ մը որ զարդարուի՝ խելքը միտքը լաթերուն վրայ կ'երթայ. ամա՛ն, չըլլայ որ ծալք ունենան լաթերս, ասոր վրայ՝ կը վախնայ շնորհքով նստիլ՝ ելլել, եւ չփի-չոր փայտի պէս կը կենայ. կը սկսի օրը հազար անգամ հայելին նայիլ. անկարելի է որ հայելին առջեւէն անցնի եւ դադատուի աչք մը չնետէ անոր մէջ : Իր ձայնն անգամ կը փոխէ, կը սկսի շրթունքերուն ծայրովը, կոտրտուքով խօսիլ :

«Ատրինէն ամէն բան ունի, բայց բնականութիւն չունի...»

Ատրինէ կաս-կարմիր կտրած, առջեւը կը նայէր. իսկ չարածծի Սաթենիկ կը խնդա՛ր, հա՛ կը խնդար :

3

— «Գանք Վարսենիկին : Վարսենիկ այդ թերութիւնները չունի. մինակ թէ, ան ալ շատ կը սիրէ ուրիշին պակասութիւնները ծաղրել. խելքը միտքը ան է որ՝ ուրիշին վրայ բան մը գտնէ եւ ետեւէն խնդայ :

«Անցած օր, խնամի Մարթան էր եկեր մեր տունը. երթալէն ետք՝ տեսայ որ Վարսենիկ սկսաւ անոր պէս կուղիկ-կուզիկ քալել, եւ անոր կուզը ծաղրել. այդ օրէն ասդին, ամէն օր մտքէս կ'ըսեմ .

— «Չէ՛, աղէկ բաներ չունի մեր Վարսենիկը. պէտք է մոռնայ այդ գէշ բնութիւնը...»

Վարսենիկ այնքան ամչցած էր՝ որ կարծես
թէ հի՛մա պիտի լար:

— «Կարգը եկաւ Գոհարիկին: Գոհարիկին վրայ
չատ բան չունիմ բսելիք. դիտեմ որ ձեռքը քիչ մը
ջուտ չէ գործի մէջ, բայց իր հեզութիւնն ու քաղցր
բնաւորութիւնը կը գոցեն այդ պակասը: Տանը մէջ,
տունէն դուրս, ամէն տեղ՝ դիտէ ազնիւ շարժիլ, ազ-
նիւ խօսիլ ու յարգանքով վարուիլ ամէնուն հետ. ա-
սոր համար է որ սանամայր Նազիկը ամէն անգամ,
երբ խօսքը դայ, կ'ըսէ.

— «Իրա՛ւ, ձեր բոլոր աղջիկներն ալ աղէկ են,
բայց Գոհարիկը մէկ հատիկ է անոնց մէջ...»:

— Մեծ-մայրը կատարեց իր թողներուն խօսքը:
Կարգը եկաւ իր խրատներուն:

Դուք ըսէք թէ ի՞նչ խրատ տուաւ ամէն մէկուն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք այս բառերը:

1. Երգ	— Երգարան	3. Կրակ	— Կրակարան
2. Վարժ	— Վարժարան	4. Դաս	— Դասարան
1. Յիմար	— Յիմարանց	3. Հիւանդ	— Հիւանդանոց
2. Հիւր	— Հիւրանոց	4. Որբ	— Որբանոց

Արան եւ անց մասնիկները ի՞նչ իմաստ տուին բառերուն

ԴԱՐԲՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Վարպետ ու աշկերտ կեցած դէմ դէմի,
կրակն են խոթեր ձողերն երկաթի.
աշկերտ մ'ալ փո՛ւֆ-փո՛ւֆ, կը փչէ փւքոց,
եւ վառարանէն կ'ելլեն ծուխ ու բոց:

Ծանրը մուրճերով՝ կարմիր երկաթէն
պէս պէս գործիքներ անոնք կը կոփեն,
կը կոփեն շուտով, թա՛քը, թի՛քը, թա՛ք,
մանգաղ, բահ, բրբիչ, դամ, խոփ եւ ուրազ:

Տե՛ս, հոն, աշկերտ մը բըռնած է ձեռքին
յեսանին վըրայ դեռ բուժ մէկ կացին.
չուտ կը դարձնէ անիւր խըռ-խո՛ւտ,
սըրելու համար գործիքն ամբակուռ:

Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին քով
քըրտինք կը թափէ Ֆըչալով, հեւքով.
կը զարնէ մուրճը անվերջ ասնկատա՛նկ,
Աստուած վարձատրէ իր ճիգերն ու ջանք:

1. Դիտա՞ծ էք երկաթագործին խանութը: Ի՞նչ տեսած էք հոն:
2. Եթէ երկաթագործը մանգաղ չչինէր՝ ինչո՞վ պիտի հնձէր երկրագործը. հապա եթէ բա՛հ չչինէր...:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ իմաստ կուտայ ոց մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը
աւելցնենք:

1. Մասն	— Մասնոց	4. Դարբին	— Դարբնոց
2. Ձեռն	— Ձեռնոց	5. Դպիր	— Դպրոց
3. Ակն	— Ակնոց	6. Փուք	— Փքոց

Չորին իր կեանքին մէջ դեռ ուղտ ըստածր չէր տեսեր:

Օր մը որ լեռնէն նոր էր իջեր վար, եւ դաշտին մէջ կ'արծէր, տեսաւ որ երկար ու կոր վիզով, կռնակին վրայ խոշոր կուղ մը շալկած՝ կենդանի մը կուգայ անդի'էն: Գլուխը վեր վերցուց եւ ժիր-ժիր նայեցաւ. ու զարմացաւ:

— Է՛չ, դիմացէն եկող սա բարեկամը կը ճանչնա՞ս, ո՞վ է:

Էջը զարմացաւ Չորինն այս ագէտ խօսքին վրայ, ու ըսաւ.

— Չե՞ս գիտեր, հօ՛րեղբայրս, ուղտն է, անանապատէն կու գայ:

Չորին որ ուղտին անունը լսեց, փափաքեցաւ հեղ մը երթալ անոր քով, ճանչնորութիւն տալ, եւ բարեւ-Աստծու բարին մը ընել:

Արծելով, արծելով՝ Չորին, կամաց կամաց, մօտեցաւ ուղտին.

— Բարեւ, քե՛ռի, բարի՛ ես եկեր մեր կողմերը: Ուղտը իր ծուռ վիզը անկեց, փոքր գլուխը բարձրացուց, սեւ աչքերովը նայեցաւ Չորինն վրայ, եւ որոճալով, առաւ Չորինն բարեւը:

Ուղտն ու Չորին սկսան անուշ անուշ խօսիլ իրարու հետ:

Բայց, Չորին մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտէր ուղտին վրան գլուխը. հեղ մը կը նայէր անոր ոտքերուն՝ որ լայն լայն կճղակներով կը բացուէին գետնին վրայ. հեղ մը կը նայէր երկայն, մերկ սրբունքներուն. կը զարմանար որ այդքան խոշոր հասակին վրայ՝ այդքան կարճուկ պոչ մը կախուած է...

— Է՛ր քե՛ռի, ըսէ տեսնենք, ձեր կողմերն ալ անատութիւն կա՞յ. խոտերը ի՞նչպէս են այս տարի:

— Մ'եր կողմե՛րը, ըսաւ ուղտը. մեր կողմերը տաք արեւ կայ, տաք աւազ կայ. դուն անապատ չե՞ս տեսեր, զաւա՛կս, որ խոտ կը հարցնես...

— Չէ՛, քեռի. անապատը չեմ գիտեր թէ ինչ բան է. շատ կ'ուզէի որ անգամ մը տեսնէի. դիս հետդ չե՞ս տանիր, քու բեռիդ մէկ մասը ես կը շալկեմ:

Ուղտը լաւ մը դիտեց Չորին եւ ըսաւ անոր.

— Բայց, տղա՛ս, տե՛ս, դուն ինձի պէս կճղակներ չունիս. դուն չես կրնար քալել աւազին մէջէն, կը թաղուի՛ս կը մնաս: Դուն չունիս ինձի պէս կուտկէն, եւ չե՛ս կրնար օրերով ու շաբաթներով անօթութեան դիմանալ:

«Անապատին մէջ ո՛չ ջուր կայ եւ ոչ ալ խոտ. երկու օր որ քալես մեղի հետ, կ'այրիս, կը պապակիս, կը մեռնիս:

«Եթէ ես ալ չունենայի իմ կճղակներս, եթէ ես ալ չունենայի իմ կուտակէնս՝ ես ալ չէի կրնար անապատին մէջ ճամբորդել:

«Չէ՛, տղա՛ս, չէ՛, դուն քու սմբակներովդ կըրնաս լաւ լեռը բարձրանալ, քարուտ ճամբաներէ քալել, նեղ շաւիղներէ անցնիլ, բայց անապատին մէջ բան մըն ալ չես կրնար ընել: Դուն քու դործիդ, ես իմ դործիս»:

Եւ ուզտը, բաժնուելով ջորիէն, հեռացաւ եւ սկսաւ ուղտափուռ փնտռել:

Ջորին կեցած էր իր տեղը, եւ կը նայէր ու կը նայէր անոր ետեւէն:

1. Ինչո՞ւ համար ուղտին ոտքերը կճղակներ ունին:
2. Ինչո՞ւ համար ուղտը կուտակէն ունի. անկէ ի՞նչպէս անունդ կ'առնէ:
3. Ջորիին ոտքերը ինչո՞ւ համար սմբակ ունին:
4. Ջորին ի՞նչ տեսակ տեղերէ կրնայ լաւ բեռ կրել:
5. Ուրիշ ի՞նչ կճղակաւոր եւ սմբակաւոր կենդանիներ կը ճանչնաք:

ԻՐ ՓՈՒՇԵՐԷՆ ԴԺԳՈՂ ԾԱՌԸ

1

Անտառին մէջ փոքր ծառ մը կար:

Այս ծառը, տարուան ամէն եղանակին մէջ ծածկըւած էր սուր սուր փուշերով. վրան տերեւ ըսուած բանը չէր երեւար:

Փոքր ծառը, օր մը, ըսաւ ինքնիրեն.

— Իմ բոլոր ընկերներս ալ գեղեցիկ տերեւներով զարդարուած են. մինակ ես եմ որ փուշէ զատ ուրիշ բան չունիմ վրաս. անոր համար՝ ո՛չ մարդ կը մօտենայ քովս, ոչ ալ ձեռք մը կը դպի ինձի: Ա՛խ, ի՛նչ կ'ըլլար որ ձայնս լսուէր եւ ոսկիէ տերեւներ ունենայի...:

Դիչեր եղաւ, ու փոքր ծառը քնացաւ:

Առտուն որ արթնցաւ, տեսաւ թէ իր ճիւղերը, վերէն վար, ծածկուած են ոսկի տերեւներով: Ծառը հպարտացաւ, ու մըմնջեց.

— Հիմա, աշխարհիս երեսը, ամենէն գեղեցիկ ծառը ես եմ. իմ տերեւներս ոսկի են...:

Բայց ահա, իրիկուան կողմը, հովիւն եկաւ անտառէն անցաւ. տեսաւ ոսկի տերեւները՝ քաղե՛ց, քաղե՛ց ամէնքն ալ, լեցուց իր մախաղը, չփոփոք թողուց ծառն ու անցաւ գնաց:

2

Փոքր ծառը տրտմեցաւ ու ըսաւ.

— Մե՛ղք, մե՛ղք ոսկի տերեւներուս. հիմա մերկ մնացի. ի՛նչպէս նայիմ իմ ընկերներուս երեսը: Անոնք, ամէնքն ալ, գեղեցիկ տերեւներ ունին, իսկ իմ վրաս բան մըն ալ չկայ: Երբ նորէն տերեւներ ունենայի, կ'ուզէի որ անոնք ամէնքէն գեղեցիկն ըլլային. կ'ուզէի որ շինուած ըլլային ապակիէ...:

Նորէն քնացաւ փոքր ծառը, եւ առտուն նորէն արթնցաւ: Ի՛նչ տեսնէ աղէկ: Տեսաւ որ ծածկուած է ապակիէ նուրբ տերեւներով:

Փոքր ծառը ըսաւ.

— Հիմա ուրախ եմ. անտառին մէջ մինակ ե՛ս եմ որ արեւին տակ կը փողփողիմ. ինձի պէս ուրիշ ծառ մըն ալ չկայ...:

Անցաւ քիչ մը ատեն, եւ յանկարծ երկինքը ամպեց. մեծ փոթորիկ մը արագ արագ անցաւ բոլոր ծառերուն վրայէն, եկաւ ջարդ ու փշուր ըրաւ ապակիէ տերեւները, եւ գետին թափեց:

Փոքր ծառը հեծեծեց ու ըսաւ.

— Ապակիէ տերեւներս կոտորտեցան ու գետնի հողին հետ խառնուեցան. տե՛ս անգամ մը թէ՛ միւս ծառերուն բան մը եղա՞ւ. անոնց կանաչ տերեւները մնացին իրենց տեղը, եւ չվնասուեցան: Ա՛խ, եթէ անգամ մըն ալ տերեւ ունենայի, կ'ուզէի որ անոնք կանաչ ըլլային...

Նորէն քնացաւ ծառը, ու առտուն նորէն արթընցաւ: Արթնցաւ, ու տեսաւ թէ քողքուած է՝ կանաչ տերեւներով:

Ուրախացաւ փոքր ծառը եւ ըսաւ.

— Վերջապէս, ես ալ տերեւ ունիմ, եւ չեմ ամչնար ընկերներէս:

Բայց, ահա, մօրուքը երերցնելով, ծերուկ այժմ մը մտաւ անտառը. իր խոշոր ծիծերը դատարկ էին, եւ յայտնի էր որ ուտելիք կանաչ կը փնտռէր. տեսաւ թէ չէ փոքր ծառը, սկսաւ կրծելով ուտել անոր տերեւները՝ կոթերով՝ մոթերով միասին:

Նորէն փոքր ծառը մնաց մօրէ մերկիկ. տրամեցաւ եւ հառաչելով ըսաւ.

— Չէ՛, ա՛լ ոչ կանաչ, ոչ կարմիր, ոչ ալ դեղին տերեւի կը փափաքիմ: Կ'ուզեմ որ իմ հին փուշերս ունենամ. ա՛խ, ի՛նչ կ'ըլլար որ նորէն բուսնէին անոնք...

Ու փոքր ծառը տխուր տրտում քնացաւ, եւ այդ-

պէս ալ արթնցաւ: Աչքերը բացաւ, եւ նայեցաւ իր վրայ ու խնդա՛ց, խնդա՛ց:

Միւս ծառերն ալ կը ծիծաղէին:

Փոքր ծառը ծածկուած էր իր հին փուշերովը:

Բայց, ինչո՞ւ խնդաց փոքր ծառը, եւ ինչո՞ւ կը ծիծաղէին իր ընկերները:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք հետեւեալ բառերը.

1. Դառն	— Դառնագին	1. Մեծ	— Մեծագոյն
2. Յաւ	— Յաւագին	2. Լաւ	— Լաւագոյն
3. Տխուր	— Տխրագին	3. Փոքր	Փոքրագոյն

Ո՞Վ Է ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Թագաւորին մէկը որսի էր ելեր: Ի՛նչպէս եղաւ, անտառին մէջ իր հետեւորդները մէկ կողմ դացին, ինք միւս կողմը:

Երբ այսպէս միամինակ, իր ձիուն վրայ հեծած, կ'անցնէր՝ գեղացի մը տեսաւ:

Գեղացին նստեր էր ճամբուն եզերքը, ծառի մը տակ եւ կը հանդէ՛ր:

— Բարե՛ւ, ըսաւ թագաւորը գեղացիին. ինչո՞ւ հող այդպէս նըստեր ես:

— Լսեցի որ թագաւորը իր մարդոց հետ

որսի է ելեր. անոր համար, նստեր եմ որ երբ անցնի՝ տեսնեմ զինքը, պատասխանեց գեղացին:

— Հսել է, դուն թագաւորին երեսը չե՞ս տեսեր...

— Ո՛րքէ պիտի տեսնեմ, նորէն պատասխանեց գեղացին՝ զարմանքով. մարդ, դիւրի՛ն դիւրի՛ն, թագաւորի երես կրնա՞յ տեսնալ...

— Քանի որ այդպէս է, ըսաւ թագաւորը, հեծի՛ր ձիուս քամակը. քեզ տանիմ աւելի լաւ տեղ մը, որ աղէկ մը տեսնես թագաւորին երեսը...

Գեղացին հեծաւ թագաւորին ձիուն ետեւ, եւ սկսան երթալ:

Երբ քանի մը քայլ առին, գեղացին դարձաւ՝ հարցուց իր ընկերոջ.

— Բարեկա՛մ, շատ աղէկ ըսիր, բայց ի՞նչպէս ճանչնամ թէ թագաւորը ո՛ր մէկն է. հետը ահագին բազմութիւն կայ:

— Դիւրի՛ն է, վրայ բերաւ թագաւորը. երբ որ ամէնքը բարեւի կենան եւ իրենց գլխարկները վար առնեն, տե՛ս թէ, ո՞վ է միայն որ իր գլուխը չի բանար. ահա այդ գլուխը չբացող մարդը՝ թագաւորն է:

Քանի մը ըրպէ ետք, թագաւորը հասաւ իր աւագանիին քով. ամէնքն ալ, անմիջապէս, բարեւի կեցան իրենց գլխարկները վար առնելով:

Այն ատեն, թագաւորը դարձաւ իր հետի գեղացիին եւ հարցուց.

- Ըսէ՛ նայիմ հիմա, ո՞ր մէկն է թագաւորը:
- Աստուած վկայ, ըսաւ ապշահար գեղացին,

կա՛մ ես ըլլալու եմ, կա՛մ դուն. որովհետեւ, մինակ ես ու դուն մեր գլխարկները վար չառինք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ իմաստ կուտայ ուտ մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք. այսպէս՝

1. Տիղմ	— Տղմուտ	3. Աւազ	— Աւազուտ
2. Քար	— քարուտ	4. Ապառաժ	— Ապառաժուտ
Հարկա ուտ մասնիկը		Հարկա որդ մասնիկը	
1. Արիւն	— Արիւնուտ	1. Ճամբայ	— Ճամբարդ
2. Ժանդ	— Ժանդուտ	2. Որս	— Որսարդ
3. Կեղո	— Կեղուտ	3. Ժառանգ	— Ժառանգարդ

ՎԱՊԻԿՆ ՈՒ ԱԿՆՈՅԸ

Մեր կապիկը ծերացեր էր, աչքերն աղէկ չէին տեսներ. ինչպէս եղաւ, լաւ չեմ գիտեր, մէկուն մէկը, կարճ խելքի աէ՛ր, ըսաւ անոր. «կապի՛կ աղբար «եկուր, աչքիդ ակնոց մը առ,

«Գի՛ր անդամ մը, տես թէ ի՛նչպէս
«ասեղէն մագն իսկ կ'անցընես»:
Կապիկն հաւտաց. ելաւ տեղէն՝
ցուպը առաւ, տըքտըքալէն
հոս հոն գընաց, ինչպէս ըրաւ,
ինչպէս չըրաւ, վերջապէս լաւ
ակնոց մ'առաւ ու եկաւ տուն:

Գալը բարի, բայց տես որ դուն՝
չի գիտեր թէ ի՛նչպէս պէտք է
ակնոցն հիմա ինք գործածէ:
Մէյ մը գըլխուն կը դնէ,
մէյ մը պոչին կ'անցընէ.
կը հոտուըտայ, կը լըզէ,
վեր կը ցատկէ, կը վազէ,
կը փորձէ, հա՛ կը փորձէ,
խելքին բան մը չի պառկիր:

«Այդպէս, հա՞, տէ՛ կեցիր»,
կ'ըսէ յանկարծ, ու քարին
պինդ կը զարնէ ապակին՝
որ կը կոտորի, կը փշրէ,
կ'ըլլայ աւազ ու փոշի:

Բայց տեսէք թէ իր խելքէն վեր
ի՛նչ վլճիւռ ալ կուտայ դեռ.
— «Աշխարհքիս մէջ ով որ գիտուն
«կ'ըսէ թէ կայ, մո՛ւրս գըլխուն»...»

1. Ի՞նչ է ակնոցը եւ որո՞նք կը գործածեն դայն:
2. Կապիկը ինչո՞ւ կոտորեց ակնոցը:
3. Յանցանքը ակնոցի՞նն էր թէ կապիկինը:

Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, երկինքէն ձիւն կուգայ:
Ճերմակ ձիւնը կու գայ՝ թիթեռնիկներու պէս,
թեւերը բացած, օրօրուելով, օրօրուելով:
Սուրբ Յակոբ պապան մօրուքը ճերմկցուց:
Ձմեռ է, ալ չիտակ ձմեռ:
Արտաչէս դուրս կը նայի պատուհանէն, կը նա-
յի գետինը՝ որ ճեփ-ճերմակ է, կը նայի իրենց դռան
թթենիներուն՝ որ ծածկուած են սպիտակ պատան-
քով. կը նայի ու կը դարմանայ:
Կ'առնէ գիրքերը ու դուրս կ'ելլէ: Կը կոխէ գետի-
նը, եւ կահուղ ձիւնը, իր ոտքին տակ, ճը՛գ-ճը՛զ
ձայն կը հանէ:

Ձայն կը հանէ ու կ'ըսէ.
— Ես ամպերուն մէջէն կուգամ, աղուո՛ր տղայ.
Հիւր եմ ձեզի: Ծատ պիտի չկենամ ձեր քով: Քանի
մը ամիս ետքը պիտի անցնիմ, երթամ:
«Պիտի բերեմ ձեզի Սուրբ Սարգիսն ու Ծնուն-
դը. պիտի բերեմ Բարեկենդանը:
«Իմ ընկերներէս շատերը նստեր են լեռներուն
վրայ, շատերն ալ տեղաւորուեր են դաշտերուն մէջ:
«Նրբ գարունը մօտենայ, մենք մ'նաս-բարով պի-
տի ըսենք ձեզի. լեռան ընկերներս հեղեղ պիտի ըլ-
լան, եւ վար վազելով՝ դետերն ու գետակները պիտի
չատցնեն. դաշտի ընկերներս ալ հալելով՝ հողի՛ն
տակ պիտի երթան. պիտի երթան՝ որ ձեր աղբիւր-
ներուն ջուր տան:
«Քալէ՛, չո՛ւտ քալէ, ձեր դպրոցը տաքուկ է,
սերտողութեան ժամը կ'անցնի»:

Ու Արտաշէս կը վազէ. կը վազէ փափուկ ձիւնե-
րուն մէջէն, որոնք, ճը՛ղըր-ճը՛ղըր, ձայն կը հա-
նեն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կրուտան ունի, անոյշ եւ դուխտ
մատնիկները, երբ բառերուն ծարրը դնենք. այսպէս՝

1. Ընկեր — Ընկերուհի	4. Վարդ — Վարդանոյշ
2. Տիգրան — Տիգրանուհի	5. Սան — Սանդուխտ
3. Հայկ — Հայկանոյշ	6. Շահան — Շահանդուխտ

ՋՈՒՐԸ, ՋՈՒՐԸ

1

Յովհաննէս աղբար հանքագործ էր: Այդ օրն
ալ, առտուն կանուխ, ամէն օրուան պէ՛ս, գնաց
գործի:

Իջաւ հորին անհամար աստիճաններէն վար՝
լապտերը բռնած իր ձեռքը: Իջաւ կէս ժամ, հանգ-
չելով-հանգչելով, սրովհետեւ՝ հորը շատ խորունկ
էր:

Դժուար էր անշուշտ մութ ու խոնաւ հանքին մէջ
աշխատիլը. բայց հանքագործը պարտաւոր էր բա-
նիլ, որպէսզի կերակրէ իր զաւակները:

Հասաւ ասա այն նրբանցքը, ուր պիտի աշխա-
տէր: Հանեց վերարկուն, սոթտեց թեւերը, դրաւ
լապտերը դէմը, առաւ քլունկը եւ սկսաւ գործի:

Գո՛րծ, բայց ի՛նչ գործ. պէտք է իր թեւին ու-
ժով քակէ քարի խոշոր կտորները. պէտք է շատ
անգամ այդ նեղ տեղը պառկի՝ կոնակի վրայ, որ ուժ
առնէ քլունկը, ու փրցնէ հանքին կտորները:

2

Յովհաննէս աղբար աշխատեր էր բաւական ա-
տեն, երբ, յանկարծ տեսաւ թէ՛ ապառաժներուն մէ-
ջէն քամուող ջուրը կը շատնայ:

Ոտքի ելաւ. առաւ ճրագը ու աղէկ մը սկսաւ դի-
տել իր չորս կողմը: Չէ՛, տեսաւ որ ջուրը կը հոսի
ամէն դիէ, ու երթալով կը շատնայ:

Հանքին մէջ կ'աշխատէին իրեն պէս հազարաւոր
բանուորներ:

Յովհաննէս աղբար առաւ լապտերը, եւ սկսաւ
քալել դէպի կեդրոնական ճամբան. հազիւ հոն հա-
սած էր, լսեց որ զանազան նրբանցքներէ բանուորնե-
րը սարսափով կը պոռային.

— Ջո՛ւրը, ջո՛ւրը...:

Այդ ազաղակին հետ՝ ահանջին հասաւ ուրիշ
խուլ աղմուկ մըն ալ. եւ երկու վայրկեան չանցած՝
տեսաւ որ վարի նրբանցքներէն մէկուն մէջէն կուգայ
հեղեղ մը:

Այդ նրբանցքին մէջ կ'աշխատէին հարիւրաւոր
մարդիկ. Յովհաննէս աղբար հասկցաւ որ խեղդուած
են անոնք:

«Այս միջոցին էր որ հանքագործները սկսան լեղապատառ պոռալ:

— Կրցողը թող ազատէ՛ իր հոգին...

3

Հանքագործները զարհուրանքով կը վազէին դէպի սանդուխը, կը մագլցէին դէպի վեր, իրար կը հրէին ու շատեր կը թաւալէին դէպի անդունդը:

Ահագին բազմութիւն խոնուեր էր դէպի վեր քաշուելիք բեռի պարանին շուրջը. ամէնքն ալ կախուեր էին անկէ. իսկ ջուրը կատաղութեամբ կը հոսէր, կը լեցուէր ամէն կողմ ու կը բարձրանար:

Վերէն, սկսան քաշել պարանը. բայց, պարանէն հարիւրաւոր ձեռքեր էին կախուեր. յանկարծ, պարանը փրթաւ, եւ մարդիկը վար դահավիժեցան՝ զարհուրելի ճիչեր բարձրացնելով:

4

Ջուրը կը վազէր անընդհատ, ու հեղեղը կը շատնար:

Բայց, դեռ այնքան հազար մարդիկ կային, որ կ'աշխատէին ընդարձակ հանքին մէջ, եւ լուր չունէին. անշուշտ ամէնքն ալ պիտի խեղդուէին:

Յովհաննէս աղբար նայեցաւ ահազանգին. մըտածեց որ քաշէ չուանը, հնչեցնէ ու վտանգը իմաց տայ ամէնուն:

Լաւ է որ մէկ մարդ մեռնի քան թէ հազարաւոր հոգի, խորհեցաւ ազնիւ գործաւորը:

Կեցաւ վայրկեան մը. աչքին առջեւ բերաւ իր կիներն ու զաւակները, եւ ա՛խ մը քաշեց սրտէն:

«Չէ՛, աւելի լաւ է որ հազարաւոր որբերու տեղ՝ միայն իմ զաւակներս որբ ըլլան», ըսաւ ինքնիրեն:

Եւ, քաջասիրտ հանքագործը ցատկեց դէպի ահազանգին չուանը, բռնեց զայն, կախուեցաւ, եւ ըսկսաւ հնչեցնէ՛լ, հնչեցնէ՛լ...

5

Չանգակին տխուր ձայնը տարածուեցաւ խորունկ ու մութ հանքին կամարներուն տակ:

Հանքագործները, լսելով վտանգին նշանը՝ ըսկըսան վազել չորս կողմէն: Կը վազէին ու կը բարձրանային սանդուխներէն վեր, սարսափելի եւ փրփրկութեան աղաղակներով:

Չանգակը կը հնչէր անդադար, ու ջուրը կը բարձրանար միշտ:

Ահա, արդէն, Յովհաննէս աղբար կէս մէջքով ջուրին մէջ է. փախչելու հնար չկայ, ա՛լ յոյս չունի ազատումի:

Դիւցազն հանքագործին ձեռքերը, մինչեւ վերջը, կախուած մնացին զանգակին չուանէն, եւ հնչեցուցի՛ն, հնչեցուցի՛ն զայն, — մինչեւ որ ջուրը շատցաւ, անցաւ անոր գլխուն վրայէն եւ թաղեց զայն իր մէջ:

Ահա, այն ատեն միայն, լռեց զանգակը:

1. Պատմեցէ՛ք այս պատմութիւնը:
2. Ի՞նչ պիտի պատահէր, եթէ Յովհաննէս աղբար ահազանգը չհնչեցնէր:
3. Ինչո՞ւ դիւցազն կ'ըսենք Յովհաննէս աղբոր:

Օր մը, դասի ատեն, Արամ հարցուց իր ուսուցչին.

— Ճի՞շտ է որ գետնախնձորն ալ, ցորենի պէս, սննդարար է, եւ շատ տեղեր մարդիկ հացի տեղ՝ գետնախնձոր կուտեն: Անցած օր, այսպէս կ'ըսէր հօրեղբայրս:

— Հարկա՛ւ, պատասխանեց ուսուցիչը. չէի՞ր գիտեր մինչեւ հիմա, Արամ՛:

— Ո՛չ, ո՛չ, ձայն տուին Արամին հետ՝ իր ընկերներն ալ՝ ամէն կողմէ. մենք ալ չէինք գիտեր: Մենք այնպէս կը կարծէինք թէ՛ ուրիշ բան մը չի կայ որ հացին տեղը բռնէ:

— Եթէ այդպէս է, լսեցէ՛ք ուրեմն, ըսաւ ուսուցիչը: «Գետնախնձորը տունկի մը ուռն է, որ կ'ածի հողին տակ. շատ կը սիրէ խոնաւութիւնն ու մթութիւնը: Քիչ անկուելով՝ շատ արդիւնք կու տայ: Այնպէս որ, թէ՛ հացի չափ սննդարար է, եւ թէ՛ ատան:

«Դժբախտաբար, տակաւին Հայաստանի շատ մը գաւառներուն մէջ չէ ընդհանրացած. մեր գիւղացիները գազափար չունին անոր վրայ: Անգամ մը որ հայ գիւղացիները հասկնան անոր օգտակարութիւնը՝ պիտի սկսին մշակել գայն. այն ատեն, ցորենին սղութիւնը մեր աչքը շատ պիտի չվախցնէ:

«Գետնախնձորը այսօր ուրիշ երկիրներու մէջ՝ հացին հետ կը մրցի, եւ հացի տեղ կը գործածուի: Իրա՛ւ, հում վիճակի մէջ քիչ մը դժուարամարս է, բայց երբ լաւ խաշուի եւ լաւ եփուի, կ'ըլլայ դիւրամարս եւ սննդարար:»

Մանուկները շատ զարմացան. ուզեցին որ գըտնեն քանի մը հատ գետնախնձոր, եւ փորձի համար տնկեն հողին մէջ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բառերը եւ ըսէ՛ք թէ՛ աւետ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ անոնց.

1. Հոտ	— Հոտաւէտ	3. Ծաղիկ	— Ծաղկաւէտ
2. Խոտ	— Խոտաւէտ	4. Պատու	— Պաշտաւէտ

Գրեցէ՛ք սա բառերն ալ.

1. Հայր	— Հայրիկ	1. Նաւ	— Նաւակ
2. Մայր	— Մայրիկ	2. Գետ	— Գետակ
1. Գառն	— Գառնուկ:	2. Աչք	— Աչուկ:
		3. Տաք	— Տաքուկ
- Ի՞նչ իմաստ տուին իկ, ակ, ուկ մասնիկները:

ԵՐԿՈՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ

1

Օր մը Չղջիկն ու Ճայն եղան երկու խելօք վաճառական. խօսքերնին խօսք, գըրեցին գիր, տըռւին առին պայմանագիր. բայց, տե՛ս որ դուն, գործի համար ո՛չ գըրամ կայ, ո՛չ ալ գումար: Շատ խորհեցան թէ՛ ի՛նչ ընեն՝

որ այս բանին տակէն ելլեն:
Ուստի Փուշին քովը գացին,
երգում ըրին վրրայ հացին,
ոտքը ինկան, ձեռքը ինկան
եւ մուրհակով, շահն ալ վրրան,
գըրամն առին վաշխառուին:
Չղջիկն եղաւ խանութպան,
Ճայն ալ ճամբորդ պէզիրկեան.
գըրամն առաւ, նըստաւ նաւ,
գընա՛ց, գընա՛ց ու հասաւ
մինչեւ Մըսըր, Հնդկաստան,
Արաբիա, Պարսկաստան:
Ա՛լ թանկագին գորգ, շալ հաղար,
ա՛լ մարգարիտ, զմրուխտ, գոհար,
Հինդու արմաւ, նուշ համադամ,
եւ... ո՛ր մէկին անունը տամ,
ինչ որ տեսաւ, տրուաւ փարան,
նաւը լեցուց բերնէ բերան:
Նաւը լեցուց հազար բարով
ու իր եկած ճանապարհով,
ուրախ ուրախ, տուն կը դառնար:
Ճամբան ծովն էր մըրըրկավար,
կար փոթորիկ, ալեկոծում.
ահա յանկարծ, ա՛խ ինչ սոսկում,

ծովն անյատակ
Ջուրերուն տակ

առաւ նաւը. ճայը զօրով
ազատեցաւ իր թեւերով:
Ազատեցաւ, փա՛ռք իր Աստծուն,
բայց ի՞նչ սրբտով խեղճը գայ տուն.
գայ ի՞նչ ըսէ պարտատէրին
որ կ'ուղէ շահն օրը օրին:

Ընկերն ասդին, աչքը ճամբուն,
գիշեր ցորեկ միշտ անքուն՝
կըսպասէ ժամ ժամի վրրայ
թէ ճայը ե՞րբ պիտի գայ:
Շատ ըսպասեց ինք սըրտագող,
բայց ո՛չ եկող, ո՛չ գացող.
տեսաւ բարի ու չար երազ,
մինչեւ որ օր մ'ալ վազնէ վազ
Փուշը մուրհակն իր ձեռք բըռնած,
տընկուեցաւ անոր դիմաց.
— «Է՛, բարեկամ, լա՞ւ էք, նայինք,
«ալ չէք ըսեր թէ պարտք ունինք...
«գործ բոնեցիք, առիք տուիք,
«անցաւ Մընունդ, եկաւ Չատիկ.
«փարաս տուէք, խօսք չեմ լըսեր,
«իմ բարիքիս դէմը ա՞ս էր...
«թալա՞ն է, ի՛նչ, մե՛ղք եմ ես ալ...:
«Դէ՛հ, եկուր ու ասկէ ետք դուն
«բարիք ըրէ ազքատ մարդուն...»
Ճայնն էր ձրգեր ու կոպտաբար
կը նախատէր, կը պոռպըռար:

Ով որ եղածն այս կը լըսէր՝
պարտականը կը բամբասէր.
— «Ամօ՛թ, ամօ՛թ, Չղջիկ ու ճայ,
«մե՛ղք ձեք պատուին, վա՛յ, հազար վա՛յ...
«անուննին ալ վաճառական,
«ի՛նչ խայտառակ, անպատի՛ւ բան...
«ամօ՛թ, ամօ՛թ, Չղջիկ ու ճայ»:

Խեղճ Չղջիկը, գլուխը ծուռ,
լեզու չունէր, կը մընար լուռ.
կը գայրանար ինք իր մըտքէն,
բայց ի՞նչ կու գար խեղճին ձեռքէն.
«Տունը՛դ աւրի, ձա՛յ, ձա՛յ, ո՞ւր ես,
«եղանք երկուքս ալ սեւերես.
«աս ի՞նչ փորձանք բերիր գըլխուս...»:
Եւ տրամուխեամբ, դէմքով անյոյս՝
կը կողկողէր. «Մի՛ բարկանար,
«Փո՛ւշ բարեկամ, երէկ թուղթ կար
«ձայէն որ շուտ ճամբայ ելած,
«կը հասնի հոս. վըկա՛յ Աստուած,
«կու տանք պարտքդ մենք անարգել
«եւ դեռ բան մ՛ալ էւել էւել...»
— «Ես աւելի բան չեմ ուզեր,
«աղբա՛ր, տըռած դրամըս բե՛ր.
«գըրեր էք շահ, պայմանաժամ,
«տըռէ՛ք հախս, գործիս երթամ...»:
— «Չէ՛, աղա Փուշ,
«թէ՛ վաղ, թէ՛ ո՛ւշ
«փողն իր կարգին, շահն իր կարգին.
«պատուի խօսք քեզ... ո՞ր սեւ հողին
«կուրանայ իր պարտքը հալալ...
«ախը՛ր, չէ՞ որ մարդ ենք մենք ալ...»:

Չղջիկն առաւ թուք ու մուր, ցաւ,
շատ յոյս տուաւ, շատ խոստացաւ,
բայց ընկերը մէջտեղ չը կայ.
— Աս ի՞նչ փորձանք, Տէ՛ր, քեզ մեղա՛յ,
«իմ ի՞նչ բանս էր մըտնել մէջը,

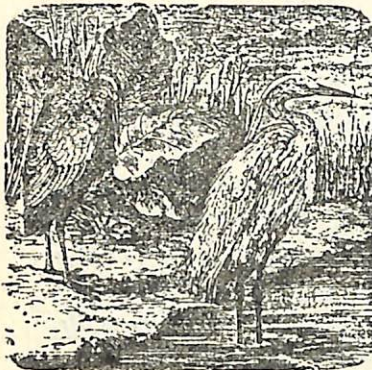
«որ խայտառակ ըլլամ վերջը...
«իմ ի՞նչ գործս վաճառական,
«Արարիա ու Հնդկաստան...
«ո՞ր ջուրն իյնամ, որո՞ւ մօտ երթամ.
«ո՛չ մոմ մընաց, ո՛չ սուրբ, ո՛չ ժամ...»:

Շատ մըտմբոց,
վայեց, ողբաց,
ինչ որ ունէր ասդին անդին,
լաթերն անդամ իր նոր թէ՛ հին՝
ժողվեց, տարաւ, տուաւ պարտքին.
մընաց միայն իր չոր հողին:

Յետոյ թեւեր

առաւ ու մեր

Չղջիկն անցաւ, թըռաւ գընաց՝
սուզի ըզդեստ, սեւեր հագած:
Ու այն օրէն մինչեւ հիմա,
քանի մեր այս աշխարհքը կայ,
Չղջիկը միշտ ցորեկն անտես,
դիշերն է որ կու գայ հանդէս՝

փոխուի դուցէ բախտն անկայուն,
եւ յատակէն մուխ ջուրերուն

որպէսզի իր պար-
տատէրին
չըլլայ տեսնէ դէմքը
կըրկին:
ձայն ալ ծովուն
մէջը անհուն
կը լողայ դեռ
եւ անհամբեր՝
տարին բոլոր
կըսպասէ որ

առնէ կորուստն ու դառնայ տուն :
 Իսկ Փուշն արդէն յոյսը կըտրած,
 իր սուր ակոսն, ժանիքը բաց՝
 քովէն ով որ կ'անցնի, իսկոյն
 կը հարցնէ ամէն մէկուն՝
 Թէ չտեսա՞ն փախստական
 երկու սընանկ վաճառական :
 Բայց, խաչո՛ր, այն օրէն ի վեր
 դեռ իրարու չեն հանդիպեր :

ԲՍՈՒԵՐՈՒ ՎՍՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բառերը, եւ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ իչ մասնիկը .

1. Երբ	— Երբիչ	3. Մարդ	— Մարդիչ
2. Նեղ	— Նեղիչ	4. Գիր	— Գրիչ

ԽՈՐԹ ԵՂԲԱՅՐՍ

1

Թորոսը իմ խորթ եղբայրս էր : Ինք չէր սիրեր մեզ, մենք ալ զինք չէինք սիրեր :

Թորոս արդէն 17-18 տարեկան էր հիմա, բայց նորէն թախճոտ էր, լռակեաց եւ մենաւոր : Հայրս չէր սիրեր զինք, որովհետեւ յամառ էր ու միշտ մըռուայլ : Երբեք հօրս երեսին ուղիղ չէր նայեր :

Օր մը, հայրս մեր այգիէն բերաւ որթատունկի ճիւղ մը : Կը կարծէր թէ Թորոսն է կտարեր զայն :

- Թորոս, — յանկարծ լսուեցաւ հօրս ձայնը :
- Հը՛, ըսաւ Թորոս :

— Հը կ'ըսէ, հրամմէ ալ չ'ըսեր : Նզովուի՛ս, ո՞վ է տեսեր որ հայ քրիստոնեան, Աստուածածինէն երկու շաբաթ առաջ, խաղող ուտէ . հարա՛մ է, չէ՞ . . . նայէ՛, ի՞նչ ես ըրեր :

Ես կը դողայի ամբողջ մարմնովս, որովհետեւ այդ ոստը ես էի կտարեր :

2

Թորոսը՝ լուռ էր . այդ հպարտ ու յամառ Թորոսը կեցեր էր հոն, իր թախճոտ աչքերով, իր արեւառ դէմքով, եւ շրթունքները իրարու սեղմած :

Հօրս աչքերուն մէջ կայծակ կը փայլատակէր . երբե՛ք այդպէս սարսափելի տեսք չէր ունեցեր :

Եւ ես տեսայ որ՝ բարձրացաւ հոնի ղեղին փայտը, այն մըմուռ փայտը . բարձրացաւ հօրս գլխէն վեր եւ ճօճաց օդին մէջ . . .

Փայտը իջաւ եղբօրս թիկունքին, բարձրացաւ, մէկ ալ իջաւ՝ նո՛յնպէս թափով, նո՛յնպէս անողորմ :

Թորոս չչարժեցաւ տեղէն . միայն, երկու կաթիլ արցունք գլորեցան իր մուայլ աչքերէն, իջան, իջա՛ն եւ քարացած մնացին այտերուն վրայ :

— Ե՛ս եմ, հայրի՛կ, ես եմ կտարեր . ե՛ս եմ կե- իմ սըտիս վրայ : Կոկորդս կը սեղմուէր, կուրծքս ուռեր էր, եւ ես պոռացի .

Օ՛ր, այդ երկու կաթիլ արցունքը . . . անոնք իջան բեր խաղողը . Թորոսը մեղք չունի . . .

ԲՍՈՒԵՐՈՒ ՎՍՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք հետեւեալ բառերը .

1. Շահ	— Շահող	4. Ծին	— Ծնող
2. Խօսք	— Խօսող	5. Սէր	— Սիրող
3. Տես	— Տեսող	6. Յաղթ	— Յաղթող

Ի՞նչ իմաստ տուաւ ձդ մասնիկը՝ այդ բառերուն :

Ո՞Վ Է ԶՕՐԱԻՈՐԸ

— Ե՛ս եմ անտառին տէրը, ե՛ս եմ ամենէն զօրաւորը, — ըսաւ բրդոտ արջը՝ անտառի զազաններուն:

— Ո՛չ, մա՛րդն է, ըսաւ աղուէսը:

— Ի՞նչ պարապ պարա՛պ կը խօսիս, աղուէ՛ս. ես մարդը կը ջախջախեմ, ջարդ ու փշուր կ'ընեմ, պատասխանեց արջը:

— Իսկ ես, պատառ պատառ կ'ընեմ զայն, ոռնաց զայլը:

— Կը տեսնենք, զթին տակէն մը մը թաց աղուէսը:

— Ի՞նչ է այդ մարդը ըսածդ, ճշաց արծիւը. կըրնա՞յ ինծի պէս բարձր, բարձր թռչիլ ու մինչեւ ամպերուն հասնիլ. թեւ ունի՞:

— Ես ալ, կը լողամ, խորունկ ջուրին մէջ կ'իջնեմ, ըսաւ ձուկը. մարդը չի կընար ջուրին մէջ իջնել եւ ինծի հասնիլ:

— Մարդուն ձեռքէն ի՞նչ կու գայ, — մըմնջեց որդն ալ անդիէն. մարդը ինծի անգամ վնաս չի կըր-

նար հասցնել. ես հողին մէջ կը մտնեմ ու հանգիստ կը պառկիմ հոն:

Յանկարծ, երեւցաւ մարդը՝ հրացանը ուսին, մէկ ձեռքը թակարդ բռնած, միւսով ալ ուռկան մը: Ի՞նչ ըրաւ մարդը:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Թող ուսուցիչը ձեզի ըսէ թէ ի՛նչ իմաստ կուտան սա մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք.

ական մասնիկը

ային մասնիկը

1. Եղբայր	— Եղբայրական	1. Դաշտ	— Դաշտային
2. Մայր	— Մայրական	2. Յամաք	— Յամաքային
3. Զինուոր	— Զինուորական	3. Գիշեր	— Գիշերային

եհի եւ ի մասնիկները

1. Տանձ	— Տանձեհի	3. Աղ	— Աղի
2. Հայր	— Հայրեհի	4. Ծիրան	— Ծիրանի

Ա Ր Ե Ի Ը

1

Մառախլապատ, մութ առաւօտ էր: Արդէն, քանի օր էր, ծանր ու մռայլ ամպերը պատեր էին երկինքը:

Թէեւ անձրեւը չէր մաղեր, բայց խոտը, քարերն ու ծաղիկները թաց էին: Դեռ չէին չորցեր երէկուան հեղեղէն: Թիթեռնիկները, ճանձերն ու բոռերը, ի-

րենց երկիրդէն, պահուեր էին ծածուկ տեղեր. կարծես մեռեր էին:

Անտառին ծայրը, ահագին, հաստարմատ կաղնիին տակ՝ նոր էր բացուեր պղտիկ մանուշակը:

Շտապեր էր խեղճը. կարծեր էր թէ արդէն գորունը եկեր է, եւ ուղեր էր լոյս աշխարհք տեսնել: Հաներ էր գլխիկը գետնին տակէն, եւ բացեր էր իր կապոյտ բաժակը:

Բայց, ո՛րքան կը զղջար իր ըրածին վրայ: Ա՛խ, այս ի՛նչքան ցուրտ է ու տխուր:

2

— Աս ի՛նչ սեւ աշխարհ է, քուրի՛կ, — ըսաւ վերջապէս իր քովի խոտին: Աւելի լաւ էր որ քնանալի՛ մնայի հողին տակ... աչքս բացի որ արեւ-աշխարհ տեսնեմ, բայց ահա պիտի մեռնիմ ցուրտէն ու ցաւէն:

— Խե՛ղճ, պատասխանեց խոտը՝ որ շուշանն էր: Ես ալ կը մսիմ, բայց յոյս ունիմ որ աղէկ օրեր պիտի տեսնեմ: Տերեւներս բաւական երկար կ'ապրին եւ կը կշտանան աշխարհքին նայելով:

Այդ միջոցին, գետինն ինկած կաղնիի չոր տերեւին տակէն՝ մժղուկ մը գլուխը վեր վերցուց.

— Շիտա՛կ, շիտա՛կ, ամէնքս ալ պիտի կորսուինք, — ըսաւ մժղուկը: Կեանք չկայ՝ առանց արեւի: Արեւը փախաւ ու մենք պիտի մեռնինք:

— Ամբողջ յանցանքը այդ անպիտան ձիւնծաղիկինն է, ըսաւ մանուշակը: Այնքա՛ն գովեց գորունը, այնքա՛ն վրաս խնդաց թէ կ'ուշանամ, ուշ կը բանամ բողբոջ՝ որ վախցայ կիզիչ արեւուն մնալու, եւ շտապեցի:

— Այո՛, սիրելիս, կ'երեւի թէ դեռ ճմեռ է, պատասխանեց մժղը:

Ձիւնին անունը որ լսեցին, շուշանը դողդալ սկսաւ, մանուշակն ալ քիչ մնաց որ ուշաթափուի:

3

— Է՛յ, խե՛ղճ վախկոտներ, — ըսաւ անդիէն կարմիր քարը, որ մինչեւ այդ ատեն լուռ ու մունջ աղանջ էր դրեր: Հա՛... հա՛... հա՛... ձիւնէ՛ն կը վախնան: Ձէ՛, հեղ մը ըսէք տեսնեմ, դուք ձիւն ե՞րբ էք տեսեր:

— Աստուած չընէ՛ որ տեսնանք, — միաձայն պոռացին մանուշակը, շուշանն ու մժղուկը:

— Վախկոտներ՛, վախկոտներ՛, շարունակեց քարը: Ես քանի՛ քանի՛ ձմեռներ եմ անցուցեր ձիւնի տակ. հապա դուք որ իմ տեղս ըլլայի՛ք...

— Ատ խօսքին չենք հաւատար, անկարելի՛ բան է, — բացականչեցին բոյսերը:

— Շատ ալ կարելի է, կ'ըսեմ ձեզի: Միտքս է... անգամ մը... ասկէ հարիւր տարի առաջ էր...

— Հարի՛ւր տարի, — կրկնեցին բոյսերը: Դուն ո՞ւրկէ գիտես թէ ի՛նչ է եղեր հարիւր տարի առաջ:

— Հա՛, հա՛, հա՛, խնդաց քարը. սա մանուկներուն նայէ՛, հարիւր տարի առաջ ալ ես կ'ապրէի՛ այս օրուան պէս:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ, — կը հարցնէր մժղուկը: Հա՞րիւր տարի առաջ. ամօ՛թ է, քա՛ր, հերի՛ք փրչես:

— Իմացած եղիր, սիրելի՛ս, որ հարիւր տարին ինձի համար վայրկեան մըն է: Քանի՛ քանի՛ հա-

րիւր տարիներ եմ ապրեր ես. հա՛, սա կաղնին վկայ է խօսքիս: Ես ասոր հետ ծանօթացայ երեք հարիւր տարի առաջ. այն ատեն, դեռ պղտիկ ծառ մըն էր ան, իսկ ես նորէն այս օրուան պէս էի:

Մանուշակը, շուշանն ու մժղուկը աղաչեցին՝ որ քարը իր պատմութիւնը պատմէ:

— Ժամանակին, ես մեծ, մե՛ծ, շատ մեծ ապառաժի մը մէկ մասն էի: Բայց մըրրիկը, հօլը, ճիւնը, անձրեւը ա՛յնքան ծեծեցին զիս, որ վերջապէս փըրթեցայ ապառաժէն, վար ինկայ: Այն ատեն, աւելի մեծ էի, բայց կը լողայի գետին մէջ. գետը զիս ու ընկերներս քշեց, իրարու զարկաւ եւ մեզ կտոր կտոր ըրաւ: Այդ անողորմ գետը կը փշրէր, աւազ կը դարձնէր զիս՝ եթէ ամբ չելլէի:

— Քանի՞ տարի առաջ եղաւ ատ ըսածդ, — հարցուց մժղուկը:

— Հինգ հարիւր տարիէն աւելի կայ:

— Թըհո՛ւ, թըհո՛ւ, — բացականչեցին ապշահար բոյսերը:

— Մի՛ դարմանաք, աղբրտի՛ք, — շարունակեց քարը: Մե՛նք, քարերս, անմահ ենք. մենք երբեք չենք մեռնիր: Այդ դարձելի գետը, շատ շատ կրնար փշրել զիս ու աւազ դարձնել, բայց ես նորէն չէի մեռներ ու անվերջ կ'ապրէի:

— Որ այդպէս է, դուն շատ իմաստուն ըլլալու ես, — շնչաց մանուշակը:

— Հարկա՛ւ, — պատասխանեց քարը. ես շատ դարմանալի բաներ եմ տեսեր: Եթէ տեսածներս մէկիկ մէկիկ պատմեմ՝ վերջ չի դար: Դուք բոլորդ կը

մեռնէիք եւ նորէն իմ պատմութիւնս չէր աւարտեր: Բոլոր ունկնդիրները դարմանքէն բերանաբաց մնացեր էին:

— Լսեցէ՛ք, բարեկամներ՛ը, թէ ի՛նչ կ'ըսեմ ձեզի, — նորէն խօսեցաւ քարը: Ուրախ լուր մը պիտի տամ. շուտով արեւը պիտի ցաթի, եւ դուք ցրտէն պիտի չկորսուիք:

— Իրա՞ւ կ'ըսես, ա՛խ, իրա՞ւ կ'ըսես, անգի՛ն քար, ըսին մժղուկը, մանուշակն ու շուշանը:

— Ես որ կ'ըսեմ, բան մը գիտեմ հարկաւ. ամպերը թափեցին էրենց արցունքը, արեւը այսօր կը ցրուէ գանոնք ամէնքն ալ... նայեցէ՛ք երկնքին...:

Եւ անոնք նայեցան երկնքին: Իրաւ որ ամպերը նօսրացեր էին եւ երկինքը կը կապուտնար:

Քիչ ետքը, արեւին ոսկեղօժ շողերը ցոլացին օդին մէջ:

— Ահա արե՛ւը, ահա արե՛ւը, պոռացին բոլորը:

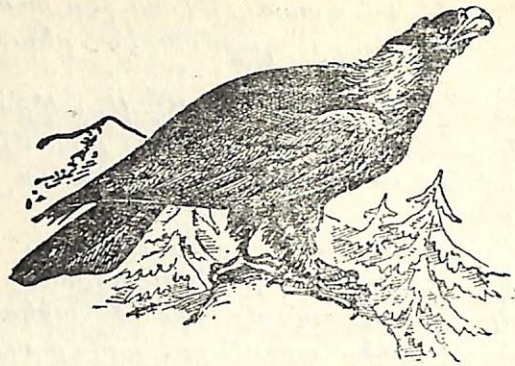
Մանուշակը լայն բացաւ իր թերթիկներուն թաղը եւ անուշ բուրեց. շուշանը օրօրուեցաւ հրճուանքէն. իսկ մժղուկը թռաւ բարձունքին մէջ, թռաւ մի՛շտ դէպի վեր:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք հետեւեալ բառերը.

1. Աղ	— Աղած	4. Բան	— Բանած
2. Ման	— Մանած	5. Գութ	— Գթած
3. Ողորմ	— Ողորմած	6. Յաւ	— Յաւած

Ի՞նչ իմաստ տուաւ ւժ մասնիկը այդ բառերուն:

ԱՐԾԻՒՆ ՈՒ ԿԱՂՆԻՆ

Անգամ մը Արծիւն ու խոշոր Կաղնին
անտառի մը մէջ մեծ վէճ ունէին՝
թէ ո՛րն իրենցմէ շատ տարի կ'ապրի,
ո՛րն է դիմացկուն, հըզօր աւելի:

Արծիւն ըսաւ՝ ես, Կաղնին ալ թէ՛ ես:
Երկուքն ալ յամառ ու հպարտ, այսպէս
մեծ-մեծ պարծեցան, սաստիկ վիճեցան
եւ վերջը վերջը դըրին սա պայման.

Ըսին թող անցնի հինգ հարիւր տարի
եւ երբ այս օրը հեղ մ'ալ դայ հասնի՝
այն օրը դարձեալ դանք զիրար դտնենք
ու մէկըզմէկու քէՔ հարցընենք մենք:

Արծիւն հեռացաւ Կաղնիէն իսկոյն,
չարժեց թեւերն իր հըզօր դորչագոյն.

Թրուաւ ամպերը, դէպի ժայռերը
ուր կանցընէր իր բարի օրերը:

Կաղնին ալ փրոեց ճիւղերն իր երկաթ,
դետնին մէջ խորունկ ձգեց լայն արմատ.
ու ա՛յնպէս կեցաւ հուժկու եւ արի՛
որ ալ վար չիյնայ հինգ հարիւր տարի:

Դարերը անցան:

Եւ ահա մէկ օր՝

Արծիւր եկաւ ծերացա՛ծ, անզօ՛ր,
ժիր ձայնը կըտրած, տըկար, հեւալով,
թոյլ թեւերն ետին հազիւ քաշելով:

Եկաւ, տեղ հասաւ, նայեցաւ վերէն,
տեսաւ որ Կաղնին ինկեր է արդէն.
ինկեր է ահեղ փոթորկին առաջ՝
թէեւ ճիւղերն են դեռ թարմ ու կանաչ:

— Հէ՛յ, սրուաց, դոռո՛ղ, պա՛րծենկոտ Կաղնի,
զիս ու քեզ հիմա լաւ ճանչըցա՞ր մի.
հինգ հարիւր տարուան դեռ մէկ ժամ ալ կայ՝
ինկեր ես արդէն, անկոտորո՛ւմ հըսկայ...:

— Հինգ հարիւր տարի ապրեր եմ կանգնած,
այդքանն ալ կ'ապրիմ այսպէս կէս պառկած՝
մինչեւ լըրանայ մէկ հազար տարին, —
պատասխան տուաւ ինկած վիթխարին:

Օր մը մեր գիւղը ծերունի մը եկաւ. ճերմակ մօ-
րուքով, ճերմակ մազերով ծերունի մը:

Բայց ի՞նչ ծերունի. առո՞ղջ, կարմիր երեսնե-
րով եւ երկաթի՛ պէս զօրաւոր:

Գացի, ձեռքը համբուրեցի եւ նստեցայ իր քո-
վը:

Միւս եղբայրներս ալ եկան, եւ ամէնքնիս շար-
ուեցանք անոր շուրջը:

Ծերունին շատ երկիրներ էր պատեր, եւ շատ աշ-
խարհներ էր տեսեր:

Գուրգէն եղբայրս՝ որ շատոնց դպրոց կ'երթար,
անոր հարցումներ կ'ընէր: Եւ ծերունի հիւրը աղ-
ուոր-աղուոր բաներ կը պատմէր:

Յանկարծ, Գուրգէն հարցուց.

— Հապա, տե՛ս, քա՛ւոր. կ'ըսես որ դուն ութ-
սուն տարեկան ես. իմ մեծ-հայրս ալ վաթսուն տա-
րեկան է, բայց քեզի չափ առողջ չէ. առանց ցուպի
չի կրնար քալել, աչքերը լաւ չեն տեսներ, ձեռքերը
կը դողդղան. ինչո՞ւ դուն այսպէս առողջ մնացեր
ես՝ եւ մեծ-հայրս այդպէս շուտ ծերացեր է:

Ծերունին շոյեց Գուրգէնին գլուխը, Ժպտեցաւ
եւ ըսաւ.

— Տղա՛ս, մարդիկ կրնան շատ երկար ապրիլ եւ
շատ առողջ մնալ, եթէ գիտնան իրենց մարմինին
հոգ տանել: Ես ձեզի քանի մը պատուէրներ տամ,
միտքերնիդ լա՛ւ պահեցէք: Եթէ այդ պատուէրներս
կատարէք, դուք ալ առողջ կ'ըլլաք, կտրիճ կ'ըլլաք
եւ երկա՛ր, երկա՛ր տարիներ կ'ապրիք:

Եւ ծերունին այս խրատները տուաւ մեզի:

1. Առաւօտուն, երբ արթննաք, չըլլայ, չըլլա՛յ
որ անկողնին մէջ մնաք. անմիջապէս ելէ՛ք եւ հա-
զէ՛ք ձեր լաթերը:

2. Ձեր մարմինը միշտ մաքուր պահեցէ՛ք, մա-
քուր մորթը թէ՛ գեղեցկութիւն կուտայ, թէ՛ առաջ-
քը կ'առնէ շատ մը հիւանդութիւններու:

3. Ճաշի նստելէ առաջ, լաւ մը լուացէ՛ք ձեր
ձեռքերը. աղտոտ ձեռքերով չըլլայ որ հաց ուտէք:

4. Գոնէ չաբաթը անդամ մը, բաղնիք դացէ՛ք.
ամառը աւելի շուտ շուտ դացէ՛ք: Բայց, երբեք ճա-
շելէ անմիջապէս ետքը չլողնաք: Հիւանդ եղած ա-
տեննիդ լողնալը վնասակար է:

5. Բերաննիդ ու կոկորդնիդ մաքուր ջրով շուտ
շուտ ցողուեցէ՛ք:

6. Առաւօտուն, եւ իրիկունը ընթրիքէ՛ն ետք,
խոզանակով մաքրեցէ՛ք ձեր ախոաները:

7. Ով որ բերանը մաքուր պահէ՝ ո՛չ ախուայի
ցաւ կ'ունենայ, ոչ ալ շատ մը տեսակ հիւանդու-
թիւն:

8. Հաղալու ատեն, ձեռքերնիդ մի՛ մոռնաք ձեր
բերնին դէմ դնել:

9. Կերակուրը արագ-արագ մի՛ ուտէք եւ շատ
ծամեցէ՛ք:

10. Քնացէ՛ք իրիկունը կանուխ եւ 8—10 Ժամ:

11. Արեւն ու մաքուր օդը՝ հացի ու ջուրի չափ
անհրաժեշտ են մարդուս: Անոր համար, սենեակնե-
րուն օդը միշտ մաքուր պահեցէ՛ք՝ շուտ շուտ բանա-
լով լուսամուտները:

12. Ամէն ատեն քթո՛վ շունչ քաշեցէ՛ք. երբեք
բերնով շունչ մի՛ առնէք՝ մանաւանդ երբ օդին մէջ
փոշի կայ:

13. Միշտ ուղիղ նստեցէ՛ք, ուղիղ կանգնեցէ՛ք եւ ուղիղ քալեցէ՛ք: Չըլլայ որ ծռած նստիք՝ գիր գրած կամ ձեռագործ շինած ատեն:

14. Խաղի ատեն պահպանեցէ՛ք ձեր աչքերը. ամէն տարի շատ մը մանուկներ կը կուրնան, որովհետեւ անզգոյշ կը գտնուին կամ կը խաղան՝ մկրատի, դանակի, սուր երկաթի եւ քարի հետ:

15. Քրտնած ատեն չըլլայ որ ջուր խմէք կամ հովի դէմ նստիք:

16. Ոտքերնիդ թաց չպահէք. երբ գուլպանիդ կամ կօշիկնիդ թրջի, անմիջապէս փոխեցէ՛ք կամ չորցուցէք զանոնք:

Ծերունիին այս խօսքերը մինչեւ հիմա միտքս են, եւ երբեք չեմ մոռնար զանոնք:

Ուսուցիչէն կը խնդրենք երկարօրէն կանգ առնել առողջապահական այս պատուէրներէն իւրաքանչիւրին վրայ, եւ բացատրել պատճառները:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

- 1. Վախ — Վախկոտ 4. Դանդաղ — Դանդաղկոտ
- 2. Մոռացում — Մոռացկոտ 5. Դեղեւում — Դեղեւկոտ
- 3. Ամաչում — Ամչկոտ 6. Պարծենցում — Պարծենկոտ

Ըսէ՛ք թէ կոտ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կու տայ բառերուն:

ԳԱՐՆԱՆ ՀՐԱԻԷՐ

1

— Ծառէ՛ր, ծաղիկնէ՛ր, խոտէ՛ր ու բոյսեր, բաւական է որչափ քնացաք, ըսաւ արեգակը. դարուն է, օրերը տաք են, շո՛ւտ, արթնցէ՛ք, դուրս ելէ՛ք:

— Բարե՛ւ քեզ, բարե՛ւ, սիրե՛լի դարուն, ըսին խոտերը, եւ կանչցան:

Ծառերն ալ իրենց ճիւղերուն վրայ բողբոջներ հանեցին. բողբոջները մեծցան ու տերեւ եղան: Ամէնքն ալ զարդարուեցան ճերմակ ու վարդադոյն ծաղիկներով:

— Տը՛ղ, տը՛ղ, ըսին մեղուները. չնորհակա՛լ ենք, նա՛ խշուն դարուն, որ մեզ ազատեցիր ձմեռուան քունէն:

2

Եւ մեղուները խումբ խումբ թռան, գացին խընձորենիին վրայ, այսպէս ըսին.

Կարմիր ծաղիկ խնձորենի,
ծաղիկդ բա՛ց մեզի,
մեր փեթակը մեղր չունի,
մեր բերանը համ չունի:
Ծաղիկներդ բաց մեզի,
որ գանք, ծրծենք քու հիւթէդ,
հիւթդ առնենք տուն երթանք,
երթանք շինենք մեղր ու մոմ:

— Ափսո՛ս, շատ ափսո՛ս, ծաղիկներս դեռ դուրս չեն ելեր, թէ չէ՛՝ ձեզի պէս հիւրերը իմ գըլխուս վրայ, իմ աչքիս վրայ...: Գացէ՛ք բալենիին մօտ, անոր ծաղիկները շուտ կը բացուին, ըսաւ խընձորենին:

Մեղուները թռան բալենիին քով: Բալենին ճիւղերը շարժեց ու ըսաւ.

— Բարո՛վ եկաք, հաղա՛ր բարով, բայց պէտք է որ քանի մը օր ալ համբերէք: Ծաղիկներս երբ որ բացուին, եկէ՛ք, ծծեցէ՛ք անոնց հիւթը՝ ինչքան որ կ'ուզէք:

Մեղուները տխրեցան:

— Հրամեցէ՛ք, հրամեցէ՛ք, ձայն տուաւ նշենին անդիէն. հո՛ւ հրամեցէք. իմ՝ ծաղիկներս բացուած են, եկէ՛ք անոնց վրայ:

Մեղուները, ուրախ ուրախ, թռան դէպի նշենին, թափուեցան անոր վրայ, ծծեցին ծաղիկներուն հիւթը, կշտացան, եւ տրզտրզալով՝ վերադարձան փեթակը:

ՓՈՔՐ ՏՂԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ԱԶԱՏԵՑ ԻՐ ՀԱՅՐԸ

1

Բենիամին աղքատ նաւաստիի մը տղան էր: Դեռ երեք տարեկան հազիւ կար, երբ հայրիկը սկըսաւ անոր ձեռքերը վարժեցնել նաւուն գործերուն: Հինգ տարեկան եղած ատեն, կրնար ծովուն մէջ լողալ եւ շատ հեռուները երթալ:

Բենիամին ծոյլ ծոյլ չէր նստեր, կ'աշխատէր եւ իր ձեռքերը, թեւերը, ու մարմինը կը զօրացընէր:

Երբ փոքր հրաման մը տրուէր, անմիջապէս առաջ կը նետուէր, կը մագլցէր կայմերուն դագաթը, կը սողոսկէր երկար պարաններուն վրայէն, եւ ճարպիկութեան մէջ կը կանխէր բոլոր նաւաստիները:

Այնպէս որ, քիչ ատենէն, այս փոքր տղան եղաւ յանդուգն, քաջասիրտ եւ խելացի. աչքը չէր վախնար ո՛չ ալիքներէն, ոչ ալ ոե՛ւէ վտանգէ:

2

Օր մը, իրենց նաւը դարձեալ կը սուրար ծովուն վրայ: Նաւուն մէջ կային շատ մը ճամբորդներ:

Ճամբորդներէն մէկուն աղջիկը, տեսնելով որ իր դայեակը քնացեր է, դուրս ելաւ սենեակէն, եւ ուրախ զուարթ բարձրացաւ նաւին վերնայարկը:

Մօտեցաւ նաւին եզերքին. սկսաւ ծովը դիտել ու զուարճանալ: Ալիքները ուժգնութեամբ կը զարնէին նաւին կողերուն. ճերմակ փրփուրը կը ցատկէր մինչեւ վերը, աղջկան կեցած տեղը: Աղջիկը ցնծութեամբ կը հաւաքէր փրփուրը, եւ կ'ուրախանար:

Ահա, յանկարծ, զօրաւոր ալիք մը ցնցեց նաւը. փոքրիկ աղջիկը, որ եզերքէն վար էր ծռած, ինկաւ ծովը, սուր ճիւղ մը արձակելով:

3

Փոքրիկ աղջիկը չկար, անհետացեր էր ծովին մէջ:

Բարեբախտաբար, Բենիամինին հայրը տեսած

էր անոր իյնալը. կրնա՞ր սպասել. ո՛չ. ուստի, ան-
միջապէս, ծովը նետուեցաւ եւ սուզուեցաւ ջրին
տակ:

Դուրս ելաւ ջրէն, եւ ահա ձախ ձեռքով բռնած
էր անխոհեմ մանկիկը, սեղմած էր իր կուրծքին
վրայ, եւ աջ ձեռքով ալ կը լողար:

Նաւը բաւական հեռացեր էր: Բենիամինին հայ-
րը սկսաւ իր հուժկու բազուկով արագօրէն լողալ,
որ մօտենայ նաւուն:

Սակայն, լուղորդէն քիչ հեռու, սեւ առարկայի
պէս բան մը տեսնուեցաւ:

Բենիամինին հայրը լեղապատառ ճիչ մը ար-
ձակեց եւ պոռաց.

— Ծնածո՛ւկը... շնածո՛ւկը... օգնու՛թի՛ւն...:

4

Իրաւ որ, ահագին շնածուկ մը, լողալով, շի-
տակ կուգար մարդուն վրայ:

Բենիամինին հայրը արդէն յոգնած էր լողալէն
եւ մանուկին ծանրութենէն. ուստի, իր բոլոր ուժը
հաւաքեց եւ սկսաւ կռուիլ ալիքներուն դէմ, որպէս-
զի շուտ տեղ հասնի եւ ազատի վտանգէն:

Նաւէն ալ արդէն տեսեր էին շնածուկը, եւ ա-
մէնքը հաւաքուած, սարսափով կը դիտէին ահեղ
մենամարտը:

Նաւաստիներէն մէկ քանիները առին իրենց հը-
րացանները, եւ սկսան կրակել շնածուկին վրայ:
Գնդակները կը թռչին, կը քերէին ջուրին երեսը,
բայց չէին կրնար վիրաւորել գիշատիչ կենդանին:

Վայրկեանէ վայրկեան շնածուկը կը մօտենար,
իսկ լուղորդը կ'ուժասպառէր:

Բայց այն բոպէին, երբ շնածուկը պիտի հաս-
նէր մարդուն ու պիտի կլլէր զայն մանուկին հետ,
յանկարծ կանգ առաւ եւ ինք իր վրայ թաւալեցաւ:
Տեսնուեցաւ որ իր շուրջը ծովն ալ արիւնով ներ-
կուեցաւ:

Ի՞նչ պատահեցաւ, ինչո՞ւ շնածուկը թաւալե-
ցաւ, աս ի՞նչ արիւն է, կը հարցնէին ամէնքը:

— Բենիամի՛նն է, Բենիամի՛նն է, պոռացին
յանկարծ:

5

Իրաւ Բենիամինն էր:

Կտրիճ տղան ծանր սուր մը առած, աննկատելի
կերպով նետուեր էր ծովը:

Սահեր էր ջուրին տակէն՝ դէպի շնածուկը, եւ
ներքեւէն հարուածեր էր անոր կողը:

Վիրաւոր կենդանին ուղեց վրէժն առնել՝ զինքը
հարուածող ձեռքէն. ուստի, թողուց հայրը եւ յար-
ձակեցաւ Բենիամինի վրայ:

Բենիամինին ուզածն ալ ատ էր. կը փափաքէր
վտանգը իր վրայ հրաւիրել, որ ազատի իր հայրը:

Բենիամին սկսաւ նաւին հակառակ ուղղու-
թեամբ լողալ եւ հեռանալ նաւէն. շնածուկն ալ հե-
տեւեցաւ իրեն:

Երկու հակառակորդները կը լողային իրարու
ետեւէ:

Բայց, ծանր վէրքէն հոսող արիւնը՝ ուժասպառ
էր ըրած կենդանին: Տղան զգաց որ ինք ալ հետըզ-
հետէ ուժասպառ կ'ըլլայ. գլուխը ետեւը դարձուց,
տեսաւ որ հայրը վերջապէս մօտեցած էր նաւին եւ
ազատած:

Հիմա Բենիամին ինքն ալ կրնար վերադառնալ

նաւ: Ճիգ մը ըրաւ, ուժ տուաւ թեւերուն եւ մօտեցաւ նաւին:

Իսկոյն նաւաստիները պարաններ նետեցին պատանիին: Պատանին բռներ էր արգէն պարաններէն մէկը:

Շնաձուկը, տեսնելով թէ վերջին որսն ալ պիտի ազատի ձեռքէն, հաւաքեց իր յետին ուժը եւ յարձակում մըն ալ գործեց:

Բայց, նաւաստիները ժամանակ չձգեցին. իրենց հուժկու բազուկներով վեր քաշեցին պարանը, եւ պատանին բարձրացաւ նաւը:

Երբ Բենիամին կը նետուէր իր հօրը թեւերուն մէջ, շնաձուկը իր ստացած մահացու վէրքերէն բոլորովին ուժասպառ՝ պտոյտ մըն ալ գործեց ինքն իր վրայ, ցնցուեցաւ, եւ մեռաւ ծովուն մէջ, ջուրը կարմիր ներկելով:

Օր մը, երբ հարցուցին Բենիամինի թէ՛

— Կը սիրե՞ս փառքը:

— Անչո՛ւշտ, պատասխանեց տղան:

— Բայց գիտե՞ս թէ ի՛նչ է փառքը:

— Փառքը այն բանն է որ մարդ կատարէ իր պարտականութիւնը, ըսաւ տղան:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բառերը, եւ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ եղէն մասնիկը.

1. Երկաթ	— Երկաթեղէն	5. Բուրդ	— Բրդեղէն
2. Պղինձ	— Պղնձեղէն	6. Թուղթ	— Թղթեղէն
3. Բանջար	— Բանջարեղէն	7. Բոց	— Բոցեղէն
4. Լոյս	— Լուսեղէն	8. Միրգ	— Մրգեղէն

Ուսուցիչէն կը խնդրենք բացատրել ածանցումներու աւտեն՝ տեղի ունեցող ձայնաւոր դրերու սղումները. ինչպէս վերի 2, 5, 6 եւ 8 օրինակները:

ԱՅՐԻ ԿՆՈՉ ԵՐԳԸ

Մանէ՛, մանէ՛, ճախարա՛կ,
նստինք բանի, ճախարա՛կ,
անտէրին տէր, ճախարա՛կ:
որբերուն հայր, ճախարա՛կ:

Լուսնակը դուրս է եկեր,
աչքերուս լոյս է եկեր.
լուսնի լոյսով մանեմ ես,
ճերմակ կծիկ շինեմ ես,
աղքատ օրով ու լացով
որբեր պահեմ մանածով:

Մանէ՛, մանէ՛, ճախարա՛կ,
նստինք բանի, ճախարա՛կ,
անտէրին տէր, ճախարա՛կ,
որբերուն հայր, ճախարա՛կ:

ԳԻՒՂԻՆ ԱՌԱՒՕՏԸ

Ա՛խ, ես ո՛րքան կը սիրեմ գիւղին առաւօտը: Լոյսը կը բացուի ու աքաղաղը իր թառին վրայէն կը պոռայ. կու- կու- լիկ-կո՛ւ: Իր ձայնին պատասխան կուտան մօտիկ գիւղի ընկերները:

Անուշ հովը, խաղալէ՛ն խաղալէ՛ն՝ կու գայ կ'անցնի, երեքցնելով ծառերուն տերեւները: Թոնիւրները կը ծխան ու կապոյտ մուխը, սի՛ւն սիւն, կը բարձրանայ օդին մէջ:

Կը լսուի ահա ժամուն զանգաղը, թիբը-թաք, թիբը-թաք: Աղջիկները, կուժն իրենց ուսը առած, աղբիւրը ջուրի կ'երթան:

Կովերը կը բառաչեն, ոչխարները կը մայեն, գոմէշները կը մկան, կը լծուին ու կը քաշեն սայլը:

Սայլին վրայ նստած է գեղացի մանուկը, կը յօրանջէ, եւ իր երկայն մահակով կը խթէ գոմէշներուն կողը՝ պոռալով:

— Հօ՛, հօ՛, Սե'ւուկ. հօ՛, Պօ'ղօ, ո'տք վերցուր:

Հնձուորները, մանգաղը անցուցած իրենց վզին, լուռ կը քալեն, խումբ խումբ, դէպի արտերը: Կաճապարեն, որպէսզի տաքը չսկսած, առտուան զով օգին, քաղեն իրենց քաղը եւ խուրձ դիզեն մինչեւ կէս օր:

Ահա արեւը ոսկիի պէս կը ցաթի՝ երկայն բարտիներու գագաթին վրայ, եւ կամաց կամաց սողալով վար կ'իջնէ:

Կը հաւաքուի նախիրն ալ, եւ հովիւը կը քշէ կովերն ու ոչխարները՝ դէպի արօտավայր:

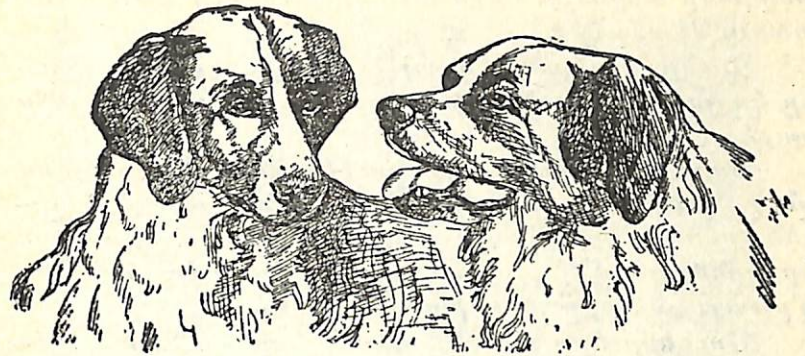
Կամաց կամաց գիւղը կ'ամայանայ, տունը կը մնան միայն պառաններն ու տանտիկիները:

Ի՛նչ գեղեցիկ է ամառուան առաւօտը գեղին մէջ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ իմաստ կու տայ ելի մասնիկը բառերուն.

1. Նախանձ	— Նախանձելի	4. Սէր	— Սիրելի
2. Փափաք	— Փափաքելի	5. Գոլ	— Գովելի
3. Ներում	— Ներելի	6. Ծօշափում	— Ծօշափելի

ՇՈՒՆԵՐԸ

Քանի՛ քանի՛ տեսակ շուներ կան:

Կայ հովիւին շունը, դամբուր որ խոշոր է, ահագին հասակ ու մեծ ուժ ունի: Գամբուր գայլերուն դէմ կը կռուի եւ ոչխարները կը պահպանէ:

Կայ փոքր շունը, հագիւ թիզ մը մեծութեամբ՝ որ տուներու մէջ կը պահեն:

Կայ որսի շունը, բարակը, որ նիհար է, բայց աշխոյժ, թեթեւօտն եւ ճարպիկ է: Բարակը որսի կ'երթայ, կենդանիներ կը հալածէ ու թռչուններ կը բռնէ:

Կան նաեւ մեր փողոցին շուները, ծոյլ, անօգուտ եւ խեղճ:

Շուները խելացի կենդանիներ են եւ շատ կը սիրեն մարդը: Անոնք կ'ուզեն ծառայել մարդուն, հաճելի ըլլալ անոր եւ սիրուիլ: Այս պատճառով է որ կ'ըսենք թէ շուները հաւատարիմ են:

Շունը երբեք չի մոռնար իր տէրը, եւ երկար

տարիներ անցնելէ ետքն ալ՝ կը ճանչնայ զայն հոտառութեամբ:

Շունը երախտագէտ ալ է. իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ՝ քծնելով, պոչը երեւցնելով, տիրոջը ոտքերը լզելով եւ թնձկալով:

Շատ երկիրներու մէջ, շուներուն աշխատանք ալ ընել կուտան. փոքր եւ թեթեւ կառքեր կը շինեն, ու այդ կառքերուն կը լծեն զանոնք: Իսկ այն երկիրներուն մէջ, ուր տարուան մեծ մասը ձմեռ կ'ըլլայ, շուները բալխիւր կը քաշեն:

Շուները երբ անօթի ըլլան, երբ ցաւ մը ունենան, կամ երկինքին վրայ լուսինը տեսնեն՝ կը սկսին ոռնալ:

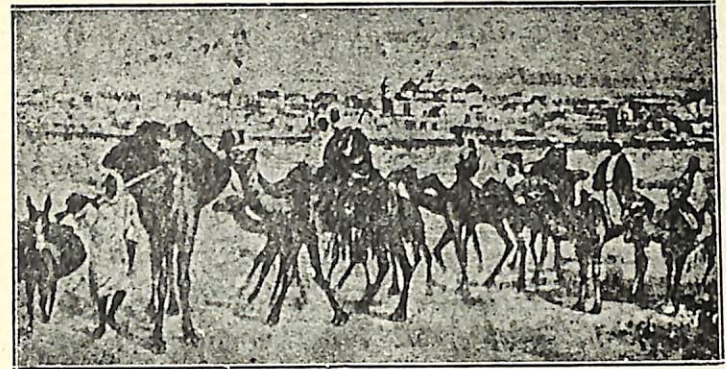
Շուները մսակեր են:

1. Ո՞ր կենդանիները մսակեր են եւ ո՞ր կենդանիները խոտակեր են:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բառերը, եւ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ իմաստ կու տայ եայ մասնիկը:

1. Արծաթ	— Արծաթեայ	4. Ծովեզր	— Ծովեզրեայ
2. Երկաթ	— Երկաթեայ	5. Գետափ	— Գետափեայ
3. Բեհեզ	— Բեհեզեայ	6. Աղամանդ	— Աղամանդեայ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Մայր մը ու որդին պատրաստուեր էին ուխտատեղի մը երթալ միասին: Բայց երբ մօտեցան օրերը ուխտին՝ մայրն հիւանդացաւ, ինկաւ անկողին: Չուզելով որդին իր ուխտէն զրկել, աղաչեց մօտի դըրացիներէն որ իր զաւակը հետերնին տանին: Դըրացիները բարեպաշտ էին, խոստացան տրդան առնել հետերնին:

2

Երեք օր ետքը ճանապարհ իյնալ կը պատրաստուէին երկու կողմէն ալ: Տասն ոսկի առաւ մայրը, ու տրդուն

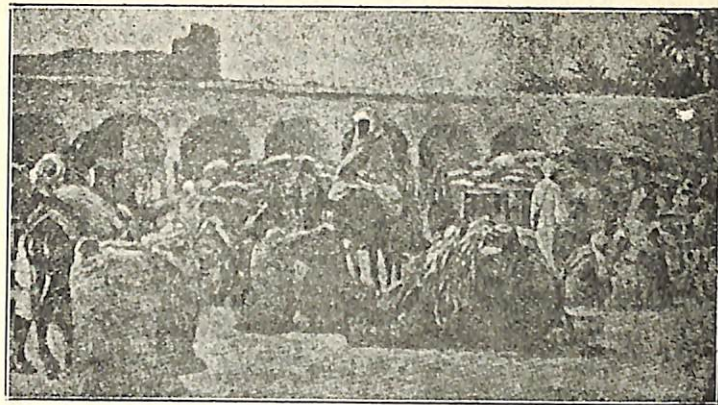
կարեց թեւին տակ եւ ըսաւ. «տե՛ս, դուն,
«զա՛ւակս, հիմա մեծ ուխտի կ'երթաս,
«երկու խօսք ունիմ քեզի իբրեւ դաս.
«չըլլա՛յ, չըլլա՛յ որ օր մը սուտ խօսիս
«եւ հանդիպիս իմ խոշոր անէծքիս.
«միշտ եղիր շիտակ, խօսի՛ր ճշմարիտ,
«հողիդ թող պայծառ, սիրտդ ըլլայ վրճիտ:»
— «Նօսք կուտամ, մայրի՛կ, մանուկը ըսաւ,
«որ պիտի ես սուտ չի խօսիմ բընաւ:»
Մայրիկը օրհնեց կրկին ու կրկին
եւ ճամբայ դըրաւ հընազանդ՝ որդին:

3

Կարաւանն ահա ուխտաւորներուն
կ'երթա՛յ ու կ'երթայ առտու, իրիկուն:
Մանուկն հեծած է վերջին ուղտը կաղ,
կ'երթայ, բայց սիրտը երբեք չէ ուրախ.
կը յիշէ հիւանդ մայրիկն հեռաւոր
որ տունը մընաց, եղաւ մենաւոր:

4

Շատ գացին թէ քիչ, ու ահա հասան
անմարդաբնակ անապատ մը լայն.
դեռ չէին կտրեր իրենց կէս ճամբան,
մէյ մ'ալ ամպի պէս սեւ սիւն մը տեսան
որ դէմէն փրրթաւ, եկաւ հեւհեւ,
եկաւ ու կեցաւ քէրվանին առջեւ:
Աւազակ էին եկողներն այսպէս:
Ուխտաւորները՝ գառնուկի պէս հեղ
կեցան որ թալլեն դիրենք, կողոպտեն,
տանին բեռ, դըրամ եւ իրերն ամէն:

5

Աւազակները գացին ու կըրկին
ես վերադարձան.
փոքրիկ մանուկին
այս հեղ մօտեցան
ու անոր ըսին.
— «Ի՞նչ ունիս քովդ, պատուա՛կան տըղայ:»
— «Տասն ոսկի ահա»,
ըսաւ անմոլար,
ցոյց տալով թեւն ու ոսկիին գումար:
Աւազակները այս որ լրսեցին՝
վազեցին գացին,
յայտնեցին պետին:

6

Աւազակապետն ըրաւ հըրաման
որ առնեն բերեն իրեն քով տըղան:
Մանուկն է եկաւ.

— «Ի՞նչ կայ քովդ, հարցուց պետր աւագակ:

— «Դարձեա՞լ ըսեմ. լա՛ւ.

«տասն ոսկի ունիմ կարուած թեւիս տակ:»

Աւագակն խնայն տըռու հրաման.

— «Շո՛ւտ, մերկացուցէք, փորձենք այս տըղան:»

Մերկացուցին եւ գումարը գրտան:

Իայց պետր ըսաւ որ դընեն նորէն

դըրամն իր տեղը ու լաւ մը կարեն:

Ապա, դառնալով աւագակը մեծ՝

հարցուց մանուկին. «Ի՞նչ բան ըստիպեց

«քեզ, ազնի՛ւ տըղաս,

«որ այսպէս ըլլաս

«ճըջմարտախօս եւ շիտակ, անվեհեր.

«դուն փոքր էիր, քեզ ո՞վ կը խուզարկէր...:»

— «Ես ուխտի կ'երթամ իմ քարւանիս հետ,

«մայրս հիւանդ է, ինկած անկողին.

«եւ ինձ պատուիրեց, աւագակապե՛տ,

«որ յոյս չի դնեմ ո՛չ վատթար սուտին,

«ո՛չ խարէութեան վըրայ անպատիւ,

«այլ խօսիմ մ'իայն ճշմարիտն ազնիւ.

«եւ ասոր համար օրհնեց իմ ճամբաս

«եւ ըսաւ, «որդի՛ս, բարով տուն դառնաս:»

«Մօրս պատուէրը սուրբ է ու արդար,

«եւ ես չեմ սըտեր՝ իր սիրուն համար:»

7

Աւագակապետն ըզգածուած էր խոր.

բըռնեց տըղուն ձեռքն ու ըսաւ անոր.

— «Դո՛ւն, անբիժ մանուկ, ինձի յաղթեցիր

«եւ լոյսի ճամբան առջիս ցոյց տըռիր:

«Մութի մէջ էի ես օր ու գիշեր.

110

«չեղաւ մէկը որ իմ թեւէս բըռնէր՝

«եւ զիս դուրս հանէր ու մըղէր ուժդին

«դէպի պատուաւոր դորձին ու խօսքին:

«Այսօր, ո՛վ տըղայ, լեզուդ մանկական

«ինձի ցոյց տըռաւ փրկութեան ճամբան.

«ես պիտի ճըգեմ ամէն զազիր դորժ

«ու պիտի ըլլամ դարձեալ հողագործ՝

«մաքուր ձեռքերով, հալալ քրտինքով

«պահելու համար խիղճս անվըրդով:»

Եւ ապա դարձաւ

իւր ընկերներուն՝

եւ այսպէս ըսաւ.

«Ձեզ ալ, ընկերներ՛ր, իմ պատուէրս է որ

«դուք ալ ուխտ ընէք ինձի հետ այսօր.

«դառնաք ձեր տունը, ձեր արտ ու դաշտին,

«հողը մըշակէք, փրկէք ձեր հոգին:

«Ով որ հակառակ վարուի իմ խօսքիս՝

«պիտի հանդիպի իմ տաք գնդակիս...»

8

Հրրաման ըրաւ որ դողօնն առնեն

եւ կարաւանին տանին ու յանձնեն.

տանին ու յանձնեն, եւ անապատին

առաջնորդն ըլլան, ցոյց տան այն ուղին

որ կ'երթայ դէպի սուրբ ուխտատեղին:

Յետոյ ծընրադրեց, աղօթք մ'ըսաւ ցած,

եւ ոտքի ելաւ, ու գընա՛ց, գընա՛ց...

111

Գիշեր մը գողեր եկան, Խիկար Իմաստունին տունը բացին: Սրբեցին, սկրդեցին տանը մէջ եղած չեղածը, ելան գացին:

Աստուն կանուխ, գրացիներն հաւաքուեցան խեղճ Խիկար Իմաստունին դռան առջեւ, եւ ամէն մէկը մէյ մէկ կարծիք կը յայտնէր:

— Նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք, կը կրկնէր Չուլհակ Կարօն. տան մը պատերը այսքան ցած կը շինե՞ն... հարկաւ տանիք մը որ այսքան ցած ըլլայ, գող ալ կը մտնէ ներս, աղուէս ալ...:

Չէ՛, կ'ըսէր դարբին Ղազարը, յանցանքը հոն է որ դուռը լաւ կղպանք չունի... տունը ըսածդ այդպէս անհող վիճակի մէջ կը ձգուի՞...:

— Տանը պատերն ալ ամուր չեն շինուած, աղբա՛ր, կը պնդէր որմնադիր Թորոսը: Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, աղիւսէն զատ ուրիշ բան չի կայ անոնց մէջ...:

Այսպէս, ամէն գլուխէ մէկ մէկ ձայն կ'ելլէր: Մէկը դռան տախտակը բարակ կը գտնէր, ուրիշ մը՝ տան լուսամուտները շատ լայն կը համարէր:

Վերջապէս, ամէնքն ալ յանցաւոր կը հանէին Խիկարը:

Բոլորն ալ, մէկ բերան, կը դատապարտէին տան տէրը, բայց գողին համար բան ըսող չի կար:

Խիկար Իմաստուն լսեց, լսեց բոլոր ըսուածները, ու յետոյ, դարձաւ հարցուց հաւաքուած բաղմուխեան.

— Ծա՛տ լաւ. ձեր բոլոր կարծիքները աղէկ, աչքիս վրա՛յ, գլխուս վրա՛յ. ես յանցաւոր եմ, տունը յանցաւոր է, դուռը յանցաւոր է. հասա այս գողե՞րը, բնա՛ւ յանցանք չի կայ անոնց...:

1

Աստուած երբ որ ստեղծեց ցամաքին, ծովին ու երկինքին բոլոր կենդանիները, ամէնքն ալ կարգով կեցած էին անոր առջեւ:

Կանչեց շունն ու գայլը, կատուն ու վագրը, առիւծն ու յովազը, եւ ըսաւ անոնց.

— Գացէ՛ք, բնակեցէ՛ք լեռներն ու անտառները. ձեզի տուի սուր ժանիքներ, ձեզի տուի ճիրաններ, որ գտնէք ձեր կերակուրը եւ ապրիք...:

Շունն ու գայլը, կատուն ու վագրը, առիւծն ու յովազը, եւ իրենց պէս բոլոր գիշատիչ գաղանները, ուրախ ուրախ հեռացան, ու գացին որս փնտռելու:

2

Եկան այծն ու գոմէշը, ձին ու էշը:

— Նայեցէ՛ք ձեր ոտքերուն, Աստուած ըսաւ այծին ու գոմէշին, ձիուն ու իշուն:

Նայեցան. այծն ու գոմէշը տեսան որ կճղակներ ունին. ձին ու էշն ալ ամբակներ:

— Ձեզի ժանիքներ չեմ տուած, ըսաւ Աստուած.

ձեզի տուած եմ աղօրիք ակռաներ, որ խոտ ու դարի
ուտէք... միայն, լա՛ւ լսեցէք. ով որ սմբակ ունի,
պիտի չորոճայ. ով որ կճղակ ունի պիտի որոճայ...
Գացէ՛ք, խոտակերներ, ապրեցէք դաշտերուն մէջ:
Ձին առաջ անցաւ, էջը անոր ետեւէն, գոմէջն ու
այծն ալ, կամաց կամաց, իշուն ետեւէն:

Ձին խրխնջեց, վազեց դէպի արօտատեղին եւ
սկսաւ արծիլ իշուն հետ. գոմէջն ու այծն ալ կեցան
իրենց մսուրներուն առջեւ, եւ սկսան հանդարտ որո-
ճալ:

3

Կարգը եկաւ թռչուններուն:

Աստուած ըսաւ.

— Առաջ անցի՛ր, արծիւ. եկո՛ւր դուն ալ, բա-
զէ՛, ուրո՛ւր, ա՛նգը: Ձեզի տուի գօրաւոր թեւեր՝
որ թռչիք օդին մէջ ամենէն բարձրը. ձեզի տուի սը-
րատես աչքեր, եւ կոր ու սրածայր կտուցներ. ձեզի
տուի մագիլներ, որպէսզի մսակեր ըլլաք եւ անօթի
չմնաք: Թռէ՛ք հիմա եւ գացէք աշխարհ:

Արծիւն ու անգղը, ուրուրն ու բազէն՝ թափ տը-
ւին իրենց թեւերուն, սլացան օդին մէջ եւ բարձրա-
ցան ամպերէն վեր:

Ահագին բարձրութենէն, արծիւը գետնին վը-
րայ նշմարեց նորածին գառնուկ մը, ուրուրն ալ՝
հաւին ձագերը:

Արծիւը կայծակի պէս վար իջաւ, գրկեց գառ-
նուկը իր մագիլներուն մէջ ու բարձրացաւ երկինք.
ուրուրն ալ խոյացաւ, իր կտուցով բռնեց հաւուն
ձագը, եւ թռաւ նոյնպէս օդին մէջ:

4

Աստուած ստեղծեց սողունները, օձն ու կարի-
ճը:

Ստեղծեց հաւերն ու կաքաւները՝ թանձր կտուց-
ներով ու կարճ թեւերով, որպէսզի շատ չթռչին
եւ ցորենի հատիկներ ուտեն:

Ստեղծեց կռունկն ու արագիլը՝ երկայն վիզով
ու երկայն սրունքներով. կարապն ու բաղը՝ մաշկա-
պատ ստներով:

Ստեղծեց ծովին ձուկերն ալ կարգ կարգ ու տե-
սակ տեսակ: Ամէնքն ալ զրկեց իրենց տեղերը:

Կարծեց թէ ա՛լ կենդանի չմնաց:

Բայց ահա, յանկարծ, ոտոտտելով-ոտոտտե-
լով, քարի մը տակէն մէջտեղ ելաւ փոքր, երկչոտ
կենդանի մը, եւ ըսաւ Աստուած-պապային.

— Հապա ե՞ս ո՛ւր պիտի բնակիմ. ինծի համար
տեղ մը չորոշեցիր...

Աստուած-պապան աղէկ մը նայեցաւ այդ կեն-
դանիին վրայ, եւ քիչ մը մտամտալէ ետք ըսաւ.

— Գո՛րտ, կը տեսնեմ որ շատ խեղճ, շատ վախ-
կոտ ես դուն. անոր համար, լաւ է որ թէ՛ ջուրին մէջ
ապրիս, թէ՛ ցամաքին վրայ. հայտէ՛, փախիր նա-
յի՛մ...

Գորտը, ցատկելով-ցատկելով, վազեց, գնաց,
նետուեցաւ առուին մէջ:

1. Ուսուցիչէն կը խնդրենք բացատրել թէ ինչպէս իւրա-
քանչիւր կենդանի յարմար կազմուածք ունի՝ իր պէտքերուն
եւ իր բնական միջավայրին համեմատ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

1. Սողալ	— Սողուն	4. Եռանդ	— Եռանդուն
2. Շարժիլ	— Շարժուն	5. Հաս	— Հասուն
3. Թռչիլ	— Թռչուն	6. Հաստատ	— Հաստատուն

Մանուկը մէկ վարդիկ տեսաւ,
սիրուն վարդն էր մէջը դաշտին.
Եւ սրբտաթունդ շուտ մօտեցաւ
որ լաւ նայի սիրուն վարդին.

Ա՛յ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն էր մէջը դաշտին:

Մանուկ ըսաւ.— Քեզ կը քաղե՛մ,
ա՛յ իմ վարդիկ մէջը դաշտին:
Վարդիկն ըսաւ.— Փուշեր ունիմ,
դուն չես դպնար կարմիր վարդին:

Ա՛յ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդը մէջը դաշտին:

Չար մանուկը վարդը քաղեց,
սիրուն վարդն որ մէջն էր դաշտին.
Վարդը թէեւ զայն ծակծկեց,
բայց ա՛լ եղաւ անոր գերին:

Վա՛խ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն որ մէջն էր դաշտին:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ուրդ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Նուաղ	— Նուազուրդ	3. Յագ	— Յագուրդ
2. Աճում	— Աճուրդ	4. Արձակ	— Արձակուրդ

1

Ամառն եկաւ. ինչպէ՛ս եկաւ, չի տեսանք:
Արտերը կանաչ էին՝ դեղնեցան. խոտերը նոր կը
բուսնէին՝ ահա չորցեր են:

Գեղացիները վաղուց մտեր են մանգաղի:

Կը հնձեն ցորենը սուր մանգաղներով, կը հըն-
ձեն արագ-արագ: Արտը կը մերկանայ, կը բացուին
սեւ ակօսները, եւ դաշտին երեսը փոքր-փոքր խուր-
ձեր միայն կ'երեւան:

Սարեակները կը թռչին հնձուորներուն ետեւէն,
ու կը ժողվեն թափած հատիկները:

Ո՛ւՖ, ի՛նչ տաք է արեգակը:

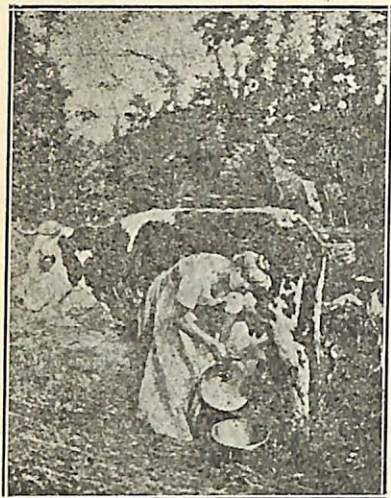
Կէս օր է, տեսէ՛ք, գոմէշները ի՛նչպէս երկնցեր
են տղմուտ ճահիճին մէջ: Պառկեր են հանդարտ, որ-
պէսզի զովանալով՝ հանգստանան քիչ մը. պառկեր
են ու կ'որոճան անվրդով:

Ահա հնձուորներն ալ կը ձգեն իրենց մանգաղ-
ները, կը նստին՝ հանգիստ առնելու եւ կէս օրուան
ճաշն ընելու:

2

Պարապ սայլերը կեցեր են արտերուն մէկ կող-
մը. կը սպասեն որ իրկուն ըլլայ եւ դառնան գիւղը:
Եզները կարծին քիչ մը հեռուն. իրենց պոչը աջ
ու ձախ շարժելով, կը փախցնեն ճանձերը:

Արտին մէջ ո՛չ ծառ կայ, ոչ շուք: Միայն երկու
խաչածեւ փայտերով շինուած տաղաւար մը կայ,
որուն վրայ ճերմակ կտաւ մը ձգեր են

հնձուորները:

Տաղաւարին տակ պառկեր է գեղացի մանկիկը, անուշ անուշ կը քնանայ: Կը քնանայ, որպէսզի մեծնայ եւ ինք ալ դայ աշխատելու այս արտին մէջ:

Բայց հնձուորները շատ անօթի են, որովհետեւ աշխատեր են անդադար մինչեւ կէս օր:

Տանտիկինը փիլաւ է եփեր, եւ թան ու թացան է զրկեր բանուորներուն:

Յոգնած աշխատաւորները ծալլապատիկ կը նստին գետինը:

Պզտիկ Մարկոսը, որ ճաշն է բերեր, վար կը դնէ ձեռքին խոնչան, ու մէջքէն մէկիկ մէկիկ կը հանէ դգալները:

Հեռուէն քէհեան ալ կուգայ, կը նայի խուրձերուն ու բարդին, եւ դառնալով սեղանի նստած հընձուորներուն՝ կ'ըսէ.

— Պէրէքէ՛ թով ըլլայ...

Ամառը եկաւ, բայց ի՛նչպէս եկաւ, չի տեսանք:

1. Ո՞վ է որ կը հասունցնէ հունձքերը եւ պտուղները:

2. Ըսէք թէ ամառը դուք ալ արտ դացած էք. ի՞նչ էք տեսեր հոն:

Երբ որ Լեւոն իր երգը վերջացուց, գնաց իր հայրիկին քով եւ հարցուց անոր.

— Հայրի՛կ, ըսէ՛ ինձի, ի՞նչ է հայրենիքը. շատ անգամ կը լսեմ որ «հայրենիք, հայրենիք» կ'ըսեն. դեռ քիչ մը առաջ ալ երգիս մէջ «հայրենիք» անունը կար: Չեմ հասկնար, ի՞նչ բան է հայրենիքը:

Հայրիկը ժպտեցաւ, վեր վերցուց Լեւոնը իր ծունկերուն վրայ, եւ ըսաւ անոր.

— Հայրենիքը, գաւա՛կս, մեր տունն է, մեր փողոցն է, մեր դիւղն է...

«Ահա այս սիրուն դաշտերն են, այս բլուրներն են, այս հողն է՝ որուն վրայ ես ծնած եմ, իմ հայրիկս ծնած է ու իմ մեծ հայրս ծնած է:

«Հայրենիքը մեր գերեզմաննոցն է, որուն մէջ կը գտնուին մեր նախնիքներուն, մեր ազգականներուն ու մեր սիրելիներուն ոսկորները: Մեր գիւղին աղբիւրն է, մեր գիւղին օդն ու արեգակն է, մեր գիւղին մէջ ապրող մարդիկն են...

«Քու հայրենիքդ հիմա շատ փոքր է դեռ. — ա՛յ, այս սենեակն է որուն մէջ ազատ կը վազես, կ'երթաս — կուգաս ու կը ցատկես. քու հայրիկդ է, քու մայրիկդ է, քու մեծ—մայրդ է, քու ընկերներդ են՝ որոնց հետ կը խաղաս, որոնց հետ քու լեզուովդ կը խօսիս ու կ'երգես:

«Երբ որ մեծնաս, հայրենիքն ալ պիտի մեծնայ քեզի հետ. եւ ինչպէս որ այսօր սորվեցար, այն ատե՛ն ալ պիտի գիտնաս թէ՛ ո՛րն է քու հայրենի՛քդ եւ ի՛նչքան մեծ է անիկա:»

Հայրիկը անգամ մըն ալ համբուրեց Լեւոնին ե-

բեաները, եւ վար իջեցուց իր ծունկերուն վրայէն:
 Եւ լեւոն ուրախութեամբ սկսաւ վազել սենեակին մէջ, ու երգել:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէ՛ք թէ պան մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Ուղտ	— Ուղտապան	3. Այդի	— Այգեպան
2. Զորի	— Զորեպան	4. Պահ	— Պահապան

ՎԱՂԸ ՎԻՃԱԿ Է

Աղջիկներ, վաղը Վիճակ է, հա՛յ, Վիճակ է:
 Եկէ՛ք, երթանք, եօթն աղբիւրէ ջուր բերենք,
 եօթը թուփէ ծաղիկ քաղենք:
 Եօթն աղբիւրին ջուրով՝ կարմիր բոլակը լեցը-
 նենք, եօթը թուփի ծաղիկն ալ մէջը թափենք:
 Հաւաքուինք մեծ ու պղտիկ՝ անոր մէջ մէկ մէկ
 բան ձգենք:
 Զգածնիս մարդ չի տեսնայ, տեսնողն ալ տես-
 նայ՝ ու մարդու իմաց չի տայ:
 Վաղն առտուն լուսնայ, Վիճակը դայ. Վիճակը
 դայ կարմիր-կանաչ արեւով:
 Նազլին քօղքն առնէ գլխուն՝ թազուհի ըլլայ,

Հոռմերն ալ գուշակ:

Դուռ դրացնի աղջիկներով հաւաքուինք, գանք
 շարուինք մեր կտուրը, ձայն ձայնի տանք ո՛ր եր-
 գէ՛նք.

Նստեր է թախտը,
 կը հայի բախտը.
 քաշէ՛, Նազլի, քաշէ՛,
 հանէ՛ վիճակը:

Նազլի թազուհին վիճակը հանէ, Հոռմեր գու-
 շակն ալ մեր բախտը ըսէ.

Զուրը կուգայ առուրկըներ,
 գրող տանէ պառուրկըներ.
 Խոն ու խոնչա աղջիկըներ,
 պաղ ու պաղչա տղաքըներ:

Վաղը Վիճակ է, հա՛յ, Վիճակ է:
 Կուժն առնենք, երթանք եօթն աղբիւրէ ջուր բե-
 րենք:

- Կանաչ լեռն ելլանք եօթը թուփէ ծաղիկ քաղենք:
1. Զեր տեղին մէջ ալ վիճակը այսպէ՛ս կը տօնեն:
 2. Ըսէ՛ք թէ Վիճակի տօնին օրը դո՛ւք ի՛նչ ըրի՛ք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Տեսէք թէ ալի մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Յաւ	— Յաւալի	3. Տաղտուկ	— Տաղտկալի
2. Ողբ	— Ողբալի	4. Զարմանք	— Զարմանալի

Երկու աղքատ աղբորտիք կ'ըլլան: Կը մտածեն թէ՛ ի՛նչ ընեն իրենց տունը պահեն: Կը վճռեն որ փոքրը տունը մնայ, մեծը երթայ՝ ունեւորի քով ծառայ մտնէ, ամսական առնէ, դրկէ տուն:

Փոքրը կը մնայ տունը, մեծը կ'ըլլայ, կ'երթայ, հարուստ մարդու մը քով ծառայ կը մտնէ:

Ժամանակ կը նշանակեն՝ գալիք դարնան, հեղ մըն ալ կ'ըլլին ձայնը լսուիլը:

Բայց, հարուստը պայման մը կը դնէ ծառային: Կ'ըսէ. «մինչեւ այն ժամանակ, մեղմէ ո՛վ որ բարկանայ, անիկա տուժէ: Եթէ դուն բարկանաս՝ դուն ինծի տասը ոսկի տուգանք տաս. եթէ ես բարկանամ՝ ե՛ս տամ:»

— Բայց ես տասը ոսկի չունիմ. — կ'ըսէ ծառան:

— Վնաս չունի. փոխարէնը ինծի տասը տարի ձրի ծառայ կ'ըլլաս:

Աղքատ տղան հեղ մը կը վախնայ այս տարօրինակ պայմանէն, հեղ մըն ալ կը մտածէ թէ՛ բա՛ն չունիս, ի՛նչ պիտի պատահի որ: Ի՛նչ որ ըսեն, ինչ որ ընեն՝ ես չեմ բարկանար, լմնցա՛ւ գնաց: Իսկ եթէ իրենք բարկանան, կը տուժեն իրենց պայմանով:

Կը համաձայնի: Պայմանը կ'որոշեն եւ կը մտնէ ծառայութեան:

Միւս օրը, առտուն կանուխ, տէրը անկողնէն կը հանէ ծառան, կը դրկէ իր արտը՝ հնձելու:

— Գնա՛, — կ'ըսէ. քանի լոյս է, հնձէ՛. որ մուլին ինկաւ՝ կու գաս տուն:

Ծառան կ'երթայ, ամբողջ օրը կը հնձէ, իրկուներ յոգնած կու գայ տուն: Տէրը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ եկար:

— Է՛, արեւը մարը մտաւ, ես ալ եկայ տուն, — կը պատասխանէ ծառան:

— Ձէ՛, ատպէս չէ՛: Ես քեզի ըսի՝ քանի լոյս է, հնձելու ես: Արեւը մարը մտաւ, բայց տե՛ս, անոր աղբար լուսնկան ելաւ: Լուսնկա՞ն ի՛նչ պակաս լոյս կու տայ...

— Աս ի՞նչպէս կ'ըլլայ... — կը զարմանայ ծառան:

— Հը՞, կը բարկանա՞ս ըսել է, — կը հարցնէ տէրը:

— Ձէ՛, չեմ բարկանար... ես միայն կ'ըսէի թէ՛ յոգնած եմ... քիչ մը հանգստանամ... — կը թոթովէ վախցած ծառան, ու կ'երթայ նորէն հնձելու:

Կը հնձէ, կը հնձէ՝ մինչեւ լուսնկան մարը կը մտնէ:

Բայց, լուսնկան մարը կը մտնէ թէ չէ, արեգակը կը կը ցաթի: Ծառան ուժասպառ կ'իյնայ արտին մէջ:

— Վա՛յ, քու արտդ ալ հարամ ըլլա՛յ, քու հացըդ ալ, քու տուած ամսականդ ա՛լ... կը սկսի անիծել յուսահատած:

— Հը՞, ըսել է կը բարկանա՞ս, — գլխուն վերեւ կը տնկուի հարուստը: Քանի որ կը բարկանաս, մեր պայմանը պայման է: Ալ չըսես թէ քեզի հետ առանց իրաւունքի վարուեցայ:

Ու պայմանի ուժով կը ստիպէ որ՝ ծառան կա՛մ տասը ոսկի տայ, կամ տասը տարի ձրի ծառայէ:

Ծառան կը մնայ կրակի մէջ: Տասը ոսկի չունէր

որ տար, հոգին ազատէր. տասը տարի ալ այս տե-
սակ մարդու ծառայելը՝ ըլլալիք բան չէր:

Կը մտմտայ, կը մտմտայ, վերջը տասը ոսկիի
պարտամուրհակ կու տայ հարուստին, ու ձեռքը պա-
րա՛պ, տուն կը դառնայ:

3

— Է՞, Է՞նչ ըրիր, աբա՛ր, — կը հարցնէ փոքր
եղբայրը:

Ու մեծ աղբարը կը նստի, կը պատմէ գլխուն ե-
կածը:

— Վնաս չունի, — կ'ըսէ փոքրը. տարտ մի՛
ըներ. դուն տունը կեցիր, հիմա ալ ես երթամ:

Կ'ելլայ, այս անգամ փոքր եղբայրը կ'երթայ,
ծառայ կը մտնայ նոյն հարուստին քով:

Հարուստը դարձեալ ժամանակ կ'որոշէ՝ մինչեւ
միւս դարնան կ'ուրիւն ձայնը. պայման կը դնէ՝ որ,
եթէ ծառան բարկանայ՝ տասը ոսկի տայ կամ տասը
տարի ձրի ծառայէ իրեն. իսկ եթէ ինք բարկանայ՝
տասը ոսկի տայ ու այն օրէն ալ ծառան տուն դրկէ:

— Չէ՛, ատի քիչ է, — կը հակառակի տղան: Թէ
դուն բարկանաս՝ դուն ինծի քսան ոսկի տաս. թէ ես
բարկանամ՝ կամ քեզի քսան ոսկի տամ, կամ քսան
տարի ձրի ծառայեմ:

— Լա՛ւ, — կ'ըսէ հարուստը ուրախութեամբ:

Պայմանը կ'որոշեն, ու փոքր աղբարը կը մտնայ
ծառայութեան:

4

Առաւօտը կը լուսնայ, ու ծառան տեղէն չ'ելլար:
Տէրը դուրս կ'երթայ, ներս կու գայ, ծառան դեռ քը-
նացեր է:

— Ա՛յ տղայ, տէ՛ ելիր, է՛, օրը ճաշ եղաւ:

124

— Հ՞ը, կը բարկանա՞ս... — գլուխը կը վեր-
ցնէ ծառան:

— Չէ՛, չեմ բարկանար, — վախցած կը պատաս-
խանէ տէրը. միայն կ'ըսեմ որ՝ պէտք է երթանք
հունձքի:

Վերջապէս ծառան կ'ելլէ անկողնէն, կը սկսի
տըրեխները հագնիլ: Տէրը դուրս կ'երթայ, ներս կու
գայ, դեռ ան իր տրեխները կը հագնի:

— Է՛յ տղայ, տէ՛ շո՛ւտ ըրէ, հագի՛ր է՛...

— Հը՞, չե՛ս բարկանար անշուշտ...

— Չէ՛, ո՞վ կը բարկանայ, ես միայն ըսել կ'ու-
զէի թէ՛ կ'ուշանանք...

— Հա՛, ատ ուրիշ է. եթէ չէ՛ պայմանը պայ-
ման է:

Մինչեւ ծառան տրեխները կը հագնի, մինչեւ
արտը կ'երթան, կը դառնայ ճաշ:

— Ալ ի՛նչ հնձելու ժամանակ է, — կ'ըսէ ծառան.
կը տեսնե՞ս, ամէնքն ալ կը ճաշեն. մենք ալ մեր ճա-
շըն ուտենք, յետո՛յ:

Կը նստին, կ'ուտեն ճաշը:

Ճաշէն յետոյ, ծառան կ'ըսէ. «մշակ մարդիկ
ենք քիչ մըն ալ հանգստանալո՞ւ ենք, թէ չէ»: Գը-
լուխը կը կոխէ խոտերուն մէջ եւ կը քնանայ մինչեւ
իրկուն:

— Ծո՛՛ վե՛ր ելիր, մթնեց է՛, ուրիշները հնձե-
ցին, մեր արտը մնաց... վա՛յ քեզ ղրկողին հերն ա-
նիծած. վա՛յ քու կերածդ ալ քթէդ գայ, քու խմա՛-
ծըդ ալ... աս ի՞նչ կրակի մէջ ինկայ... — կը սկսի
պոռալ յուսահատած տէրը:

— Հը՞, չըլլա՞յ թէ բարկացար, — գլուխը վեր
կ'առնէ ծառան:

— Չէ՛, ո՞վ է բարկացողը, ես ան կ'ըսէի թէ՛
մթներ է, տուն երթալու ժամանակ է:

125

— Հա՛, ատ ուրիշ բան է, երթա՛նք. թէ չէ՛ մեր պայմանը գիտես. վա՛յ անոր որ բարկանայ:

5

Կու գան տուն: Կը տեսնեն որ հիւր է եկեր:

Տէրը կը զրկէ ծառան թէ՛ գնա՛, մեր ոչխարներէն մէկը մորթէ՛:

— Ո՞րը, — կը հարցնէ ծառան:

— Որը որ պատահեցաւ:

Ծառան կ'երթայ: Քիչ մը վերջը, մարդիկ վազելով լուր կը բերեն հարուստին թէ՛ հասիր, ծառան ջարդեց ամբողջ հօտը:

Հարուստը կը վազէ, եւ ի՛նչ տեսնէ որ հաւնիս. քանի ոչխար որ կայ, ծառան մորթեր է բոլորը:

Մարդն է՛ գլխուն կը զարնէ ու կը պոռայ.

— Աս ի՞նչ ես ըրեր, տնաւե՛ր մարդ. քու տո՛ւնդ մրեղի, ինչպէս որ իմ տունս մրեղեցիր...

— Դու ըսիր թէ՛ «ո՛ր ոչխարը որ պատահի՛ մորթէ՛», ես ալ մորթեցի. ուրիշ էւել պակաս ի՛նչ եմ ըրեր, — կը պատասխանէ ծառան հանդարտօրէն: Բայց, կարծեմ դուն կը բարկանաս...

— Չէ՛, չեմ բարկանար, միայն սիրտս կը խըշխըշայ որ այսքան տաւարս փճացաւ...

— Լա՛ւ, որ չես բարկանար, նորէն կը ծառայեմ:

6

Փոքր եղբայրը, այսպէս, մէկ քանի ամիս, մինչեւ ձմեռ՝ ծառայելով հարուստին, իրաւ որ մարդուն տունը աւրեց:

Հարուստը կը մտածէ թէ՛ ի՛նչ ընէ, ի՛նչպէս ընէ, որ ազատի այս ծառայէն: Պայման է դրեր՝ մինչեւ հեղ մըն ալ դարնան կկուին ձայնը, իսկ ահա դեռ

նոր են մտեր ձմեռ. ո՛ւր ես դարուն, ո՛ւր ես կկուի ձայն...

Կը մտմտայ, կը մտմտայ, վերջը հնար մը կը գտնայ: Կը տանի կնիկը անտառը, կը հանէ ծառի մը վրայ ու կը պատուիրէ որ «կո՛ւ-կու» կանչէ:

Ինք ալ կու գայ, ծառան կը տանի թէ՛ երթանք անտառը որսի:

Անտառը կը մտնեն թէ չէ, հարուստին կինը ծառին վրայէն կը կանչէ. — «կուկո՛ւ, կուկո՛ւ»...

— Ը՛հ, աչքը լոյս, — կ'ըսէ տէրը ծառային. կկուն կանչեց, ժամանակը լրացաւ...

Ծառան անմիջապէս կը հասկնայ տիրոջը խորամանկութիւնը:

— Չէ՛, կ'ըսէ, ո՞վ է լսեր որ տարուան այս եղանակին, ձմեռուան կիսուն՝ կկու կանչէ: Ես պիտի սպաննեմ աս կկուն, տեսնեմ ի՛նչ կկու է...

Կ'ըսէ ու կը շիտկէ հրացանը դէպի ծառը:

Տէրը պոռալով, կը բռնէ հրացանը, կը սկսի կուրիլ ու անիծել գինք ծառայ բռնելու օրը:

— Հը՞, չըլլա՞յ թէ բարկացար...

— Հա՛, աղբա՛ր, հերի՛ք է, — կ'ըսէ հարուստը. եկո՛ւր, ի՛նչ տուգանք որ պիտի տամ, տա՛մ, ազատիմ քեզմէ: Ես եմ դրեր պայմանը, — ես ալ պէտք է տուժեմ:

Հիմա, նոր կը հասկնամ հնուց խօսքը թէ՛ «մարդ ինչ որ ընէ, իրեն կ'ընէ»:

7

Այսպէս, փոքր աղբարը կը պատուէ մեծ աղբօրը տուած պարտքի թուղթը, տասը ոսկի ալ վրայ կ'առնէ, դեռ հասցուցած վնասներն ալ անդին:

Կ'առնէ ու կը վերադառնայ իրենց տունը:

Բայց այն օրուընէ ասդին, հարուստը ա՛լ ոչ այդ տեսակ պայման կը դնէ, ոչ ալ ծառայ կը ղրկէ՝ լուսնի լոյսով արտ հնձելու:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

- Ըսէ՛ք թէ ոյք մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.
1. Ծածկել	— Ծածկոյք	4. Սովոր	— Սովորոյք
2. Հաւաքել	— Հաւաքոյք	5. Հաս	— Հասոյք
3. Երեկոյ	— Երեկոյք	6. Ճկել	— Ճկոյք

ԻՄ ԳԱՌՆՈՒԿՍ

1

Մենք ունէինք կովեր, հորթեր, շուներ. բայց ես, ամենէն շատ կը սիրէի մեր գառնուկը:

Հայրս՝ Զատիկին, այդ սեւ գառնուկը դներ էր, ինծի համար:

Վեց ամիս պահեցի ես եւ մեծցուցի:

Գեղեցիկ գառնուկ էր, սիրուն դուռնչով. ունէր գոյգ մը փոքրիկ եղջիւրներ. ես անոնց վրայ, ամէն օր, հաւի ճարպ կը քսէի՝ որ փայլին:

Այնքան սիրեցի իմ գառնուկս՝ որ գիշերներն անգամ չէի ուզեր բաժնուիլ անկէ: Ամէն օր, կը տա-

նէի քաղաքէն դուրս եւ կ'արածեցնէի:

Անունը դրեր էի Լէյլի: Ու Լէյլին կը վազէր ետեւէս՝ ուրախ-ուրախ ցատկըտելով: Կը լզէր ձեռքերս, դուռնչը կը դնէր ծունկերուս վրայ, եւ իր խոր, գեղեցիկ աչքերը կը յառէր երեսիս:

Շաբաթը երկու անգամ կը լուայի իր բուրդը օձառով, եւ կը սանտրէի: Եղջիւրները կամաց կամաց կը միանային իրարու եւ կը ծռէին:

Ա՛խ, անգամ մը մեծնա՛ր, կ'ըսէի ինքնիրենս. մեծնա՛ր, ու ամէնքն ալ տեսնէին թէ ի՞նչպէս կըտորի՞ս պիտի ըլլայ, ի՞նչպէս պիտի կուռի միւս խոչերուն հետ, եւ պիտի յաղթէ՛ անոնց...

Իմ մեծ փափաքս էր ասիկա, որուն համար երբեմն, դասերս անգամ կը մոռնայի:

2

Սակայն, չար ժամը կը մօտենար գառնուկիս գլխուն:

Ամէն իրիկուն, հայրս ու մայրս կը փափսային իրարու հետ. կը լսէի մօրս հատ-հուտ խօսքերը. «չեմ կրնար ուտել անոր միսը... մե՛ղք է, մե՛ղք է...»:

Կասկած չի կար որ, խօսքը գառնուկիս համար էր: Հայրս կ'ուզէր մորթել, եւ մայրս չէր թող տար:

Առտու մը, օ՛հ, երբե՛ք, երբե՛ք, չեմ մոռնար այդ օրը, — հայրս առաւ դանակը եւ սկսաւ սրել: Վճռուած էր. պիտի մորթէր գառնուկս, իմ ընկերս՝ որուն հետ ա՛յնքան ուրախ օրեր էի անցուցեր:

Ինկայ հօրս ոտքերը. աղերսեցի որ խնայէ գառնուկս, լացի, հեկեկացի: Օգուտ չըրաւ. հայրս անյողդողդ էր:

Գնաց ախոռը, քակեց գառնուկս, տարաւ մեր տան ետեւի փոքրիկ բակը:

Ես վազեցի, գրկեցի գառնուկին գլուխը, համբուրեցի: Չէի ուզեր բաժնուիլ անկէ. հայրս իր ուժեղ ձեռքով հրեց զիս: Ինկայ գետին՝ հեկեկալով:

Վերջին անգամ փայլեցան անմեղ գառնուկին եղջիւրները՝ արեգակին տակ: Անհետացաւ անիկա պատին ետեւը:

3

Երբ հայրս, քանի մը ըստէ ետք, երեւցաւ՝ ձեռքը բռնած արիւնաթաթախ դանակը, ես սոսկացի. ինծի այնպէս կու գար թէ հայրս մեծ մեղք է գործեր, արդար արիւն է թափեր:

Օրերը տխուր անցան վրայէս. ես խելագարի պէս էի. չէի գիտե՛ր՝ ի՛նչ ընեմ, ի՛նչպէս մոռնամ մորթուած բարեկամս:

Ամէն անգամ, երբ կը յիշէի զինք՝ արցունքը պուկս կը կպէր: Կը յիշէի ամէն օր, ամէն ժամ. եւ կը տեսնէի զինք նոյնիսկ երազիս մէջ:

Ու դեռ մինչեւ այսօր ալ, չեմ մոռցեր զինք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Տեսէք թէ եղ մասնիկը ի՛նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Համ	— Համեղ	4. Հիւթ	— Հիւթեղ
2. Ուժ	— Ուժեղ	5. Ինչ *	— Ընչեղ
3. Չօր	— Չօրեղ	6. Հանճար	— Հանճարեղ

ԵՂՆԻԿ ԱՂԲԱՐԸ

1

Երկու որբեր,
քոյր ու աղբար,
մոլորած են, կ'երթան հեռո՛ւ.
արեւն է վառ,
ճամբան երկար.
ո՛չ աղբիւր կայ, ոչ առու:

Քոյրը մեծ էր, կը համբերէր,
կը դիմանար արեւին.
բայց աղբարը փոքրիկ էր դեռ,
չէր դիմանար ծարաւին:

Կ'երթա՛ն ու կ'երթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
կովի ոտքի տեղ, մէջը լեցուն ջուր.

— «Քուրի՛կ, իմ քուրի՛կ, շատ շատ ծարաւ եմ,
թո՛ղ որ այս ջրէն խրմեմ ես մէկ բուռ»:

— «Չէ՛, աղբարի՛կ, չէ՛, դուն կով կը դառնաս,
կովի կճղակին տեղէն մի՛ խրմեր.

քրջիկ մ'ալ կեցիր... քիչ մ'ալ որ կենաս,
առջեւնիս կուգան պաղուկ աղբիւրներ:»

Երկու որբեր՝
քոյր ու աղբար,
կ'երթա՛ն, կ'երթա՛ն դեռ հեռու.
Արեւն է վառ,
ճամբան երկար,
ոչ աղբիւր կայ, ո՛չ առու:

2

Կ'երթա՛ն ու կ'երթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
ձիու ոտքի տեղ՝ մէջը լեցուն ջուր.

— «Քուրի՛կ, իմ քուրի՛կ, շա՛տ ծարաւ եմ,
թո՛ղ որ այս ջրէն խրմեմ ես մէկ բուռ»:

— «Չէ՛, աղբարի՛կ, չէ՛ դուն ձի կը դառնաս,

ձիու սմբակին տեղէն մի՛ խրմեր.
Քրչիկ մ'ալ կեցիր, քիչ մ'ալ որ կենաս՝
առջեւնիս կուգան զուլալ աղբիւրներ:»

Երկու որբեր՝
քոյր ու աղբար,
կ'երթա՛ն, կ'երթա՛ն շատ հեռու.
արեւն է վառ,
ճամբան երկար,

ոչ աղբիւր կայ, ո՛չ առու:
Կ'երթա՛ն ու կ'երթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
եղնիկն է կոխեր, մէջը լեցուն ջուր.
փոքրիկ աղբարը ալ չի համբերեր,
քրոջմէն ծածուկ կը խմէ մէկ բուռ:

Քոյրը մէյ մ'ալ կը նայի ետ,
որ աղբարը Եղնիկ եղեր,
եղնիկ եղեր ու կը բըբայ,
վազելով իր ետեւն ի վեր:

— «Ա՛խ իմ աղբար, որբո՛ւկ աղբար,
իմ անլեզու Եղնիկ աղբար.
հո՛ղը գըլխուս, ի՛նչ ընեմ ես...»

կը պոռայ խեղճ քոյրը այսպէս:

Ու վա՛յ կուտայ,
կուլայ, կուլա՛յ:
Երկու որբեր՝
քոյր ու աղբար՝
Եղնիկ, աղջիկ մոլորած,
չեն գիտեր ո՛ւր,
կ'երթան տըխուր,
կ'երթա՛ն, կ'երթա՛ն անդադար:

Գիշեր ու ցորեկ, անօթի՛, ծարաւ,
կ'երթան ու կ'երթան, չեն գիտեր թէ ուր:

Շատ գացին թէ քիչ, դէմերնին ելաւ
անտառ մը, մէջն ալ պաղուկ մէկ աղբիւր:

Քոյրն ու աղբարը ծրուեցան առուն,
կուշտ-կուշտ խրմեցին: Եղաւ իրիկուն:
Մանուշը ելաւ, բարձրացաւ ծառը,
Եղնիկ աղբարն ալ պառկեցաւ վարը:

Երբ գիշերն անցաւ ու եղաւ առտու,
քուրիկը նըստաւ քէրկէֆ բանելու.
Եղնիկ աղբարն ալ կ'արծէր, խոտ կ'ուտէր,
եւ անտառին մէջ կ'երթար վար ու վեր:

Կէս օրուան ատեն մէյ մըն ալ ահա
ծառերուն մէջէն աղմուկ մը կուգայ.
կուգայ, կը լսուի խրրխինջ ու քրքիջ,
եւ մարդիկ կ'ելլեն երեւան քիչ քիչ:

Ծառաներն են որ թագաւորական
հըսկայ ձիերուն ջուր տալու կուգան.
հըսկայ ձիերուն ոսկիէ սանձէն
բըռնած աղբիւրին քովը կը բերեն:

Բայց ձիերը որ առուն կը ծըռին,
չեն խրմեր ջուրը, սաստիկ կը խրտչին.
կը թոթուեն բաշ ու գլուխնին ուժգին,
կը կանգնին վըրան իրենց զոյգ ոտքին:

Ծառաներն ապշած՝ չորս կողմ կը նային.
հեղ մ'ալ տեսնեն որ ծառին դագաթին
աղջիկ մ'է նըստեր աննմա՛ն, անգին,
քէրկէֆ կը բանի եւ իր երեսին
արեւն է զարկեր, արեւը զարկեր
ու առուին մէջ շառուեղն է ձրգեր:

— «Ո՞վ ես, չըքնա՛ղ, տեսի՞րք ես դուն
«Թէ հողեղէն արարած».

«տեսի՛րք որ ես՝ քիչ մ՛ալ կեցիր,
«աղջիկ որ ես՝ իջի՛ր ցած»:

«Իջիր տեսնե՛նք, ի՞նչպէս եղաւ
«որ կըրցար դալ դուն մեր մօտ».

«ո՞ր երջանիկ հովը բերաւ
«քեզ մեր անտառն անծանօթ»:

— «Մեզ որբութեան ցան է բերեր
«ձեր աշխարհքը հեռաւոր».

պատասխանեց աղջիկն աղուոր՝
հառաչելով գլխիկոր:

«Մենք տուն չունինք, նեղ է մեզի»

«այս լայնարձակ աշխարհք».

«մենք մարդ չունինք, մընաց մեզի»

«մութ, ամայի անտառ...»:

Ծառաները ինչ որ տեսան՝
գացին պալատ լուր տրուին:
Թագաւորն է խիստ հրաման
հանեց որ շուտ մարդ երթայ,
որբերն առնէ՝ տուն դառնայ:

Եւ ծառաները գացին ու բերին
քոյրն ու աղբարը առջեւն արքային:

— «Ո՞վ ես դուն, աղջի՛կ, հարցուց մեծ արքան».

«ո՞վ է հետդ այս Եղնիկը անբան»:

Կը կենայ աղջիկն ու դարձեալ անոր
կը պատմէ ինչ որ պատմեցի ես ձեզ,
Թէ ապրած կենաս, հըզօ՛ր Թագաւոր,
մեր գըլխուն եկածն այսպէս է այսպէս...:

Լսեց Թագաւորն ու ըզգաց շատ ցաւ.
որբուկ աղջկան սըրտով հաւնեցաւ,
եօթն օր ու գիշեր մեծ հարսնիք բըռնեց
եւ Մանուչն իրեն Թագուհին ըրաւ:

Քուրիկը չըքեղ զարդարուած հիմա
բեհեզներու մէջ Թագուած կը մնայ.
Իսկ պարտէզին մէջ աղբարը Եղնիկ
կ'արծի, կը ցատկէ ուրա՛խ, երջանի՛կ:

Բայց, պալատին մէջ նախանձոտ ու չար
Չատու կ'ըսէր Թէ ինչո՛ւ պէտք է գայ
որբն ու մեր գըլխուն Թագուհի դառնայ:

Այդ Չատուն օր մը լեղուով կեղծաւոր
կ'ըսէ Մանուչին. «Ա՛խ, իմ բախտաւոր»,
«աղուոր Թագուհիս, եկուր տանեմ քեզ»
«ծովը որ լողնաս, ըլլաս վարդի պէս»:

Թագուհին կ'ելլէ ու ծովափ կ'երթայ.
Չատու պառան է, նըստեր է ահա,
փըրփուրը կուտայ, փըրփուրը կ'առնէ,
օձառով անոր մազը կը լըուայ:

Յանկարծ մէյ մըն ալ կը զարնէ մէջքին,
կը ձրգէ ծովը սիրուն Թագուհին:
Կ'առնէ լաթերը անտէր մընացած
եւ շուտով քաղաք կը դառնայ կրկին:

Կը դառնայ քաղաք եւ բերած լաթը
կը հագուեցնէ իր աղջկանը,
իը սեւ ու քրթած աղջկան անշահ
եւ գայն կը դրկէ պալատը ահա:

Երեսն է ծածկեր թանձր շղարչով՝
պալատն է մըտեր այն սուտ թագուհին,
ու թագաւորն ալ մըտքէն չանցընէր
թէ ո՛վ է եկեր բազմեր իր գահին:

Բայց ինչ որ կ'ընեն, ինչ որ չեն ըներ՝
չեն կըրնար կըտրել ձայնը Եղնիկին.
խղճուկ կը մայէ կեցած ծովափը,
չի գար, տուն չի գար, կուլայ դառնագին:

Ինչ ընեն ասոր, ինչ չընեն ասոր,
աղջիկն ու ջատուկն շատ մըտմըտացին:
Օր մը սուտ հիւանդ եղաւ թագուհին,
տըքալ ըսկըսաւ, մըտաւ անկողին:

— «Վա՛յ, ամա՛ն, մեռա՛յ, հա՛յ, ես՛ման,
մե՛ռայ...»

«Ի՞նչ է, ի՞նչ եղաւ, սիրուն թագուհիս»,
«Ի՛նչ կ'ուզէ սիրտդ, ըսէ՛, ի՞նչ ունիս»,
կը հարցնէ իր ամուսինն արքայ:

— «Ախորժակ չունիմ... ես բան չեմ ուտեր...:
«միայն Եղնիկի քիչ մը միս կ'ուզեմ...»
եւ թագաւորն է կը մընայ պաղած,
պաղած, շուարած, կեցած կընոջ դէմ:

— «Բայց ի՞նչպէս կ'ուզես դուն եղնիկի միս,
«չէ՞ որ Եղնիկը աղբարդ էր, հողի՛ս...»

— «Ի՛նչ ընեմ, աղբար-մաղբար չեմ ճանչնար,
«կեանքս անուշ է քան ամէն աղբար...»

— «Վա՛յ, ամա՛ն, մեռա՛յ... մեռա՛յ ես, ամա՛ն...»
Ու թագաւորն է կուտայ հրաման.

«Կըրա՛կ վառեցէք»,
«դանա՛կ սըրեցէք»,
«բերէ՛ք, մորթեցէ՛ք»
«եղնիկ-աղբարը՝»
«որ առողջանայ»
«իւր տիկին քոյրը:»

Թագաւորն այսպէս հըրաման կուտայ,
հըրաման կուտայ ու կ'ելլէ կ'երթայ.
կ'երթայ ծովափը սաստիկ նեղացած
թէ որքա՞ն Մանուչն անգութ է եղած...:

Կը մայէ, կուլայ Եղնիկ-աղբարը,
եւ իր հետ կուլան ծովուն ափերը.
լեզու ելած է, ա՛լ կենդանի չէ,
եւ իր քըրոջը այսպէ՛ս կը կանչէ.

— «Քուրի՛կ ճան, քուրի՛կ»,
«կըրակ են վառեր»,
«կըրակ են վառեր»,
«դանակ են սըրեր:»
«Քուրի՛կ ճան, քուրի՛կ»,
«լըսէ անդունդէն»,
«ծովուն յատակէն.»
«եղնիկ աղբարդ»
«ա՛հ կը մորթեն:»

Եւ թագաւորը տեղը քար կըտրած,
ջուրին յատակէն կը լըսէ յանկարծ
ծանօթ ձայն մը որ ծովէ՛ն խո՛ւլ ու խոր
պատասխան կուտայ տրկար ու անզօր.

«Աղբար ճան, աղբար՛ր,»
 «անհայր ու անմայր,»
 «իմ որբուկ, անտէր,»
 «իմ Եղնիկ-աղբար»
 «ծովուն ջուրերը»
 «վրբաս են դիզուեր,»
 «ալիքը եկեր»
 «իմ ձայնս է խեղդեր:»
 «Դրժուար է տեղըս,»
 «ձայնս չի լրսուիր,»
 «ձայնս չի լրսուիր,»
 «ձեռքս չի հասնիր»
 «ա՛խ, չար պառաւը»
 «օրըս սեւ ըրաւ,»
 «հիմա ալ ելեր՝»
 «կը մորթէ ազիզ»
 «Եղնիկ-աղբարս:»

Կը լսէ արքան, կը վազէ պալատ,
 կը պատռէ քօղը սուտ թագուհիին.
 կը նայի դէմքին, կը նայի կըրկին...
 աղջիկն է տըգեղ այն ջատուին վատ...

— Եկէ՛ք, ձկնորսնե՛ր, ուռկան ձրգեցէք,
 հանեցէ՛ք ծովէն անմեղ Մանուշը.
 եկէ՛ք, դահիճնե՛ր, ծովը ձգեցէք
 կախարդ պառաւը եւ այս հրէջը:

Այսպէս բարկացած կը պոռայ արքան.
 Ժողովուրդն ամէն կուլայ իր ցաւէն.
 ձրկնորսները շուտ կը ձրգեն ուռկան
 եւ Մանուշը ողջ՝ ծովէն կը հանեն:

Կը հանեն ծովէն, պալատ կը տանեն:
 կը յաղթէ ահա անմեղը կըրկին:
 Եղնիկ-աղբարն ալ հոգուն խընդուքէն
 կը պատռէ իրեն եղնիկի մորթին,

Դուրս կ'ելլէ անկէ, կ'ըլլայ նորէն մարդ,
 կ'ըլլայ պատանի կայտառ ու զըուարթ.
 մոռցած եղնիկի մայիւնը տըկար,
 կը խօսի ազատ, կը խօսի ճարտար:

Իսկ չար պառաւին ու իր աղջըկան,
 որ խարեր էին աշխարհ բովանդակ,
 վիզէն կապելով մէկ մէկ ջաղացքար՝
 կը ձգեն ծովուն անդունդն անյատակ:

Երկու որբեր,
 քոյր ու աղբար,
 առած պատիւ, դահ ու թագ,
 աշխարհք դարձեալ
 արե՛ւ, բարի՛,
 չարն է թաղուած ծովին տակ:

ԳԱՅԼԻՆ ՁԱԳԵՐԸ

Մայր-գայլը շատ չար ու կատաղի է: Կը խած-
տըրտէ իր ձագերը, կը գրգռէ, կը բարկացնէ գա-
նոնք՝ որ անգուլթ դառնան:

Սակայն մայր-գայլը շատ կը սիրէ իր ձագերը:

1

Անգամ մը, մայր-գայլը՝ ետեւը ձգած իր ձա-
գերը, կ'երթար մարդադետնին մէջէն. կ'երթար եւ
շարունակ կը բարկանար անոնց:

Ձագերը կը նեղանային եւ իրենց աղուաները կը
կըճատէին. վերջապէս ըսին.

— Դուն մեզ չես սիրեր: Դուն մեզ կը չարչարես:
Դուն քար սիրտ ունիս...

Մայրը ձայն չի հանեց:

Մէյ մըն ալ, յանկարծ, լսուեցաւ շան հաջոց,
յետոյ ալ ձիւլ փոնգոց: Հետուէն երեւցաւ ձիւլոր
որսորդ մը:

— Սո՛ւս, ըսաւ մայր-գայլը իր ձագերուն.
ձայն չի հանէք, պառկեցէք գետնին վրայ եւ գլուխ-
նիդ չի բարձրացնէք խոտերէն վեր:

Ձագերը, իսկոյն, պառկեցան գետինը. իսկ
մայրը բոլոր ուժով սկսաւ վազել դաշտին մէջէն:

Շուները տեսան մայր-գայլին փախուստը, եւ
ինկան անոր ետեւէն: Որսորդն ալ իր ձին քաշեց
չուներուն կողմը:

Ձագերը իրենց թագստոցէն նայեցան փախչող-
ներուն եւ ըսին իրարու.

— Ահա թէ ի՛նչ տեսաւ մայր ունինք. մեզ ձգեց
անտէր, անտիրական, ու ինք փախաւ՝ վտանգէն
ազատելու համար:

Մուլը կոխեր էր, երբ մայրը վերադարձաւ ձա-
գերուն մօտ: Վիրաւորուած էր իր ոտքին մէկը, ու-
սերն ու վիզն ալ արիւնթաթախ:

— Տէ՛ր, տո՛ւն երթանք, ըսաւ մայրն իր ձագե-
րուն: Երբ դուք ալ օր մը ձագեր ունենաք, ըրէ՛ք
ինձի պէս. շուներն ու որսորդները ձեր ետեւէն
վազցուցէք՝ որ ազատին ձեր ձագերը. տեսէ՛ք, ես
այսօր այդպէս ըրի:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կը նշանակեն՝ երբ ան մասնիկը աւելցնենք հետեւ-
եալ բառերուն սկիզբը:

1. Տաշ	4. Տէր	7. Սիրտ
2. Միտ	5. Հայր	8. Տուն
3. Խելք	6. Մայր	9. Խօս

(Վ Ե Ր Ձ)

ՆԻԻԹԵՐՈՒ ՅԱՆԿ

	Էջ		
Ո՛չ դժուար բան չէ աշխատելը	3	Ո՞վ է թագաւորը	69
Տղան եւ թռչնիկը	4	Կապիկը եւ աղնոցը	71
Գոռոզ մոծակը	4	Ձմեռը եկաւ	73
Երեք թիթեռնիկները	5	Ձո՛ւրբ, ջո՛ւրբ	74
Ժամկոչը եւ ուխտաւորը	9	Հացի տեղ	78
Բերնին համը դիտցող շունը	11	Երկու վաճառականներ	79
Առաջին առուտուրը	14	Խորթ եղբայրս	84
Բաղեղը եւ ուռենին	17	Ո՞վ է զօրաւորը	86
Կամուրջ շինողները	18	Արեւը	87
Ալին ու Արազը	21	Արծիւն ու կաղնին	92
Կոյրերուն դիրքը	22	Ծերունիին պատուէրները	94
Ժամկոչը քահանայ	24	Գարնան հրաւէր	97
Աշուն	26	Փոքր տղան ինչպէս ազատեց իր հայրը	98
Հովը, ջուրը եւ թռչունները	27	Այրի կնիկան երգը	103
Օդը	31	Գիւղին առաւօտը	103
Աղուէսն ու դայլը	33	Շուները	105
Կատրած շունը	38	Ճշմարտախօս մանուկը	107
Քաջասիրտ քոյրը	41	Յանցաւորը	112
Մէդին մէջ	43	Աստուած երբ որ ստեղծեց	113
Իմաստուն մանուկը	44	Կարծիք վարդը	116
Մարոյին խորովածը	47	Ամառն եկաւ	117
Արդարասէր դատաւորը	51	Հայրենիք	119
Պանդուխտի երգ	54	Վաղը վիճակ է	120
Կտրիճ Սազօն	55	Տէրն ու ծառան	122
Ձորս քոյրերը	60	Իմ դառնուկս	128
Դարբնոցին մէջ	63	Եղնիկ աղբարը	131
Ուղտը եւ ջորին	64	Գայլին ձագերը	140
Իր փուշերէն դժգոհ ծառը	66		

«Ազգային գրադարան»

NL0247702

8381

ԳԻՆ 50 ՍԷՆՔ

HAIRENIK PRESS — BOSTON, MASS.